

PS 11/19 Notulen van de vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant op 14 december 2018

Inhoudsopgave	
Inhoudsopgave	2
Index gesproken personen	4
Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant	6
Opening van de vergadering / vaststellen agenda	10
Actualiteit	11
Bespreekstukken	11
86/18 Statenvoorstel Energieagenda 2019-2030	11
80/18 Statenvoorstel Brabantse Omgevingsvisie	53
61/18 Statenvoorstel Achtste wijzigingsverordening Legesverordening Noord-Brabant 2012	93
82/18 Statenvoorstel 4e (Slot) begrotingswijziging 2018 en 1e begrotingswijziging 2019	93
90/18 Statenvoorstel Actualisatie gemeenschappelijke regeling Zuidelijke Rekenkamer	104
42/18 Statenvoorstel Verantwoording fractiebudgetten 2017	104
Stemming	105
89/18 Ontwerpbesluit Lijst Ingekomen Stukken periode 1 november 2018 tot en met 21 november 2018	105
68/18 Ontwerpbesluit Visie 'Gedeelde mobiliteit is maatwerk' en uitwerking hiervan in een adaptieve aanpak	105
63/18 Ontwerpbesluit Smart data: eerste stap richting een vooraanstaande data-economie	112
74/18 Ontwerpbesluit Wijziging Waterverordening waterschap Rivierenland	113
81/18 Ontwerpbesluit Afwijzen verzoek tot wijziging Luchthavenbesluit Luchthaven Seppe	114
86/18 Statenvoorstel Energieagenda 2019-2030	116

80/18	Statenvoorstel Brabantse Omgevingsvisie	129
61/18	Statenvoorstel Achtste wijzigingsverordening Legesverordening Noord-Brabant 2012	131
82/18	Statenvoorstel 4e (Slot) begrotingswijziging 2018 en 1e begrotingswijziging 2019	132
90/18	Statenvoorstel Actualisatie gemeenschappelijke regeling Zuidelijke Rekenkamer	134
42/18	Statenvoorstel Verantwoording fractiebudgetten 2017	135
Sluiting		136

Index gesproken personen

Arts, mw. W.M.A., 106, 107, 108, 109, 110, 111, 115, 116
Bahar, drs. H., 101, 112, 113, 131, 132, 133, 134, 135
Berg, H.F. van den, 11, 12, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 31, 33, 36, 37, 39, 40, 44, 45, 46, 49, 51, 52, 75, 76
Brakel, mw. C.E.P. van, 56, 86, 129, 130
Brunklaus, mw. drs. P.M., 54, 59, 60, 64, 65, 66, 67, 70, 72, 77, 81, 82, 88, 89, 94, 96, 98, 114, 130, 131, 135, 136
Burger Dirven, drs. K.A.J.M., 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112
Deneer, J.A., 10
Diemen-Vereijken, mw. F.J.H.M. van, 16, 36, 37, 51, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129
Dingemans, mw. F.M., 98, 100
Dirken, mw. A.M.W., 53, 54, 55, 56, 62, 63, 68, 69, 70, 129, 130
Everling, M.J., 57, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 136
Hattem, A.W.J.A. van, 28, 29, 34, 52, 55, 57, 60, 70, 74, 75, 79, 80, 86, 87, 88, 90, 97, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 135, 136
Heijmans, N.G.L., 23, 87, 96
Hoon, mw. A.J.M. de, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 114, 115
Jonge, R.A. de, 114
Kammen, mw. drs. P. van der, 29, 93, 94, 95, 96, 97, 101, 102, 103, 104
Knoet-Michels, mw. A.J.H., 114
Koevoets, H.J.P.E., 131, 132, 133, 134, 135
Kort, M.V. de, 30, 31, 32, 33, 34, 50, 113, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128
Maas, B.L.M., 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 115, 116
Meel, J. van, 20, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128
Meeuwis-van Langen, mw. H.E.M., 14, 21, 22, 26, 27, 28, 29
Meijer, A.A., 16, 58, 59, 60, 61, 66, 78, 79, 83, 84, 95, 97, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136
Ockers, J.A., 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136
Oosterveer, ing. H., 38, 39
Otters-Bruijnen, mw. mr. S.M., 114, 115
Overveld, W.A.A.M. van, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136
Panhuizen, A.V., 113
Portheine, P., 11, 12, 13, 14, 16, 17, 32, 33, 41, 45, 48, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128
Roijackers, mw. H.I., 113, 132, 133, 134
Sloot, mw. M.A.B. van der, 94
Smeets, drs. M.E.J., 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 115, 116
Smeulders, S.J.A.H., 61, 62, 63, 65, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136
Stak, W.R. van der, 112
Surminski, mw. M.J.G.P., 67, 68, 69, 71, 89

Voorzitter, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136

Vreugdenhil, ing. H.J., 13, 32, 33, 41, 42, 43, 51, 71, 72, 90, 91, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136

Vugt, drs. R.J. van, 17, 18, 19, 48, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128

Wel, ir. M.C. van der, 22, 39, 40, 41, 47, 69, 91, 92, 98, 102, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136

Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning

J. Deneer, loco-griffier

Agtmaal, ing. J.M.A. van	CDA	Ossendrecht
Altundal MIB, N.	SP	Oss
Arts, mw. W.M.A.	SP	Eindhoven
Bahar, drs. H.	CDA	Helmond
Bakker, W.J.	PVV	Waalwijk
Berg, H.F. van den	PVV	Tilburg
Boon, M.C.H.	PVV	Bergen op Zoom
Brakel, mw. C.E.P. van	CDA	Veldhoven
Brunklous mw. drs. P.M.	GroenLinks	Raamsdonk
Burger Dirven, drs. K.A.J.M.	VVD	's-Hertogenbosch
Claessens-Vloedgraven, mw. W.	SP	Roosendaal
Deryckere, M.N.R.C.	CDA	Tilburg
Diemen-Vereijken, mw. F.J.H.M. van	GroenLinks	Cuijk
Dingemans, mw. F.M.	D66	Moergestel
Dirken, mw. A.M.W.	VVD	Hoeven
Everling, M.J.	SP	Uden
Gruijthuijsen, drs. M.P.J.M. van	VVD	Tilburg
Hageman, ir. J.J.C.	D66	Veldhoven
Hattem, A.W.J.A. van	PVV	Vinkel
Heer, drs. ing. C. de	CDA	Eindhoven
Heijmans, N.G.L.	SP	's-Hertogenbosch
Hoon, mw. A.J.M. de	CDA	Etten-Leur
Jonge, R.A. de	SP	Halsteren
Kammen, mw. drs. P. van der	PVV	Tilburg
Knoet-Michels, mw. A.J.H.	PvdA	Vlierden
Koevoets, H.J.P.E.	VVD	Etten-Leur
Kort, M.V. de	PvdA	Vught
Kouthoofd, T.P.D.	VVD	Eindhoven
Kutlu, S.	D66	Eindhoven
Maas, B.L.M.	PvdA	Netersel
Manders, W.J.	VVD	Gemert
Meel, J. van	SP	Breda
Meeuwis-van Langen, H.E.M.	D66	Best
Meijer, A.A.	D66	Waalwijk
Ockers, J.A.	Lokaal Brabant	Veen
Oosterveer, dr. ing. H.	50PLUS	Waalre
Otters-Bruijnen, mw. mr. S.M.	VVD	Vught
Overveld, W.A.A.M. van	50PLUS	Oudenbosch
Panhuizen, A.V.	VVD	Tilburg
Portheine, P.	VVD	Riethoven

Roijackers, mw. H.I.	GroenLinks	's-Hertogenbosch
Roks, L.A.G.	PVV	Etten-Leur
Schüller, mw. drs. I.J.W.	VVD	Woudrichem
Sloot, mw. M.A.B. van der	CDA	's-Hertogenbosch
Smeets, drs. M.E.J.	GroenLinks	Oosterhout
Smeulders, S.J.A.H.	PvdA	Helmond
Spapens, M.	SP	Breda
StaaK, W.R. van der	SP	Sint-Oedenrode
Surminski, mw. M.J.G.P.	PvdD	Hoogerheide
Tevkir, drs. mw. G.	D66	Roosendaal
Tinnemans, mw. S.C.	CDA	Duizel
Vreugdenhil, ing. H.J.	ChristenUnie-SGP	Nieuwendijk
Vugt, drs. R.J. van	CDA	Andel
Wel, ir. M.C. van der	PvdD	Rijsbergen
Willems-Kardol, mw. J.C.	PVV	Mierlo

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 14 december 2018

Agenda

I. Opening van de vergadering / vaststellen agenda

II. Actualiteit

III. Bespreekstukken

86/18 Statenvoorstel Energieagenda 2019-2030

80/18 Statenvoorstel Brabantse Omgevingsvisie

61/18 Statenvoorstel Achtste wijzigingsverordening Legesverordening Noord-Brabant 2012

82/18 Statenvoorstel 4e (Slot) begrotingswijziging 2018 en 1e begrotingswijziging 2019

90/18 Statenvoorstel Actualisatie gemeenschappelijke regeling Zuidelijke Rekenkamer

42/18 Statenvoorstel Verantwoording fractiebudgetten 2017

IV Stemming

89/18 Ontwerpbesluit Lijst Ingekomen Stukken periode 1 november 2018 tot en met 21 november 2018

68/18 Ontwerpbesluit Visie 'Gedeelde mobiliteit is maatwerk' en uitwerking hiervan in een adaptieve aanpak

63/18 Ontwerpbesluit Smart data: eerste stap richting een vooraanstaande data-economie

74/18 Ontwerpbesluit Wijziging Waterverordening waterschap Rivierenland

81/18 Ontwerpbesluit Afwijzen verzoek tot wijziging Luchthavenbesluit Luchthaven Seppe

86/18 Statenvoorstel Energieagenda 2019-2030

80/18 Statenvoorstel Brabantse Omgevingsvisie

- 61/18   Statenvoorstel   Achtste   wijzigingsverordening   Legesverordening   Noord-
Brabant 2012**
- 82/18   Statenvoorstel 4e (Slot) begrotingswijziging 2018 en 1e begrotingswijziging
2019**
- 90/18   Statenvoorstel Actualisatie gemeenschappelijke regeling Zuidelijke Reken-
kamer**
- 42/18   Statenvoorstel Verantwoording fractiebudgetten 2017**

V.   Sluiting

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 14 december 2018

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning, voorzitter

J.A. Deneer, loco-griffier

Volgens de presentielijst zijn 55 leden aanwezig, te weten:

Van Agtmaal, Altundal mw. Arts, Bahar, Bakker, Van den Berg, Boon, mw. Van Brakel, mw. Brunklaus, Burger Dirven, mw. Claessens-Vloedgraven, Deryckere, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Dingemans, mw. Dirken, Everling, Van Gruijthuijsen, Hageman, Van Hattem, De Heer, Heijmans, mw. De Hoon, De Jonge, mw. Van der Kammen, mw. Knoet-Michels, Koevoets, De Kort, Kouthoofd, Kutlu, Maas, Manders, Van Meel, mw. Meeuwis-van Langen, Meijer, Ockers, Oosterveer, mw. Otters-Bruijnen, Van Overveld, Panhuizen, Portheine, mw. Roijackers, Roks, mw. Schüller, mw. Van der Sloot, Smeets, Smeulders, Spapens, Van der Staak, mw. Surminski, mw. Tevkir, mw. Tinnemans, Vreugdenhil, Van Vugt, Van der Wel, mw. Willems-Kardol.

Afwezig:

Opening van de vergadering / vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering om 12.30 uur

De **voorzitter**: Dames en heren. Mag ik u verzoeken uw plaatsen in te nemen?

Dames en heren. Ik zou willen proberen deze vergadering op tijd te beginnen en ik wijs u erop dat u nog de hele dag heeft om u te registreren, dus ik stel voor nu toch echt te beginnen met deze vergadering. Mag ik stilte in de zaal? En ik vraag u uw plaatsen in te nemen. Ik wil dan deze vergadering openen met het gebruikelijke moment van stilte en verzoek u daarbij te gaan staan.

Er wordt een moment van stilte in acht genomen.

De **voorzitter**: Dank u wel. Gaat u zitten. Ik heet u allen zeer van harte welkom, niet in de laatste plaats onze collega Peter Portheine, die vandaag zijn verjaardag viert. Van harte gefeliciteerd. En bij gelegenheid van die verjaardag is er vanavond een diner dat ook de functie als kerstdiner heeft gekregen, dus dat gaan we vanavond organiseren.

Ik wil de griffier graag vragen ons mededeling te doen van de binnengekomen berichten van verhindering. De griffier.

De **loco-griffier**: Geen berichten van verhindering.

De **voorzitter**: Geen berichten van verhindering. Aanvullingen uit de zaal? Nee, dan gaan wij verder.

Dan heet ik ook welkom alle bezoekers op de publieke tribune. Dat valt geloof ik op dit moment, de aantallen die ik hier heb staan, nog mee. Van harte welkom, dank dat u belangstelling toont voor het werk van onze Staten. Er zijn gasten van het CDA, de KBO-groepen Udenhout en Landhorst. En ik heet uiteraard al degenen die via internet deze vergadering volgen eveneens van harte welkom.

Mij is gevraagd u attent te maken op het feit dat u in de loop van de vergadering, ergens in de middag, een tafelnummer voor de plaatsing vanavond gaat krijgen. Ook zal aan u worden uitgereikt – die ligt

volgens mij al op de tafels – iets wat mij werd beschreven als een kerstbal. Het is een tweedimensionale versie daarvan begrijp ik, en u wordt geacht daar een wens voor het komende jaar op te schrijven en die krijgt vanavond een bijzondere plek in ongetwijfeld een kerstboom.

Ik wil graag dan nu de agenda aan de orde stellen. Er zijn geen vragen, actuele moties et cetera. Heeft iemand de behoefte om de agenda zoals die voorligt nog van commentaar te voorzien? De heer Van den Berg. Ga uw gang.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter, ik heb er tot het laatste moment mee gewacht, maar gezien de situatie aan de klimaattafels, waar volstreekte onduidelijkheid heerst wat daar uit gaat komen, heb ik het voorstel om Statenvoorstel 86/18 uit te stellen.

De **voorzitter**: Dat betreft bij de bespreekstukken het eerste dat vandaag op de agenda zou staan, dat is het Statenvoorstel Energieagenda.

De heer **Van den Berg** (PVV): Inderdaad.

De **voorzitter**: U doet een voorstel om dat vandaag niet te behandelen. Wil iemand over dat voorstel het woord? Ik beschouw het maar even als een ordevoorstel. Wil iemand over dat voorstel het woord voeren? Wenst iemand stemming? Is er naast de fractie van de PVV – ik neem aan dat u namens uw fractie spreekt – een fractie die dit voorstel zou willen steunen? Even om het praktisch te houden, zie ik daarvoor geen steun. Mag ik het even zo doen? U heeft geen steun gekregen voor uw voorstel, dus het voorstel wordt vandaag behandeld. Andere opmerkingen over de agenda? Nee. Dan zijn we nu inderdaad dan ook bij dit stuk.

Actualiteit

Er zijn geen actualiteiten.

Bespreekstukken

86/18 Statenvoorstel Energieagenda 2019-2030

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan de jarige Peter Portheine, die namens zijn fractie, de VVD, als eerste het woord zal voeren over dit onderwerp. Aan hem het woord.

De heer **Portheine** (VVD): Voorzitter, dank u voor uw felicitaties. En inderdaad: vanavond bent u allen van harte genodigd hier beneden in de Bois-le-duc-zaal. Overigens, we noemen het een kerstdiner omdat u anders volgend jaar vragen van de accountant krijgt, dus waarvan akte. Ook dank voor die tien minuten spreektijd als eerste spreker rond de Energieagenda. Ik beschouw het ook als een voorrecht om in de laatste PS-vergadering van 2018 mee te werken aan het vaststellen van deze Energieagenda.

De VVD onderschrijft uiteraard de ambitie voor 50% CO₂-reductie in 2030 en zo goed als CO₂-neutraal in 2050, zoals ook vastgelegd in Parijs. Herinnert u zich nog de discussie over zure regen? Deze dispositie werd de afgelopen dertig jaar geleden met 90% teruggebracht. Effecten van menselijk handelen op natuur en klimaat, waar we met nieuwe technieken, beperking van de uitstoot, onder andere zwaveldioxide, de effecten aanzienlijk hebben beperkt.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter, dat is nou een mooie, de zure regen. Weet de heer Porthoine dat die zure regen een complete hoax was? Dat minister Nijpels – waar kennen we die naam van? – in 1999 nog beweerde dat tien jaar later bijna alle bos dood zou zijn, terwijl hij al in 1985 had kunnen weten dat ...

De **voorzitter**: En uw vraag?

De heer **Van den Berg** (PVV): ... de Wageningse wetenschappers daar sterk aan twijfelden?

De **voorzitter**: Porthoine.

De heer **Porthoine** (VVD): Zoals ik zei: als de mens met techniek en innovatie, onder andere katalysatoren in auto's, daar een positieve bijdrage aan levert, dan zie je dat de natuur daarna ook helpt in dat herstel.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Weet de heer Porthoine dan ook dat het zogenaamde Waldsterben eigenlijk heel weinig met die zwaveldioxide te maken had, maar alles met de zeer plotselinge en zeer krachtige vorstival in delen van Duitsland en Polen, dus dat we het hier over een hoax hebben, net als waar we het vandaag over hebben?

De **voorzitter**: Porthoine.

De heer **Porthoine** (VVD): Wij kennen uw opvatting over diverse hoaxes, en daar komen we vast in het vervolg van dit debat en ook mijn tekst nog wel op terug, maar daar hielden we in de zeventiger en tachtiger jaren spreekbeurten over en die tijd ligt gelukkig achter ons. De mens is door economische groei, met nieuwe innovaties, best in staat negatieve gevolgen van ons handelen positief te beïnvloeden. De VVD is van mening dat de welvaart daarbij helpt. Immers, die welvaart is nodig voor de energietransitie, en zonder die energietransitie ook geen welvaart. De geschatte kosten van de energietransitie vliegen je om de oren. Het spookbeeld is een bedrag van 200 miljard euro in dertig jaar. Omgerekend is dat 7 miljard euro per jaar, en dat is heel veel geld, maar als je het afzet tegen de groei van ons bruto nationaal product van nu 850 miljard euro naar ongeveer 1150 miljard in 2050, is het zo ineens een ander perspectief. Wel is de vraag op welke wijze we die transitie rechtvaardig beprijzen. De energietransitie is voor een groot deel een herverdelingsvraagstuk. Een rechtvaardige verdeling bepaalt mede of er draagvlak is voor die transitie onder burgers en bedrijven. Draagvlak is dus voor de VVD een uitgangspunt.

De afgelopen drieënhalf jaar hebben we in deze Staten ervaren hoe weerbarstig het uitvoeringsprogramma bleek om beperktere doelen dan nu voorliggen te halen. Het inpassen – een voorbeeld – van twintig windturbines langs de A16 was best een opgave en de huidige agenda, als je uitgaat van het innovatieve scenario, rekent met enkele honderden windturbines, formaatje Eiffeltoren, dus enkele tientallen projecten à la A16. En het ruimtebeslag, als je denkt over de component zonnepanelen, kan variëren tussen 20.000 ha en 40.000 ha. Dan zou je dus beter wel kunnen beginnen bij de bestaande daken, omdat ook gisteren weer met de nota over de bedrijfshuisvesting onze openbare ruimte wel heel kostbaar wordt, en schaars. Draagvlak vraagt om participatie op lokaal niveau, maar we weten ook dat dat tijd kost. Energie die je niet gebruikt hoeft je ook niet duurzaam te produceren en daarom is de VVD

van mening dat het spoor van energiebesparing, zowel bij particulieren als bij bedrijven, maximale aandacht moet krijgen. We geloven ook niet dat de Brabander in een koud en donker huis hoeft te zitten om die energie te besparen.

Op weg naar vandaag hebben wij als VVD meerdere malen onze kanttekeningen geplaatst bij de weg die we nu volgen om in 2050 te komen. Immers, met alleen de technologie van vandaag – zon, wind en warmte – wordt het een heel lastige opgave, om van het opslagprobleem nog niet te spreken. De agenda sluit weliswaar niets uit als het gaat om nieuwe ontwikkelingen, maar wel denken wij dat de VVD wil inzetten op het nog actiever stimuleren van die ontwikkelingen. Dan lopen we voorop en hoeven we nieuwe technologieën niet te importeren, maar kunnen wij deze hopelijk juist exporteren. Dat past bij een innovatieve economie van Brabant. Die energietransitie is een belangrijke randvoorwaarde om onze welvaart te beschermen en daarmee voor burgers en bedrijven een realistisch perspectief te bieden. Het draagvlak onder de bevolking staat onder druk. We zien de gele hesjes in Parijs, het dreigend ecoterrorisme in Noord-Holland en de Belgische onzekerheid over de energielevering. Geen wenkend perspectief. De VVD wil daarom de zekerheid dat we die agenda goed volgen, op met name betaalbaarheid, haalbaarheid, draagvlak en leveringszekerheid. De VVD dient daarvoor een amendement in, waarin wij extra die monitor willen op deze vier elementen.

In het Parijse akkoord wordt gesproken over meerdere duurzame bronnen, waaronder ook kernenergie. De VVD is van mening dat we ons reeds in de komende jaren actief moeten oriënteren op alternatieve bronnen, waaronder mogelijk thorium en waterstof, die dus op weg naar 2030, maar misschien daarna richting 2050, gaan passen in onze energiemix. Met een motie dragen we GS op om reeds in de komende periode actief onderzoek te doen naar dergelijke nieuwe bronnen en, niet onbelangrijk, naar de economische kansen daarvan.

Voorzitter. In dit parlement zitten aan de ene kant partijen die veel roepen, maar niet te veel voor elkaar krijgen, die wel heel erg groen proberen te zijn en tegelijkertijd onbepert geld willen uitgeven ...

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik zou graag helderheid willen hebben over wanneer het ingezet gaat worden. U zegt 'thorium zouden we in moeten zetten tot 2030', dan zou het al mogelijk moeten zijn, terwijl we hele scherpe doelen gesteld hebben waar we aan willen voldoen in 2030. Zegt u dan: die doelen die we nu hebben, die gaan we verzachten met de mogelijkheden die we nu hebben – wind, zon en andere vormen – omdat er thorium aan gaat komen? Is dat eigenlijk uw kernboodschap hierin?

De **voorzitter**: Porthoine. Microfoon.

De heer **Porthoine** (VVD): Mijn kernboodschap is dat wij de inzet van de huidige Energieagenda volgen, en dat betekent dat wij vandaag met bestaande technologie, die bewezen is – zon, wind en warmte – die inzet plegen, maar dat wij in de komende tien jaar ons niet verliezen om alleen op die drie modaliteiten door te programmeren, maar dat we reeds de komende tien jaar ons oriënteren op wat ons mogelijk na die tien jaar alternatieve bronnen kan bieden.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Helder. Dus in het uitwerkingsprogramma tot 2030 volop inzetten wat we nu hebben en daar ook een heel stevig uitvoeringsprogramma aan koppelen na de verkiezingen, en pas daarna kijken hoe we tot 2050 verder invulling kunnen geven?

De **voorzitter**: Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): Nee, mijnheer Vreugdenhil. Als wij over zeven jaar technologisch het inzicht hebben dat er bewezen technologieën zijn die ons reeds in die tien jaar kunnen helpen, dan willen wij vooral onze ogen niet sluiten voor die mogelijkheden en niet uitsluiten dat je die ook al eerder dan 2030 toepast.

De **voorzitter**: Interruptie Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Ook een dergelijke vraag. Hoe ziet de heer Portheine het voor zich, dat wat u wilt gaan laten onderzoeken qua toepassing? Gaat iemand dat dan hier heel uitgebreid onderzoeken? U hebt ook gezegd 'niet alleen in Brabant, maar ook veel verder'. Hoe moet ik me dat voorstellen, en met name: wat betekent dat voor de capaciteit en de consequenties?

De **voorzitter**: Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): Nou, volgens mij hadden we in de laatste commissievergadering al een soort eerste handreiking van onze gedeputeerde, want die wilde met ons al op werkbezoek, dus dat is eigenlijk al een eerste stap in die richting. Ik kan u het uitgeschreven onderzoek niet voor houden, maar ik denk wel dat wij een programma moeten maken om de verkenning te doen welke van die bronnen de komende tien jaar technologisch en ook commercieel inzetbaar zullen raken, en vooral: waar ontlenen wij als Brabantse economie ook kansen om daar de combinatie te zoeken?

De **voorzitter**: Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Dat is niet precies de richting waarin ik een antwoord zou willen, het ging mij meer over hoe de heer Portheine het concreet voor zich ziet dat wij zo'n onderzoek zouden gaan doen. Wat moet daarin geïnvesteerd worden en wat moeten we aan capaciteit? Dus niet de inhoud, maar wat wilt u dan, met wat voor mankracht, met wat voor inzet wilt u dat soort zaken gaan doen?

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk. Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): U kunt heel veel vragen stellen, maar als u de Energieagenda leest, komt u daar überhaupt geen enkel getal in tegen, dus het zou vreemd zijn als ik nu het antwoord wel had. Die Energieagenda zegt dat wij juist actief inzetten op het onderzoeken van dat soort nieuwe technologieën, dus ik beschouw de uitwerking daarvan, inclusief dat onderwerp, als een opgave voor mogelijk een nieuwe coalitie, maar wel in 2019 aan te vangen.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Portheine** (VVD): Ik was gebleven bij deze kamer, waar partijen zijn die vanuit hun groene ideologie kijken naar die transitie en partijen die die transitie in zijn geheel ontkennen omdat die feitelijk niet nodig zou zijn omdat er ook niets verandert in ons klimaat. De VVD is geen partij van roepen, voorzitter, maar van doen. Wij willen geen blanco rekening neerleggen bij de Brabander en wij stellen onze koers bij als de belangrijke principes in gevaar komen die ik al noemde: betaalbaarheid, draagvlak,

leveringszekerheid. Met opgestroopte mouwen en een pragmatische aanpak gaan wij de energietransitie realiseren, niet roepen, maar doen.

Tot zo ver in eerste termijn.

Amendement A1: 'Monitor op uitvoering'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 december 2018, behandelend Statenvoorstel 86/18 Energieagenda 2019-2030;

behandelend het Statenvoorstel 86/18 over Energie-agenda 2019-2030;

besluiten, dat de volgende tekst als beslispunt aan het ontwerpbesluit van het Statenvoorstel wordt toegevoegd:

3. Bij de uitvoering van de Energieagenda 2019-2030 in de genoemde Uitvoeringsprogramma's ten behoeve van de adaptieve aanpak, de Staten ten minste jaarlijks te informeren over de in hoofdstuk 6 toegelichte Monitor. Daarin te rapporteren over de zo concreet mogelijke, meetbare doelen middels indicatoren. Waarbij ten minste gerapporteerd wordt over: doelmatigheid, draagvlak, de betaalbaarheid, haalbaarheid en leveringszekerheid van de diverse projecten.

Toelichting

In de Energie-agenda is adaptiviteit als Brabants principe reeds nadrukkelijk opgenomen, maar de toepassing hiervan geldt ook indien betaalbaarheid, haalbaarheid, draagvlak en leveringszekerheid in het gedrang komen. Dit zijn belangrijke randvoorwaarden om de inwoners en bedrijven in Brabant mee te krijgen en betrokken te houden in de uitvoering van de energietransitie. Door jaarlijkse monitoring op deze principes kunnen de Staten hun controlerende taken uitvoeren en tijdig bijsturen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Peter Portheine, VVD

Ine Meeuwis-van Langen, D66

Martijn de Kort, PvdA

Joep van Meel, SP"

Motie M1: 'Onderzoek naar innovatieve energiebronnen'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 14 december 2018;

overwegende dat:

- we in de Energie-agenda 2019-2030 aanvankelijk sterk inzetten op zon, wind en warmte als duurzame bronnen;
- efficiënte opslag van duurzame energie vooralsnog niet voorhanden is om de verschillen tussen vraag en aanbod van de huidige duurzame energiebronnen efficiënt en effectief op te vangen;
- er een groot belang bestaat om alle (toekomstige) mogelijkheden, omtrent alternatieve duurzame energiebronnen goed te onderzoeken voor een zorgvuldige afweging en keuze van onze toekomstige energiemix;

dragen GS op:

- 1) om reeds in 2019 initiatief te nemen om de toekomstige toepassing van andere duurzame bronnen (waaronder thorium en waterstof) actief en serieus te onderzoeken t.b.v. een zorgvuldige afweging naar de juiste haalbare en betaalbare toekomstige energiemix en het daarvoor noodzakelijke draagvlak;
  - 2) bij dat onderzoek de potentiële kansen voor de Brabantse economie van deze nieuwe technologieën te betrekken;
  - 3) om het onderzoek onder punt 1 niet te beperken tot Brabant en daarbij mogelijk actief samen te werken binnen o.a. IPO-verband;
- en gaan over tot de orde van de dag.

Peter Portheine, VVD
Horst Oosterveer, 50PLUS"

De **voorzitter**: Interruptie Meijer op de valreep.

De heer **Meijer** (D66): Ja, mijnheer Portheine. Ik heb uw motie inmiddels via iBabs bekeken en u schrijft daarin dat u een actieve inzet wilt naar het onderzoek rondom een aantal vernieuwende middelen. Op zich is dat doel om doelen te bereiken natuurlijk geen enkel bezwaar, maar ik deel wel de opvatting van mijn fractiegenoot wat nou een actieve inzet dan ook precies is. Is dat een mannetje in een vliegtuig met een koffertje dat de hele wereld over gaat om te kijken of er misschien iets is wat we in Brabant kunnen toepassen?

De **voorzitter**: Mijnheer Meijer, uw vraag is al een keer gesteld. Ik geef graag het woord aan de heer Portheine, maar we gaan discussies zo min mogelijk herhalen lijkt me. Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): De VVD gaat uit van een pragmatische opstelling voor de komende periode, want de uitvoeringsagenda wordt bepalend. Wij willen geen kansen missen en ook geen mogelijkheden missen dat er alternatieven zijn ten opzichte van de technologieën waar we al aan werken, en de gedeputeerde heeft eraan gerefereerd: Fuelliance, Differ, de initiatieven waar wij reeds rond innovatie actief zijn. Maar we moeten onze ogen niet sluiten voor andere inzichten en technologieën. Op het moment dat we die zien, denk ik dat wij een plicht hebben om daar als Brabant ook - en dat is de opmerking in mijn motie - wellicht breder dan alleen Brabant inzet op te plegen. En hoe die er materieel uitziet, kan ik op dit moment geen detailantwoord op geven.

De **voorzitter**: Meijer. Tot slot.

De heer **Meijer** (D66): Mag ik dan in het licht van wat de ChristenUnie-SGP u gevraagd heeft, en het antwoord dat u zojuist geeft, concluderen dat wij met elkaar de capaciteit die in deze provincie beschikbaar is, zoveel mogelijk inzetten om onze doelen te bereiken, en daarnaast een actieve zoekplicht hebben naar de innovatiemiddelen zoals u ze schetst? Concludeer ik dat terecht?

De **voorzitter**: Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): Als u met 'daarnaast' bedoelt dat we die twee dingen naast elkaar kunnen doen, dan zijn we het met elkaar eens. Ze moeten niet in volgorde van plaatsvinden. Dank u.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Diemen. Bij wijze van uitzondering sta ik een interruptie toe, of is het een interruptie op Meijer? Ja. U was al een beetje in de buurt van de interruptietafel, maar de volgende keer als een spreker zijn betoog heeft afgerond, wou ik eigenlijk betrekkelijk scherp het mes laten vallen dan. Ik maak één uitzondering. Ga uw gang.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Ja, ik dacht: ik wacht even tot het betoog afgelopen is. U zegt 'het moet haalbaar zijn', dat is wat u wilt hè? Waar mijn grootste vraag zit, is: vindt u het tempo waarin wij handelen sterk genoeg dan en wat is dan voor u haalbaarheid?

De **voorzitter**: Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): Haalbaar is volgens mij dat wij de doelen willen halen die we voor 2030 en 2050 hebben opgeschreven. Als u de Energieagenda leest, dan kunt u daar ook geen tijdslijn in ontdekken in welk deel van die periode wij het grootste deel van die verduurzaming gaan bereiken. Dus de haalbaarheid zullen wij onderweg met elkaar bepalen, en dat is ook de reden dat wij een amendement hebben ingediend waarin we vooral, zeg maar, de monitor willen zetten op: wat is de voortgang die we maken, ook in relatie tot betaalbaarheid, draagvlak en haalbaarheid?

De **voorzitter**: Oké. U mag op mevrouw Van Diemen reageren, mijnheer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Ik heb een punt van orde, en dat is dat we een dergelijk majeur onderwerp, dat hier om 100.000 tot 150.000 euro per Brabants gezin gaat uiteindelijk, dat Energieakkoord, in een goed debat bespreken. Dus ik vraag u iets minder stringent te zijn in verband met kerstdiners en dergelijke en ...

De **voorzitter**: Nee, nee, nee. De orde die ik handhaaf staat virtueel in het reglement en ik heb de neiging - ik wil u dat in alle openheid zeggen -: op het moment dat u wilt interrumperen zo tegen het einde van een betoog, dan begrijp ik dat, maar we gaan niet, als de mensen die interruptiemogelijkheid hebben gehad, nog een hele serie interrupties erachteraan doen, want anders is echt het einde zoek, niet vanwege het verloop van de vergadering, maar vanwege het correct toepassen van het reglement van orde.

De heer Portheine was klaar met zijn betoog. Dan is nu de fractie van het CDA aan het woord, de heer Van Vugt.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voorzitter, dank u wel. Hoewel geen klimaatdeskundige, durf ik mij vanmiddag wel aan één voorspelling te wagen, voorzitter, namelijk dat de klimaatdiscussie en het energievraagstuk ons de komende decennia intensief zullen bezighouden. Om die reden behandelen we vanmiddag de Energieagenda 2019-2030, met een doorkijk naar 2050. Onze ambitie is helder: ten opzichte van het jaar 1990 stoten we de helft minder CO₂ uit en komt de helft van onze energie uit duurzame bronnen. In de uitvoeringsagenda, die nog volgt, komen meer concrete keuzes aan de orde, maar dat zal een nieuw college met nieuwe energie verder handen en voeten gaan geven.

Tussen zeggen dat iets urgent is en handelen op basis van urgentie zit een wereld van verschil, Nederlanders stoten driemaal zoveel CO₂ uit als de gemiddelde wereldburger, namelijk 10.000 kg per inwoner, voor het grootste deel door wonen, vervoer en consumeren. De maand december trouwens zou best wel eens heel symbolisch kunnen zijn voor de wijze waarop we de klimaaturgentie met zijn allen beleven. Rondom een oud verhaal van verlichte eenvoud trekken wij anno 2018 opnieuw alle registers open. De Bol.coms van deze wereld kunnen ons consumptiegeweld nauwelijks aan. Uit het oosten komen vooral arbeidsmigranten om onze schoenen en met kerstverlichting versierde huizen te vullen met nog meer spullen. De door onze woonwijken scheurende pakketdiensten maken overuren. Wij eten ons rond aan meer dan vlezig kerstdiners en met vele duizenden kilo's vuurwerk knallen we 2019 in, en sommigen vliegen er ook nog even heerlijk tussenuit. Voorzitter. Het zou wat te makkelijk zijn om hier vanaf deze plaats een oordeel over te vellen, ook ik ben een welvaartskind, maar ik constateer slechts dat het gevoel van urgentie en het mobiliseren van de samenleving nog wel wat inzet van ons vraagt. Het is nog even zoeken naar die verlichte ster die ons de weg wijst.

We zijn het in dit huis redelijk eens over de ambitie. Wat nog niet helder is, is de vraag hoe we deze ambitie gaan halen. Wie de media goed volgt, ziet ook dat klimaatdeskundigen en wetenschappers nogal van mening verschillen. Niet alleen over het probleem, maar ook over tempo, oplossingsrichting en

techniek verschijnt het ene na het andere inzicht en artikel. De vraag naar haalbaar en betaalbaar is zeker nog niet beantwoord.

Voorzitter. Wat het CDA betreft beginnen we in ieder geval dicht bij huis, en bij het begin: besparen, isoleren en zo lokaal mogelijk in je eigen energie voorzien. Door de woning te isoleren kunnen we ongeveer een kwart van onze uitstoot verminderen. We zijn dan ook blij dat dit uw eerste principe is. Dicht bij huis blijven is ook wezenlijk bij het mobiliseren van de samenleving. Dat was destijds ook onze insteek bij de motie 'Samen aan de bal'. We zullen op dit punt samen met de coalitiepartijen, indachtig de kerstgedachte, een motie indienen.

De komende periode zullen alle Brabantse gemeenten in de vier regio's aan de slag gaan met hun energiestrategieën. Wat ons nog wel zorgen baart, is het ongelijke speelveld in kennis en kunde. Hier ligt toch wel een nadrukkelijke provinciale meerwaarde in de zin van schakelen en makelen.

Voorzitter. Dan kom ik bij zuinig ruimtegebruik, en daar zal mijn fractie ook een motie over indienen. Waar het CDA graag een lans voor wil breken, met een knipoog naar de omgevingsvisie, is het zuinig ruimtegebruik. Ruimte is schaars, ook in Brabant, en ook andere opgaven vragen ruimte, zoals het circulair maken van de landbouw, maar ook, wat we vanmorgen in de krant lezen, onze economie. De CDA-fractie zou graag een duurzame ladder van zuinig ruimtegebruik zien. Naar de visie van het CDA neemt de klimaaturgentie af naar mate de maatregelen waarvoor wordt gekozen de kwaliteit van het landschap aantasten. Wat ons betreft zetten we volop in om binnen infrastructurele mogelijkheden de energie van de zon maximaal te benutten in, op, of langs wegen, op bestaande en nieuwe daken van woningen, bedrijfsloodsen en op boerenschuren. Er liggen een paar duizend hectaren onbenut dakoppervlakte in Brabant in de zon te wachten, ook een viertal spaarbekkens in de Biesbosch. Daarnaast ligt er in Brabant 17 miljoen tot 18 miljoen vierkante meter aan nog te vervangen asbestdaken. Een kans die Essent in Limburg verzilvert door asbest te vervangen door zonnepanelen, compleet gefinancierd voor de boer en compleet ontzorgd voor de boer. Vraag aan de gedeputeerde: hoe kunnen we bevorderen dat dit ook in Brabant gaat gebeuren? En wellicht heeft ook ons bedrijf Enexis, waar we aandeelhouder van zijn, daar nog een rol in te vervullen.

Voorzitter. Ik ga afronden. In het vandaag gepubliceerde eindrapport 'Energie in transitie' onderstreept de Zuidelijke Rekenkamer het gebrek aan heldere tussendoelen en het gebrek aan eenduidig cijfermateriaal. Hierdoor hebben we onvoldoende zicht op wat we doen. Deze constatering, voorzitter, is niet alleen relevant voor onze toekomstige route, maar stelt ook de vraag: waar staan we nu, wat is onze startpositie?

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. De constateringen deel ik, en dat hebben we eerder gezien in rijksrapporten, onder meer over kostenefficiëntie van CO₂-besparing. Eén ding mist stevast en altijd, omdat het een ongemakkelijke waarheid is, is dat het klimaatdoel moet zijn: hoeveel graden scheelt het? Hoeveel graden scheelt het wat wij hier doen? Ik heb dat het CDA ook nog nooit horen vragen. Bent u daar niet benieuwd naar, naar hoeveel graden nou het effect is van al dat fraaie beleid dat u hier bedenkt?

De **voorzitter**: Uw vraag is helder. Mijnheer Van Vugt.

De heer **Van Vugt** (CDA): Ja, voorzitter. Ik vind de gradendiscussie nog geen eens zo wezenlijk interessant. Wat ik interessant vind, is wat we met zijn allen wel kunnen constateren dat het menselijk handelen effect heeft op onze planeet - dat zien we bijvoorbeeld aan de plastic soep in de oceaan - en dat daar voor ons een verantwoordelijkheid ligt. Dat is ook precies de insteek waarom we deze toon

zetten, dat wij als toevallig passerende voorbijgangers op deze planeet daar een verantwoordelijkheid in hebben, en die willen wij als CDA in ieder geval nemen.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Goed, via u, voorzitter. Het CDA stelt dus: wij hebben invloed op de temperatuur op aarde door onze CO₂-uitstoot. Maar u heeft geen benul wat het scheelt als wij minder CO₂ uit gaan stoten. Dat vind ik heel bijzonder.

De **voorzitter**: Van Vugt.

De heer **Van Vugt** (CDA): Ja, voorzitter. Ik weet niet of u ook de plastic soep in de oceaan wilt ontkennen, evenals andere zaken die het klimaat beïnvloeden, maar je kunt het toch wel duidelijk zien. Wat ik constateer, is dat menselijk handelen invloed heeft op deze planeet en als je vindt dat je daar verantwoordelijkheid in hebt, en zo ervaren wij dat, vind ik ook dat je daar wat in je vermogen ligt aan moet doen, vandaar ook deze insteek.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Van Vugt** (CDA): Ja voorzitter. Vorige week gaven die onderzoekers aan dat de landelijke doelstellingen voor CO₂-reductie niet uitkomen op de verwachte 25%, maar op slechts 15%. Uw college heeft tot op heden aangegeven dat we de Brabantse doelstellingen halen, althans als we de bijstookbiomassa van de Amercentrale meetellen. De vraag is of, nu we dit weten, ook de provinciale cijfers hieronder niet onder druk komen te staan. Ik zou graag van de gedeputeerde weten wat haar visie daarop is.

Dat was mijn bijdrage, voorzitter.

Motie M4: 'Ladder voor duurzaamheid'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op vrijdag 14 december 2018, behandelend Statenvoorstel 86/18: Energieagenda 2019-2030; constaterende dat:

- voor het benutten van de zon als bron van energie veel ruimte nodig is;
- ruimte, ook in Brabant, schaars is;
- de Tweede Kamer een motie 'Zonne-ladder' heeft aangenomen, waardoor door de minister een ruimtelijk afwegingskader voor grootschalig plaatsen van zonnepanelen wordt opgesteld;

overwegende dat:

- er binnen de bestaande (infra-)structuren in Brabant nog heel veel onbenut potentieel licht, zowel in het horizontale als in het verticale vlak;
- de technische ontwikkeling en innovaties niet stilstaan;

dragen Gedeputeerde Staten op om:

- proactief aan te sluiten bij de ontwikkeling van de 'Zonne-ladder' van de minister;
- vanuit de provincie te werken in de geest van de 'Zonne-ladder' door primair te kiezen voor onbenutte daken en (infra-)structuren;
- met nieuw te vestigen bedrijven afspraken te maken die grootschalig plaatsen van zonnepanelen bevorderen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Roland van Vugt, CDA

Hermen Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP”

De **voorzitter**: Ik dank u voor uw bijdrage. Dan is nu de fractie van de SP aan het woord. De heer Van Meel heeft het woord.

De heer **Van Meel** (SP): Ja, dank u wel voorzitter. De SP-fractie onderschrijft uiteraard de duurzaamheidsdoelstelling voor 2030 en 2050. We hebben gelukkig ook al zeer zorgvuldig in twee themavergaderingen over de Energieagenda die vandaag voorligt gesproken en de SP-fractie is dan ook blij met de toevoeging van het hoofdstuk 3.4, waarin aandacht is voor klimaatrechtvaardigheid, draagvlak en draagkracht. We moeten er immers voor zorgen dat iedereen kan meeprofiteren van de energietransitie, niet alleen de Teslarijder en eigenaar van een koopwoning, maar zeker mensen met een kleinere beurs, mensen die een woning huren. Kortom, een eerlijke verdeling van de lusten en lasten. De gedeputeerde heeft in de vorige themavergadering onze vragen hierover naar tevredenheid beantwoord. We zijn ook blij dat het college veel waarde hecht aan dat draagvlak bij nieuwe projecten en initiatieven van onderop actief wil steunen en we zijn dan ook voornemens om met het voorstel in te stemmen. Tot zo ver.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Meel voor zijn bijdrage. Dan nu de fractie van de PVV bij monde van de heer Van den Berg. Aan hem het woord.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Vandaag komt de PVV met het enige juiste voorstel om de exorbitante kosten, het faillissement van de arbeiders- en middenklasse en de landschappelijke vernielzucht van dit met warmtepompen, windturbines en zonnepanelen volgehangen energiegedrocht te voorkomen, en dat is het hele voorstel duurzaam op te fikken in de Amercentrale. Want waar bent u mee bezig? Waarom ten minste 600 tot 1000 miljard euro – zo veel is het, VVD – verkwisten aan een theoretische 0,00007 graden klimaatwinst? In Brabant betekent dat voor elk huishouden tot 2030 100.000 tot 150.000 euro kosten en daar staat een klimaatwinst van 0,00001 graad tegenover. Ik wil graag een reactie daarop van onze gedeputeerde.

In 2019 gaat de energierekening met 500 euro omhoog in vergelijking met vorig jaar. En waar komt die 500 euro terecht, nou.. Wie draait daar voor op? Niet bij de GroenLinks stemmende topambtenaar Roderick en zijn bij een gesubsidieerde instelling werkende D66-fan Laurentien met hun zonnepanelen op de villa, een zeer vervuilend knapperend gesubsidieerd pellethaardvuurtje en windaandelen van de windturbine op enige afstand bij Henk en Ingrid in de achtertuin. En zo houden zij een zakcentje over om twee weken naar Amerika te kunnen tussen alle citytripjes door, en ja, ik geef toe, met de Tesla, inclusief 95.000 euro belastingvoordeel dankzij dit kabinet, naar het vliegveld: hoe héérlijk moet dat zijn! De rekening komt wel bij timmerman Henk en verpleegster Ingrid, die net aan de lasten van hun oude, eigenhandig opgeknapt rijtjeswoning kunnen voldoen. Zij gaan met de tent naar Eersel in hun oude dieseltje, met overigens evenveel CO₂-emissie als de Tesla, waarbij voor hen de brandstof en de wegenbelasting wél een heel stuk duurder wordt. Honderden euro's méér aan energie worden vele duizenden euro's in de komende jaren, en waarvoor? Waarvoor worden Henk en Ingrid de energiearmoede ingejaagd? Waarom pakt de gemeente de grond af onder het huis van Henk en Ingrid indien ze zich niet extra in de schulden kunnen steken voor de regelrechte nachtmerrie, de lompe, lawaaiige en bij strenge vorst ook nog eens compleet disfunctionerende warmtepomp, dankzij die radicale Greenpeace-activist Diederik Samsom en non-valeur Ed Nijpels?

Nogmaals, waarom, gedeputeerde, waarom? Want stel, stel, alle andere partijen in dit huis hier hebben het bij het juiste klimaat-eind, de PVV die slaat de plank volledig mis. Stel dat de aarde inderdaad in hoog tempo op gaat warmen, iets wat het de afgelopen twintig jaar nauwelijks gedaan heeft. En stel, de

zeespiegel stijgt ineens wel als een gek, na zeventuizend jaar, tot op de dag van vandaag, een constante stijging van ongeveer 18 millimeter per jaar – we komen uit een ijstijd, nietwaar? Stel, het was inderdaad het beetje gas waar elke plant blij van wordt, koolstofdioxide. Stel, kortom, dat de alarmerende berichten en cijferbrij omtrent de scenario's op basis van consequent hopeloos falende klimaatmodellen, tóch juist blijken te zijn. Laat ik eerlijk zijn: het klimaatsysteem is dusdanig chaotisch dat wij het in ieder geval over één ding met de IPCC, het VN-klimaatpanel, eens zijn, en dat is dat er geen voorspelling voor de toekomst te maken is. U kunt zomaar gelijk krijgen, dat kan, en dan hebben we een probleem. Áls. Maar u bent nu al op basis van die hele rammelende scenario's in paniek. Dat kan, dat is ook begrijpelijk, maar er is een probleem: u bent in *blinde* paniek. U bent blind voor de realiteit dat uw beleid geen enkel klimateffect heeft, u bent blind voor steekhoudende tegenargumenten, u bent blind voor de gezondheidsschade bij mens en dier, blind voor het enorme risico van een ontwrichtende mega-blackout die gaat ontstaan met al die zonnepanelen, blind voor de waanzin die direct en indirect de hele lage en middenklasse in een diepe, diepe armoede jaagt, u bent blind voor het nota bene door de staat én het IPCC zélf berekende volstrekt onmeetbare resultaat en u bent dus ook blind voor de krankzinnige kosten en baten die hiermee gemoeid zijn van 500.000 miljard euro per graad. Daar hebben we het over: 500.000 miljard euro per graad. Blind dus voor het feit dat niéts doen werkelijk geen ene moer, helemaal niets, uitmaakt voor het klimaat, ook niet als álle beloften van het Parijs-akkoord, dat is inclusief die van de Verenigde Staten, nagekomen zouden worden. Om die reden hebben wij ook de motie 'Stop de volksverlakkerij', want dat is het enige juiste antwoord voor wat hier gebeurt. U bent verder ook blind voor het eigen oliedomme beleid. U gaat van het gas thuis af en over op met gascentrales aangedreven elektriciteit voor warmtepompen.

De **voorzitter**: Interruptie Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Ik was eens benieuwd. De heer Van den Berg zegt tegen ons dat we blind zijn. Hij kan ons tot nu toe verre van overtuigen, wij overtuigen hem kennelijk niet van een aantal zaken. Dat moge, gelet op alle andere discussies, nogal redelijk duidelijk zijn. Maar ik was benieuwd. We hebben vanmorgen een geweldige inspreker gehad vanuit het provinciaal jeugddebat en de heer Van den Berg heeft daar vorige week ook met die jongeren gesproken, en ik ben benieuwd of hij hetzelfde tegen hen heeft gezegd en hoe hun reactie was. Hebben zij tegen u gezegd dat u blind bent, of hebt u tegen hen gezegd dat ze blind zijn?

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Kent u een kind van vier dat niét in Sinterklaas gelooft, omdat hem steeds verteld is dat het waar is? Kent u de indoctrinatie die gaande is op scholen, in de media, overal, dat het zelfstandig denken, zelfs bij onze universitaire jeugd, finaal wordt afgeleerd, dat niemand zelfs maar gewoon basale natuur- en wiskunde toepast om zelf uit te kunnen rekenen wat het effect van uw wanbeleid is? Dat is gewoon het effect dat door het IPCC en nota bene door de staat zelf in het Urgendaproces naar voren is gebracht, dat u een klimaatargument heeft dat wij niet verder moeten opwarmen, maar dat de staat zelf zegt dat het hele Urgendaverhaal, wat tientallen miljarden gaat kosten, 0,00045°C oplevert, en dan heb ik het over mevrouw Dijkma, staatssecretaris van de PvdA; die zelf met dat argument kwam. U doet net alsof u de wereld redt met die flauwekul, maar dat is onzin. Dat probeer ik u duidelijk te maken. Ik zeg niet dat het niet opwarmt of niet, dat weet ik niet.

De **voorzitter**: Mevrouw Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Het is jammer dat de heer Van den Berg de zeer, zeer, zeer waardevolle discussie van jongeren die u nu even wegzet als ongelovigen en als helemaal niet waardevol, ze hebben een zeer waardevol betoog gegeven en ik vroeg u: hoe bent u vorige week met hen in gesprek gegaan? Want ze hebben daar voor ons iets heel waardevols aan toegegeven.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ik vind het altijd zeer waardevol wat jongeren te melden hebben en wat zij aan input leveren en ik laat ook graag de jongeren horen hoe zij het beste zelf eens eventjes met de cijfers aan de gang kunnen gaan en niet alles maar geloven wat een Greenpeace doet, niet zomaar geloven dat al het ijs van de Noordpool verdwijnt en niet zomaar geloven dat die gletsjers verdwijnen, dat dat door ons veroorzaakt wordt, maar dat dat al een constante lijn vanaf 1820 is, dat terugtrekken van die gletsjers. Alleen dát wordt niet onderwezen. Er wordt onderwezen dat wij een armageddon gaan beleven op het moment dat wij meer koolstofdioxide uit gaan stoten. Nou ja, laat dat zo zijn, maar uw maatregelen, die gaan voor het klimaat niets doen.

De **voorzitter**: Interruptie Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter, dank u wel. Voorzitter. Concreet getal, want daar houdt u van: 1820, waarom ziet u daar een stijging?

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Dat was het einde van de kleine ijstijd. U mag heel blij zijn dat we daar niet meer in zitten, toen kon je nog schaatsen op de Thames in Londen – ik weet niet of u die dingen kent, er komen ook vele prachtige schilderijen uit de Nederlandse geschiedenis van voort. Sindsdien hebben we te maken met een opwarming. Het is zeker niet uit te sluiten dat wij, zeker in Nederland, een behoorlijk aandeel hebben in dat stuk opwarming, wat in Nederland een stuk sterker is dan elders in de wereld. Dat heeft ook te maken met – en dat kunt u zo nakijken – dat we vanaf eind jaren tachtig veel minder mist hebben, dus veel meer zon, en dat komt omdat wij de lucht spectaculair schoner hebben gemaakt met onze katalysatoren en de overgang naar gas. Dus wij hebben geen kolen en houtvuur meer, of veel minder.

De **voorzitter**: Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Ja, voorzitter. Zo ver kan ik niet gaan, maar 1820 en de bevolkingsgroei op de wereld en ook het gebruik van fossiele brandstoffen is volgens mij waar u op doelt. Misschien dat vanaf dat moment juist die broeikasgassen aan het toenemen waren en je heel langzaam klimaatverandering ziet. Bent u het met mij eens is of niet?

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Relatief is de temperatuurstijging tussen 1910 en 1940, is goed vergelijkbaar met de stijging van, zeg maar, 1970 tot 2000. En dat eerste is niet te verklaren door een toename van CO₂ in de atmosfeer. Dat tweede wordt daar volledig aan toegeschreven en dat is eigenaardig.

De **voorzitter**: Goed. Van den Berg vervolgt zijn betoog.

De heer **Van den Berg** (PVV): Maar goed, u gaat dus warmtepompen aandrijven met elektriciteit die in gascentrales wordt opgewekt, en dat in plaats van uw gas-cv-ketel. Maar het ergste is nog dat we in dit land pelletkachels subsidiëren en biomassa in de kolencentrales gooien.

De **voorzitter**: Interruptie Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter. Ik hoor de heer Van den Berg, en die heeft dit natuurlijk vaker gezegd, de waanzin waar wij mee bezig zijn, de miljarden die we erin steken, en dat dat dan maar voor nul komma nul, nul en nog wat meetelt. Mag ik u eens vragen, mijnheer Van den Berg: gaat u bij de landelijke verkiezingen stemmen?

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Of ik bij de landelijke verkiezingen ga stemmen?

De heer **Heijmans** (SP): Ja.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, dat dacht ik wel.

De **voorzitter**: Heijmans, ten tweeden male.

De heer **Heijmans** (SP): Dank u wel voorzitter. Weet u dat uw stem dan maar voor 0,00001% meetelt? Ik zou u willen aanraden: blij thuis.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Nou ja, dat verhaaltje heb ik ook in de Tweede Kamer gezien, waarbij de Jessias van GroenLinks aankomt: ja, mijn belastingaanslag, dat is ook maar nul komma nul, nul, nul nog wat. Het aandeel van de Nederlandse CO₂-uitstoot in de wereld is niet 1 op 17 miljoen, dat is ongeveer 1 op 350. Dus als u 350 keer 0,00007 graden doet, maar ook 350 keer 600 miljard euro, dan mag u de rekensom maken. Dan zijn we toch bezig hier in dit land met een Venezuela 2.0-beleid.

De **voorzitter**: Mijnheer Van den Berg, u vervolgt uw betoog nu.

De heer **Van den Berg** (PVV): Maar goed, daar weet de SP alles van met dat mooie socialisme. Afijn, we zijn dus bezig om ondertussen, terwijl we van het gas af moeten, de hele omgeving gaat over op gas omdat dat zo CO₂-arm is en schoon is vooral, en wij gaan over tot het subsidiëren van minstens acht keer viezere biomassa, ook in pelletkachels – 500 euro krijg je voor een pelletkachelsubsidie –, en dat stoot ook nog eens drie keer meer CO₂ uit, dus als u zo bang daarvoor bent, dan zou ik eens met Den Haag gaan bellen, of met de klimaattafels gaan bellen – want wij gaan daar niet over in de democratie, dat is naar de achterkamertjes verhuisd –, om daar in ieder geval een eind aan te maken. Dan kunt u gerust beter een gascentrale openhouden. U bent dus ook blind bijvoorbeeld voor het feit dat we helemaal geen personeel hebben om te doen wat u wilt: al die huizen ombouwen, we hebben die mensen domweg niet.

En dan, wat staat er in het voorstel? In Brabant 88 petajoules, dat is meer dan een kwart van de energievraag hier in Brabant, wilt u opwekken met wind en zon. Dat is van West- naar Oost-Brabant elke 2 kilometer een rij van 30, 210 meter hoge turbines, en dat kan door windschaduw helemaal niet, want na Tilburg waait het dan niet meer. Dat zijn windparken vol met neodymium uit de gifhel van China. Dat is een situatie waar in Brabant nagenoeg geen vogel of vleermuis meer overleeft. Of u wilt met zonnepanelen, de VVD refereerde er al aan, die doen dus in de nacht en winter niks en begin januari is de vraag naar elektriciteit vijf keer zo hoog als in de zomer. 50.000 voetbalvelden vol met lood en cadmium lekkende panelen, gemaakt met 3,5 kilogram geconcentreerd zoutzuur per vierkante meter. Lekker duurzaam, en de biodiversiteit onder die velden, wat groeit er onder een boom die altijd in de schaduw staat? Wat groeit daaronder, daar groeit helemaal niks, die is morsdood en ook in de grond zal alles afsterven. De PVV stelt daarom: haastige spoed in dezen is compleet mesjogge.

Maar dan. We hebben nog wel veelbelovende nucleaire technieken die er aankomen - de heer Porthéine van de VVD refereerde er al aan - en daarom pleit de PVV ervoor om echt open te staan voor de schitterende en inherent veilige en zelfs onder meer op kernafval werkende thoriumtechnologie. Met deze centrales worden niet alleen elektriciteit en warmte opgewekt, maar ook bijzonder waardevolle isotopen die kunnen helpen bij de behandeling van kanker en ook antibioticaresistente bacteriën.

De **voorzitter**: Wilt u gaan afronden?

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja. Met deze techniek zijn we in 2050 vrijwel zeker een heel stuk verder op weg naar een schone en ook nog eens koolstofarme wereld. Dus we komen heel dicht bij uw doel in de buurt. En we worden niet straatarm door een instortende economie, wat gaat gebeuren met dit klimaatakkoord dat er aankomt, maar integendeel: we kunnen in rijkdom en overvloedig genieten van nagenoeg gratis en schone energie, vliegend in een helemaal schoon vliegtuig naar alle hoeken van de wereld voor een habbekrats. Een toekomst vol energie, welvaart en rijkdom. Wij roepen u via een motie en een amendement op om daaraan mee te doen: ook voor uw kinderen en kleinkinderen.

Tot zover.

Amendement A2: 'Energieagenda in de Amercentrale'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 14 december 2018, ter bespreking van Statenvoorstel 86/18 A Energieagenda 2019-2030;

besluiten:

het Statenvoorstel 86/18A bij wijze van spreken in de buitengewoon goed renderende Amerkolencentrale te deponeren en daarmee ongebruikt in duurzame energie (electriciteit en warmte) om te zetten, kortom het Statenvoorstel volledig te vernietigen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Overwegingen:

Het Statenvoorstel leidt mede tot:

- exorbitante kosten voor verbouw woningen, verzwarend elektriciteitsnet, backup-voorzieningen, netstabiliteit;
- vernietiging van koopkracht, gevolgd door vernietiging van de economie;
- vernietiging van het Brabants Landschap;
- vernietiging van biodiversiteit op en in duizenden hectaren waardevolle grond;
- grote kans op ernstige lood- en cadmiumvervuiling door lekkende zonnepanelen;
- vernietiging van de leefomgeving en vergiftiging van de bevolking rondom neodymiumwinningsgebieden in China;
- aantasting van de gezondheid door infrasoongeluid;

- aantasting van de gezondheid door slagschaduw;
- aantasting van de gezondheid door verstoring van nachtrust;
- moedwillig vermoorden van de bij wet beschermde vleermuizen, hen een gruwelijke dood bezorgend;
- moedwillige moord op vogels;
- risico's op afbreken windmolenwieken;
- een gigantische afvalberg van niet-recycleerbare windturbine wieken en ernstige vervuiling door met zware metalen geproduceerde zonnepanelen;
- moedwillig riskeren van leveringszekerheid, met buitengewoon ernstig risico op grootschalige black-out, met zeer verstreckende en ontwrichtende gevolgen."

Harry van den Berg, PVV Noord-Brabant"

Amendement A3: 'Energieagenda naar de volgende Staten.'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 14 december 2018, ter bespreking van Statenvoorstel 86/18 A Energieagenda 2019-2030;

besluiten:

het Statenvoorstel 86/18A aan te houden tot na de Provinciale Statenverkiezingen van 20 maart 2019; en gaan over tot de orde van de dag.

Overwegingen:

- de tijd tot de Provinciale Statenverkiezingen is kort, slechts drie maanden;
- het voorgestelde is dusdanig ingrijpend dat 'over het graf regeren' in dit dossier zeer ongewenst is.

Harry van den Berg. PVV Noord-Brabant"

Amendement A4: 'Energieagendamiddelen naar Thorium LFTR-ontwikkeling'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 14 december 2018, ter bespreking van Statenvoorstel 86/18 A Energieagenda 2019-2030;

besluiten:

van het Statenvoorstel 86/18A de gehele tekst met uitzondering van de tekst bij punt 1.5 onder 'Argumenten en Onderbouwingen' te laten vervallen en het volgende beslispunt op te nemen:

Het voorstel:

- voor het jaar 2019 824.000 euro te reserveren voor onderzoek naar de mogelijkheden van het doorontwikkelen van Thorium-LFTR gesmolten zoutreactoren en hierbij het onderwijs en bedrijfsleven actief te betrekken;
  - de besluitvorming voor de jaren 2020 en verder aan de volgende Provinciale Staten over te laten;
- en gaan over tot de orde van de dag.

Overwegingen:

- wind- en zonne-energie blijven te wisselvallig en de bijbehorende energieopslag te kosten- en ruimte-intensief, dat het in realiteit onmogelijk is om hier de energievoorziening voor een significant deel op te laten draaien;
- de thorium-gesmolten zoutreactor (dual fluid LFTR) kan al op relatief korte termijn op zeer voordelige wijze alle vormen van energie produceren en daarnaast belangrijke isotopen voortbrengen in de strijd tegen kanker en anti-bioticaresistente bacteriën. Het Brabants bedrijfsleven kan een zeer grote rol spelen in de ontwikkeling van deze revolutionaire techniek van energieopwekking dat bijvoorbeeld kernafval als brandstof kan gebruiken en een zeer gering ruimtebeslag heeft.

Harry van den Berg, PVV Noord-Brabant"

Moeite M2: 'Open staan voor Thorium LFTR-ontwikkeling'

“Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 14 december 2018, ter bespreking van Statenvoorstel 86/18 A Energieagenda 2019-2030;

constaterende dat:

- de thorium-gesmolten zoutreactor (dual fluid LFTR) al op relatief korte termijn op zeer voordelige wijze alle vormen van energie kan produceren en daarnaast belangrijke isotopen voortbrengen in de strijd tegen kanker en anti-bioticaresistente bacteriën;

overwegende dat:

- het Brabants bedrijfsleven een zeer grote rol kan spelen in de ontwikkeling van deze revolutionaire techniek van energieopwekking dat bijvoorbeeld kernafval als brandstof kan gebruiken en een zeer gering ruimtebeslag heeft;

roepen het college op:

- de ontwikkeling van de thorium gesmolten zoutreactor in Noord-Brabant niet tegen te werken; en gaan over tot de orde van de dag.

Harry van den Berg, PVV Noord-Brabant”

Motie M3: ‘Stop de volksverlakkerij’

“Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 14 december 2018, ter bespreking van Statenvoorstel 86/18 A Energieagenda 2019-2030;

constaterende dat:

- het klimaateffectmodel (MAGICC) dat ook door het IPCC toegepast wordt, aangeeft dat het klimaatakkoord in wording naar verwachting 600.000.000.000 tot 1.000.000.000.000 euro gaat vergen en een volstrekt verwaarloosbare, puur theoretische ‘klimaatwinst’ van 0,00007 graden Celsius (doorgetrokken tot het jaar 2100 ca. 0,00027 graden Celsius) oplevert;
- het klimaatakkoord en de Brabantse Energieagenda per Brabants huishouden grofweg 100.000 tot 150.000 euro gaat kosten met NIHIL klimaateffect (0,00001 graad Celsius);

overwegende dat:

- op grond van bovengenoemde feiten het ‘klimaatargument’ niet valide is in het kader van (zogenaamd) CO₂-beperkend-, energietransitie- of klimaatbeleid;
- op grond van bovengenoemde het klimaatbeleid als zijnde ‘nuttig voor het klimaat’ benoemen een misdadig stuk misleiding en volksverlakkerij van absurde omvang betreft;

verzoeken het college:

- het ‘klimaatargument’ (tegenaan van de opwarming van de aarde klimaatverandering) niet meer te gebruiken in beleid, beleidsstukken en communicatie omtrent energie(transitie), duurzaamheid en klimaat;
- per direct te stoppen met deze volksverlakkerij en misleiding van de bevolking;

en gaat over tot de orde van de dag.”

Harry van den Berg, PVV Noord-Brabant”

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van den Berg voor zijn bijdrage. Dan nu de fractie van D66. Mevrouw Meeuwis heeft het woord.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Het is nu bijna kwart over een, maar het is vijf voor twaalf als het om het klimaat gaat. We moeten vaart maken met de energietransitie. Het roer moet radicaal om voor een leefbare wereld, voor een leefbaar Brabant, nu en in de toekomst. Want de urgentie is groter dan ooit. Niets doen is geen optie, positief benaderen wel, want deze maatschappelijke opgave ligt er voor iedereen. Mede vanwege landelijke en Europese ontwikkelingen en actualiteiten, zoals het Parijs akkoord en het klimaatakkoord, zet de Brabantse Energieagenda 2030 die nu voorligt de urgentie van de

energietransitie en de noodzaak van de versnelling centraal, want er is én meer inspanning én meer versnelling én meer innovatie nodig. Brabant heeft een forse ambitie met 100% duurzame energie in 2050 en 50% in 2030.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Ik heb net allemaal getallen genoemd, wat het helpt, wat het kost en hoeveel graden het scheelt. Dat zijn gewoon IPCC-getallen, kunt u zelf nakijken. Kunt u die getallen weerleggen, heeft u andere cijfers?

De **voorzitter**: Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Ik vind het vooral afleiden van wat ik net aan het vertellen was, dat de urgentie ontzettend groot is. Wij moeten niet bezig zijn met dat soort details, we moeten aan de gang met volle kracht.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): U zegt hier dus serieus dat we bezig moeten zijn met het klimaat, dus graden Celsius, maar dat het effect in graden Celsius er totaal niet toe doet, maar dat we heel snel een energietransitie moeten laten plaatsvinden, oftewel: ik kan niet anders concluderen, voorzitter, dan dat u geen benul heeft van wat er ook maar aan de basis ligt van deze ellende.

De **voorzitter**: Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. De heer Van den Berg citeert mij totaal verkeerd, want dat heb ik helemaal niet gezegd. Ik heb alleen gezegd: daar wil ik het nu niet met u over hebben, dat leidt af van de urgentie, en daar moeten we het wel over hebben, want we hebben maar beperkte tijd en we hebben een beperkt budget. Er zijn dus forse investeringen nodig, in kennis, kunde en slimme regelgeving én in euro's. Want als Brabant op de huidige weg doorgaat, dan halen we die ambitie niet. Er is een omschakeling nodig, een omschakeling van het centraal gestuurd fossiel energiesysteem naar een decentraal duurzaam energiesysteem. We kunnen de energietransitie helaas misschien niet altijd leuker maken, maar wel acceptabeler en socialer, want het goede nieuws is dat de ambitie haalbaar en bereikbaar is; dat blijkt uit het haalbaarheidsonderzoek dat de provincie heeft laten uitvoeren door de TU Eindhoven. Maar de provincie kan dat niet alleen. Zeker op energiegebied willen we volop met anderen samenwerken, met gemeenten, woningbouwcorporaties, MKB, high-techbedrijven, vervoerssector, energieproducenten et cetera. En er wordt al overal samengewerkt, de provincie kan de relaties leggen en partijen aan elkaar verbinden.

Het doel van de Energieagenda, om de CO₂-uitstoot terug te dringen, om energie te besparen en om duurzamer in te zetten, komt overeen met de nationale, Europese en mondiale doelen, dus dat is helder. De strategie van de provincie Brabant richt zich op het mobiliseren van de samenleving voor de energietransitie, op het selectief en slim selecteren van koplopers en op het slim integraal combineren van functies en activiteiten. Want er zijn ook kansen, kansen voor het Brabant van de toekomst, om energieopgaven en andere maatschappelijke opgaven, zoals leefbaarheid en omgevingskwaliteit, te combineren en de mogelijkheden te benutten.

Met betrekking tot het mobiliseren van de samenleving wil ik graag de aandacht vestigen op twee zaken: een motie die ik net al aan de voorzitter heb overhandigd en die we samen met het CDA en bijna alle

andere partijen tot nu toe hebben ingediend en ook wil ik met betrekking tot het mobiliseren van de samenleving nog even de aandacht vestigen op wat vanmorgen de sprekers namens de jongeren hebben ingebracht, waardevolle tekst om mee te helpen, vanuit de jongeren, met het mobiliseren van de samenleving en hoe we dat kunnen aanpakken. Want we moeten wel stevig van start gaan, dat zeiden de jongeren vanochtend ook, want projecten kennen vaak een lange doorlooptijd en omschakeltijd. Er is geen tijd te verliezen. Actie is nodig. En we moeten risico's durven nemen. Tegelijkertijd moeten we ook streven naar energierechtvaardigheid en draagkracht, oog hebben voor de verschillende groepen in de samenleving en bijsturen wanneer nodig. We moeten ambitieus zijn, maar ook realistisch, luisteren naar de Brabanders en tegelijk vaart maken, inwoners eerlijk informeren. Want de fase waarin we zitten is moeilijk voor iedereen, dus vanaf het begin mensen erbij betrekken, voortbouwen op de kracht van Brabant, meebewegen met bottom-upinitiatieven en sociale innovatie, mee laten doen bij projecten zoals bij de windmolens langs de A16 en zo draagvlak creëren door sociale participatie. Alleen dan kunnen we voorkomen dat we over een paar jaar nog steeds moeten praten over hoe het toch komt dat gemeenten en provincie wel het doel onderschrijven, maar veel te weinig doën om het te halen.

Het is duidelijk dat er een directe relatie is tussen de Energieagenda en de omgevingsvisie. De ambities ten aanzien van duurzame energie en energiereductie zijn in beide dossiers gelijk. In beide gevallen wordt uitgegaan van meervoudig en slim ruimtegebruik, van integraal afwegen en van netwerksturing. De energietransitie is nu eenmaal sterk afhankelijk van meerdere partners en stakeholders van de provincie. Het komend jaar zal de samenwerking tussen provincie en gemeenten rond de energietransitie zich in het bijzonder richten op de vier regionale energiestrategieën in Brabant. Regionale energiestrategie is een programma van alle partners in de regio. Alle inwoners worden uitgenodigd om mee te doen, lokale initiatieven worden gestimuleerd en de rol van de provincie bij de RES'en is vooral faciliterend, beschikbaar stellen van projectleiders, kennis en kunde en zorgen voor bestuurlijke en ambtelijke participatie.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Ik hoor mevrouw Meeuwis van D66 heel enthousiast over de RES'en en de betrokken partners, maar één partner in dit verhaal ontbreekt, en dat is de burger die de rekening moet gaan betalen voor dit waanzinnige energiebeleid. Waar is de burger in uw visie?

De **voorzitter**: Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Als de heer Van Hattem de band nog een keertje naluistert, dan kan hij in wat ik tot nu toe heb gezegd, horen dat ik het heel erg veel heb gehad over de burger, over samenwerken, over het betrekken erbij, sociale participatie, sociale innovatie, en dat we het niet leuker kunnen maken, maar wel acceptabeler en socialer.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter. Dit is dus duidelijk waar D66 voor staat. Er wordt hier een dwangbevel richting onze burgers geformuleerd van: u moet deze energietransitie slikken, u moet hiervoor de rekening gaan betalen, ja, en u mag er een beetje in gaan participeren met een leuke wipkip op de hoek, of zonnepanelen op het dorpshuis, of een windturbinepark in de achtertuin, waar dan voor degene die een aandeel kan kopen daarin in mee kan participeren.

De **voorzitter**: Uw vraag was?

De heer **Van Hattem** (PVV): Is dat voor D66 echt naar de burgers luisteren, door op deze manier de rekening te presenteren, zonder dat zij echt aan tafel mogen zitten in die achterkamerklimaattafels, waar u zo'n fan van bent?

De **voorzitter**: Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Het antwoord is dat wij juist graag samen met u, en met alle anderen heb ik net gezegd, want het is een opgave voor ons allemaal, het voor iedereen socialer willen maken. Ja, dat willen we samen doen. Dus, voorzitter, is het heel erg nodig om voor deze megagrote maatschappelijke opgave voldoende goede mensen en voldoende capaciteit te hebben.

De **voorzitter**: Interruptie Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, ik hoor hier optimistische geluiden van D66: de burger die mag meepraten. Is D66 bereid om hier en nu aan dit college te vragen, te eisen, dat de burgers aan de klimaattafels mee mogen praten?

De **voorzitter**: Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Volgens mij hebben we het hier niet over de klimaattafels van de provincie Brabant. Wat nu voorligt is de Energieagenda voor Brabant voor 2019-2030.

De **voorzitter**: Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Inderdaad, voorzitter. Is D66 hier en nu bereid om aan het college te vragen of de burgers aan die regionale regietafels, aan die klimaattafels, mogen participeren?

De **voorzitter**: Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Ik heb net gezegd dat het juist de bedoeling is dat in de RES'en iedereen aan tafel komt, ja.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Maar de burger dus niet ...

De **voorzitter**: Nee nee, mevrouw Van der Kammen, u heeft niet het woord. Twee keer geïnterrupteerd. Mevrouw Meeuwis vervolgt haar betoog.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Ik was al bijna aan het afronden, want ik was aan het zeggen dat het heel erg nodig is om voor deze megagrote maatschappelijke opgave voldoende goede mensen en voldoende capaciteit te hebben. De provincie moet immers kunnen leveren, en dat heeft ook personele consequenties, logisch. De energietransitie is de belangrijkste maatschappelijke opgave van dit moment en dan moet de organisatie daarop voorbereid zijn. Er is budget nodig voor allerlei ontwikkelingen, samen met anderen, en daarnaast willen we volop kunnen samenwerken. Tot nu toe hadden we hier in huis heel weinig structureel geregeld. Gisteren nog kreeg ik te horen van een duurzaamheidsambtenaar van de gemeente dat het een zoektocht is om hier het juiste aanspreekpunt op energiegebied te vinden. Dat kan

beter en dat moet veranderen. Daarom ondersteunt D66 van harte het voorstel om het organisatiekostenbudget incidenteel te verhogen en om vanwege onze regierol op de energietransitie structureel 7 fte extra in te gaan zetten in Brabant. De energietransitie is te belangrijk om vooral aan anderen over te laten, dus nu vooruit.

Tot zo ver, voorzitter.

Motie M5: 'Energie besparen dicht bij huis'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op vrijdag 14 december 2018, behandelend Statenvoorstel 86/18 over de Energieagenda 2019 -2030;

constaterende dat:

- de Energie-agenda 2019-2030 als hoofdlijn heeft de samenleving voor de energietransitie te mobiliseren;
- energie besparen een provinciaal, nationaal, Europees en mondiaal doel is;

overwegende dat:

- particulieren in Brabant vaak wel bereid zijn om energie te besparen en hun huis te isoleren, maar daarbij regelmatig aan lopen tegen praktische zaken, als 'wat is verstandig om als eerste aan te pakken?', 'zal ik het isoleren samen met mijn burens aanpakken?', 'welke regelingen zijn voor mijn huis interessant?', etc.;
- gemeenten en lokale energiecoöperaties niet altijd voldoende geëquipeerd zijn om particulieren daarbij adequaat te ondersteunen;
- vve's al regelingen kennen waarin adviezen, procesbegeleiding en financiering gezamenlijk worden opgepakt;

dragen Gedeputeerde Staten op:

om op korte termijn te onderzoeken op welke wijze de provincie, samen met gemeenten, energiecoöperaties en andere organisaties, particulieren in Brabant kan stimuleren om het isoleren en energie besparen gezamenlijk (per huizenblok/straat/wijk) op te pakken;

en gaan over tot de orde van de dag.

Ine Meeuwis-van Langen, D66

Roland van Vugt, CDA

Martijn de Kort, PvdA

Peter Portheine, VVD

Joep van Meel, SP

Anne van Diemen-Vereijken, GroenLinks

Hermen Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP

Horst Oosterveer, 50PLUS"

De **voorzitter**: Dank mevrouw Meeuwis voor haar bijdrage. Dan nu de Partij van de Arbeid, bij monde van de heer De Kort. U heeft het woord.

De heer **De Kort** (PvdA): Dank, voorzitter. Prachtige woorden wederom over de energietransitie, de klimaatverandering. We praten vandaag over de Energieagenda omdat de vorige afgelopen is en omdat we hier structureel personele capaciteit willen borgen. Mevrouw Meeuwis sprak er net nog over. Daarom vinden we het ook zo belangrijk dat we het hier vandaag over hebben. Dit was een onderwerp dat de provincie – ik heb de vorige Energieagenda er nog eens bij gepakt – heeft gedwongen om eens goed na te denken welke rol we nu eigenlijk willen pakken in dit grote maatschappelijke thema: gaan we erin vanuit economie, gaan we erin vanuit kansen, zien we bedreigingen? Et cetera. Wat we hiermee gedaan hebben, is een kapstok gemaakt tot en met 2030, een kapstok die ervoor zorgt dat we structureel

personele capaciteit kunnen borgen. Dat vinden we belangrijk, want dit is nu eenmaal een van de grote transitie die niet binnen één of twee jaar voorbij is. We praten over doelen tot en met 2050. Als provincie hebben we daar een rol in, daar hebben we met elkaar vaak en uitvoerig over gesproken. Voor ons is die rol er één van regie en kennis.

Om meteen op het punt van 'kennis' in te gaan: de VVD had net een mooie aftrap gegeven over de discussie rondom thorium, waterstof en dergelijke. Nu zijn wij als PvdA geen voorstander van kernenergie. Wij zijn dus ook kritisch op het gebruik van thorium. Waar wij vóór zijn, en zo lezen wij ook de strekking van de motie van de VVD, is om breed te blijven kijken, om nieuwsgierig te blijven, om te blijven onderzoeken, om niet bij voorbaat dingen uit te sluiten. Vervolgens, op het moment dat die onderzoeken er liggen, zullen wij kritisch toetsen of het past bij wat wij goed vinden en belangrijk vinden.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. De PvdA wil geen kernenergie, in welke vorm dan ook. Klopt het dat u ook geen gas wilt en geen kolencentrales?

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Nou, mijnheer Van den Berg, kolencentrales hebben we op dit moment nog een aantal. Wij zijn er wel voor om dat uit te faseren, zoals u weet. En wat betreft gas, dat is best een complexe discussie. Die kunnen we hier heel uitvoerig gaan voeren, maar het is misschien wat verstrekkend voor de Energieagenda 2019-2030, om hier de discussie te voeren over gas. Heel praktisch gezegd: we moeten kijken hoe we de gebouwde omgeving gaan verduurzamen. Het zal niet makkelijk zijn om alle huizen van het gas af te halen, maar er zijn ook andere mogelijkheden. Er is ook groen gas, biogas. Dus wij staan open om alles te blijven ontdekken, maar ons doel is wel heel duidelijk naar een samenleving waar we veel minder CO₂-uitstoot hebben en duurzame energieopwekking.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Het punt is namelijk: als we allemaal warmtepompen en elektrische auto's hebben, dat de vraag naar elektriciteit op een winterdag al gauw tien keer groter is dan nu, per huishouden. Als we dan geen kolencentrales hebben, als we dan geen kerncentrales mogen hebben én van het gas af moeten, dan denk ik dat u eenzelfde probleem ziet verschijnen als ik. Hoe gaat u dat oplossen?

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Nou, mijnheer Van den Berg, laat ik nou net gezegd hebben dat wij daarom openstaan om alle mogelijke dingen te onderzoeken. Daarnaast is het zo dat we bijvoorbeeld duurzame energie kunnen opslaan in waterstof, daar zit nog veel conversieverlies op, dus dat is iets wat nog verder onderzocht moet worden, of dat haalbaar is, en zo zijn er wellicht nog allerlei andere dingen die in de toekomst op komen. Daarom ben ik het wel eens met de VVD dat we niet nu, in 2018, ons vast moeten leggen op alles wat we in de komende decennia gaan doen. We moeten vooral adaptief blijven, kijken wat de ontwikkelingen zijn en wij blijven nieuwsgierig alle bronnen verkennen.

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik had net een debatje met de VVD over hoe ze nou haar motie uitlegt, maar bij de VVD pak ik nu ook nog even haar tweets erbij, want dat geeft meer duidelijkheid en daar geven ze aan: "Wij gaan de doelstellingen tot 2030 niet halen met de huidige mogelijkheden die we hebben en daarom hebben we dit nodig." Vindt u die uitleg die de VVD daaraan geeft, waar ze er al voorhand van uitgaan dat we in 2030 dus niet de doelstelling gaan halen met de huidige energiemogelijkheden, vindt u dan het steunen van een dergelijke motie niet een bewijs van dat we die gaan halen en dat we eigenlijk maar ruimte gaan bieden, en dan toch ruimte gaan bieden voor kernenergie, thorium en de discussie daarmee openen?

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Kort gezegd: nee. Uitgelegd, voor mij heel simpel: wat de VVD tweet moet de VVD zelf weten. Ik kijk naar de motie die voorligt en als ik gewoon puur kijk wat daar staat, ja, ik lees hem op die manier en ik ben zeer benieuwd hoe de gedeputeerde hem straks leest. Als de gedeputeerde hem straks leest, dat de motie zegt dat we de doelen niet gaan halen zonder thorium, dan steun ik hem niet, maar dat is volgens mij ook niet hoe de VVD hem heeft uitgelegd in deze zaal.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Nee, daarom is het zo mooi dat we hier het debat met elkaar voeren, om even de achtergrond ervan te proeven, en dan proef ik toch bij de VVD dat ze zeggen: ja, die 2030-doelstellingen, zet ze maar in de ijskast, die gaan we niet halen en we gaan een ander tijdspad met elkaar in. Volgens mij bent u juist iemand die daartegen wil strijden, dus ik zou u toch vragen om daar scherper op te zijn en daar meteen vandaag een helder signaal af te geven, dat dat niet de bedoeling kan zijn.

De **voorzitter**: Meneer Vreugdenhil, kijk eens achter u.

De heer **Portheine** (VVD): Kijk, de jarige sliep niet. Fijn dat u via de heer De Kort een vraag aan ons stelt en ik kan bevestigen wat de heer De Kort zegt en dat heb ik ook straks herhaald: wij zien die mogelijkheden naast elkaar. Kunt u mij de garantie bieden dat wij alleen met zon en wind de doelstellingen wel halen? Als u daar 'ja' op zegt, dan hoor ik graag hoé en tegen welke kosten. En als we dat antwoord nog niet hebben, dan moeten we beide mogelijkheden naast elkaar leggen en de wijsheid hebben om onderweg de inzichten toe te passen die ons als samenleving het beste passen.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Volgens mij geeft u zelf in uw tweet aan: 'wij gaan het niet halen in 2030'. Ik geloof er wel in en volgens mij stellen we daarom ook de energieopgave hier vast, dat we zeggen: ja, die 2030, die leggen wij hier nu dus ook daadwerkelijk met elkaar vast binnen de energiemogelijkheden die we hebben en dat gaat een enorme opgave met elkaar worden. Als dat de uitkomst van dit debat is, dan hebben we eindelijk scherpere waar we de komende tien jaar aan gaan werken. Als we in de lucht houden wat de VVD zegt, 'we gaan het toch niet halen', dan is het maar een debat voor de bühne.

De **voorzitter**: Ik heb zo de indruk dat de heer Van den Berg zich nog in het debat wil mengen. Ga uw gang.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. De vraag is dan wel: wat halen we? Halen we het met die biomassa waar we het over hebben, of hebben we het puur over, wat u zo graag wilt, wind en zon en wat geothermie?

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Volgens mij lees ik in de Energieagenda niet het biomassapad, maar lees ik vier andere paden waarlangs we het gaan realiseren, en dat is de opdracht die ik graag ook aan het college mee wil geven: ja, de komende tien jaar gaan we langs die vier paden dat werk realiseren, en dat vraagt wel stevige maatregelen voor de komende periode.

De **voorzitter**: Van den Berg

De heer **Van den Berg** (PVV): Dus de CO₂-reductie, die wordt gerealiseerd zonder de biomassa, althans de administratieve? Dat, begrijp ik, is uw doel.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, volgens mij is het doel ook om de Amercentrale te sluiten, dus dan kunnen we die biomassa daar toch niet meer bijstoken, mijnheer Van den Berg.

De **voorzitter**: Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): Ja, toch even een kleine correctie, want die vraag kunnen wij beiden niet bevestigend beantwoorden, welke energiebronnen ons de komende jaren daar brengen, maar dat we er moeten komen weten we zeker en die 2030-datum die u noemt kan ik niet in de tweet terugvinden.

De **voorzitter**: Ik stel voor dat de heer De Kort zijn betoog vervolgt.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, dank, voorzitter. Goh, wat het allemaal niet losmaakt hè?

De fte's, dat is eigenlijk waar ik het over had, waardoor deze discussie ontstond. Wij vinden het belangrijk dat we structureel hier capaciteit voor inruimen. We ruimen hiermee nu 7 extra fte in, wat ons betreft had dat nog wel een stukje meer gemogen, maar goed, het is een begin en we hopen dat bij de volgende coalitieonderhandelingen hier een schepje bovenop zal worden gedaan.

Wat wij heel belangrijk vinden, is dat dit document mooi aansluit bij de landelijke tafels. We zijn erg blij dat GS ervoor hebben gekozen om de landelijke transitiepaden te volgen. Dat zorgt voor ons voor een stukje helderheid in de discussie, dat je niet op ieder niveau op verschillende punten praat en het past bij de rol die de provincie zichzelf toedicht als tussenpartij, als verbinding, tussen het Rijk en de gemeenten. De agenda gaat over de strategische lijnen en de principes, het gaat nog niet over de concrete uitvoering. Wat wij belangrijk vinden straks bij die concrete uitvoering, is dat we ook zorgen dat het voor ons toetsbaar en meetbaar is hoe dit bijdraagt aan het realiseren van onze ambitie. Onze ambitie was namelijk tweevoudig: het is energiebesparing en de omzetting naar duurzame energie én het is ook CO₂-reductie, wat ook de doelstelling is van de landelijke tafels. CO₂-reductie komt in dit stuk niet als een kpi, of als een duidelijke doelstelling terug. Nu kan ik daar nog in mee, aangezien dit een Energieagenda is, een kapstok, maar straks in de uitvoeringsagenda's willen we dat wel graag hebben. Daarom dienen we als PvdA een motie in, samen met de rest van de coalitie en het grootste deel van de oppositie, waarin wij

vragen om straks in de op te stellen uitvoeringsprogramma's naar aanleiding van deze Energieagenda de CO₂-reductie per transitiepad op te nemen, en om dit in de op te stellen RES'en eveneens te doen. Op deze manier zorgen we ervoor dat we landelijk, lokaal en regionaal één taal spreken.

Waar we verder blij mee zijn in deze agenda, is de verbinding met de manier van denken uit de omgevingsvisie van onze eigen gedeputeerde, de heer Van Merriënboer. Wij zijn blij dat dat goed terug is te zien. We zijn verder ook erg tevreden met een ander belangrijk punt wat ons betreft, en dat is dat de verbinding met de arbeidsmarkt terug te vinden is. We hebben hier vaak het punt gemaakt dat we zonder de juiste mensen allerlei dingen kunnen plannen, maar het domweg niet kunnen waarmaken. Dat wordt in de Energieagenda erkend. In het volgende traject moet er wat mij betreft nog een concreet actieprogramma op komen.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter. Ik loop toch even op wat zaken vooruit, want straks gaan het nog over die omgevingsvisie hebben, maar u noemt het hier al: u ziet het verhaal van de energietransitie daarin terugkomen. En is het daarmee eigenlijk niet zo dat heel die omgevingsvisie wordt misbruikt als een uitvoeringagenda van deze energietransitie, van dit politieke doel? In plaats van een meer algemene, strategische richting, gegeven voor de leefomgeving, wordt er nu echt een politiek document van gemaakt, waar deze energietransitie gewoon het politieke ambitieverhaal van is waarvoor de omgevingsvisie wordt misbruikt. Of moet ik dat anders zien?

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, mijnheer Van Hattem, ik heb een heel duidelijke politieke overtuiging, dus als dat zo zou zijn, vind ik het niet zo erg, maar even los daarvan lijkt me dit niet een discussie die ik met u hier moet voeren over de Energieagenda, over hoe de omgevingsvisie politiek ingestoken is, al dan niet. Ik stel voor dat u dat straks doet bij de omgevingsvisie en niet hier, als de voorzitter dat met me eens is.

De **voorzitter**: Tot slot Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ja, u stelt met genoeg vast dat die omgevingsvisie volledig binnen de lijntjes van de PvdA-energietransitie is ingekleurd, met alle kosten en ellende die daarmee gepaard gaan. En dat is dus de reden dat ik zeg: die omgevingsvisie is een politiek document geworden door deze energietransitie, die er hier nu met stoom en kokend water samen doorheen gedrukt moet worden. Is dat niet gewoon een heel verkeerde ontwikkeling, waarbij de omgevingsvisie wordt misbruikt om deze energietransitie door de strot van de Brabantse burgers en gemeenten te duwen?

De **voorzitter**: U herhaalt uw vraag. De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Om daar heel kort op te antwoorden, mijnheer Van Hattem: ik spreek hier niet over de omgevingsvisie. Ik heb aangegeven dat ik blij ben dat in de *Energieagenda* terug te zien is dat de manier van *denken* van de omgevingsvisie goed terug te vinden is.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **De Kort** (PvdA): Goed, dank, voorzitter.

Waar ik verder heel erg blij mee ben, en de SP noemde het ook al, is dat het streven naar energierechtvaardigheid, draagvlak en draagkracht een van de acht principes is geworden. Dat was zowel voor ons als PvdA als voor de SP een van de voorwaarden om in te kunnen stemmen met deze agenda. Dank daarvoor dus aan GS.

Wij zijn ook erg blij dat het bevorderen van het meedelen in de baten is opgenomen. We hebben met de A16 een prachtig voorbeeld gezien. Om te zorgen dat je draagvlak houdt voor de energietransitie moeten mensen niet alleen de lasten, maar ook de lusten hebben. Dat is nu een uitgangspunt en hier zijn we erg blij mee.

Voorzitter. Een punt dat wat ons betreft nog wat scherper had gemogen, is de industrie. We snappen dat dit nog niet het uitvoeringsprogramma is. We hopen straks in het uitvoeringsprogramma wel nog wat stevigere stappen te zien. De gedeputeerde heeft er in de themavergadering overigens ook al over gesproken hoe we de grootgebruikers gaan helpen en hoe we qua handhaving werken. Wij zullen daar scherp op toezien.

Dan nog een laatste punt, voorzitter. Een aantal anderen spraken er al over, in ieder geval ook mevrouw Meeuwis. Vanochtend waren er jongeren en die hebben hier ingesproken. Die willen heel graag concreet aan de slag met de energietransitie. Zij geven terecht aan: zij zijn de generatie die er continu over hoort, die er straks de dupe van is. Zij willen weten wat zij kunnen doen. De afgelopen weken hebben ze hier met een groep gewerkt aan concrete manieren hoe jongeren kunnen bijdragen. Ze willen daartoe tien punten hebben die op scholen en breder bij Brabanders onder de aandacht worden gebracht: hoe kan ik als burger nu concreet stappen zetten? Dat is iets wat we als PvdA enorm toejuichen. Ze hadden in hun oproep een vraag, een vraag aan ons, om hier met ons verder over te kunnen praten en een programma uit te gaan werken, om de Brabanders concreet hun steentje bij te laten dragen en hoe ze dat dan moeten doen. Mijn vraag aan de gedeputeerde is: gedeputeerde, staat u daarvoor open, kunt u daar een toezegging op doen, dat we in een of andere vorm iets inrichten waarop we met deze jongeren hun plan verder uit kunnen werken, zodat zij hun steentje kunnen bijdragen, en met hen wij allemaal?

Dat was het, voorzitter. Dank u wel.

Motie M6: 'CO₂-doelen toevoegen aan de Energie-uitvoeringsprogramma's'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 14 december 2018, behandelend het Statenvoorstel 86/18 Energieagenda 2019-2030;

constaterende dat:

- de Energieagenda 2019-2030 de koers uitstippelt voor de provincie in de energietransitie;
- het doel van de provincie is om in 2030 in Brabant 50% duurzame energie en een reductie van 50% van de CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990 te bereiken. En in 2050 in Brabant 100% duurzame energie en een reductie van 90% van de CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990;
- de Energieagenda 2030 stelt: 'De provincie heeft een sterk verbindende rol door de nationale ambities naar Brabantse snit te vertalen, het ondersteunen van de gemeenten en waterschappen bij de transformatie van het energiesysteem, en het onderling afstemmen van de regionale energiestrategieën';
- het uitgangspunt van het Klimaatakkoord is dat de uitstoot van CO₂ in 2030 met 49% moet worden verminderd, en in 2050 met minimaal 95%. Daarvoor worden aan vijf tafels afspraken gemaakt: industrie, gebouwde omgeving, mobiliteit, landbouw en landgebruik, en elektriciteit. In de op te stellen RES'en komt te staan welke maatregelen daar in de regio voor nodig zijn;
- de Energieagenda 2030 dezelfde vijf transitiepaden gebruikt als de klimaattafels;
- de Energieagenda 2030 bij de vijf transitiepaden wel spreekt over de te bereiken energiebesparing per transitiepad, maar niet over de CO₂-reductie;
- de Energieagenda 2030 nader uitgewerkt gaat worden in uitvoeringsprogramma's.

overwegende dat:

- inzicht in de Brabantse bijdrage aan de CO₂-reductie per transitiepad wenselijk is vanuit de één-overheidsgedachte;

verzoeken Gedeputeerde Staten om:

- in de op te stellen uitvoeringsprogramma's naar aanleiding van de energieagenda 2019-2030 de hiermee te bereiken CO₂-reductie per transitie pad op te nemen;
- in de op te stellen RES'en eveneens de CO₂-reductie per transitiepad op te nemen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Martijn de Kort, PvdA

Peter Portheine, VVD

Joep van Meel, SP

Ine Meeuwis-van Langen, D66

Anne van Diemen-Vereijken, GroenLinks

Roland van Vugt, CDA

Marco van der Wel, PvdD

Horst Oosterveer, 50PLUS

Hermen Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP"

De **voorzitter**: Ik dank de heer De Kort. Mag ik stilte in de zaal en het woord geven aan de vertegenwoordiger van de fractie van GroenLinks, mevrouw Van Diemen, die het woord heeft?

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Goed. Voor ons ligt ter besluitvorming de Energieagenda 2019-2030, vanuit de urgentie van de energietransitie en de noodzaak tot versnelling. Bij de PIP Windenergie heb ik het al aangegeven: als GroenLinks pleiten we hier eigenlijk al vele jaren voor, wij willen een gezonde planeet met een veilig klimaat achterlaten aan onze kinderen. Wij zijn de eerste generatie die de gevolgen van klimaatverandering voelt en de eerste generatie die er ook iets tegen kan doen. Het urgentiebesef is recentelijk nog onderstreept in de klimaatstrategie van de Europese Commissie en zelfs de beroepsvereniging van economen geeft aan: wachten met maatregelen tegen de klimaatverandering leidt tot grote schade en hoge kosten in de toekomst. Daarnaast biedt het nemen van maatregelen ook mogelijkheden en kansen – het is net ook al een beetje benoemd – om onze energie te versterken en te vergroten. Zeker de innovaties die we gaan doen, leveren voor ons in Brabant kansen op. Laten we ook even vaststellen dat we als provincie Brabant niet de koploper zijn in energietransitie. Onze eerder gestelde doelen hebben we nog niet behaald, het betekent dat we nu met een inhaalslag voortvarend van slag moeten. Gelukkig doen we dat niet alleen. Net werd gezegd dat we dat doen met alle Brabanders, maar ik wil er even aandacht voor vragen dat we dat doen met 56 energiecoöperaties in Brabant en die zijn wél koploper op het gebied van opwekken van bijvoorbeeld zonne-energie. Zij maken waar dat omwonenden van lokaal opgewekte energie niet alleen de lasten dragen, maar juist ook de mogelijkheid krijgen om ervan te profiteren en de lusten van het opwekken van deze energie kunnen krijgen. Zij informeren bewoners en hun inwoners over de mogelijkheden die daar bij zijn en hebben ook aandacht voor het besparen.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. Mevrouw Van Diemen van GroenLinks, ook die zegt: "Wij zijn de eersten die wat aan het klimaat kunnen doen." En ook aan haar heb ik de vraag: wat scheelt het wat al uw energiecoöperaties allemaal doen, en al die windmolens, en alles wat u hier bedenkt? Wat

scheelt het, en u mag dat van mij vertalen naar: als de hele wereld hetzelfde zou doen, hoeveel graden gaat dat schelen?

De **voorzitter**: Mevrouw Van Diemen.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Wij hebben een doel om minimaal die 1,5% naar beneden te gaan, daar zullen we met zijn allen iets voor moeten doen, dus die 1,5°C, die gaan we met elkaar halen, dat hebben we met elkaar afgesproken. Er ligt een haalbaarheidsonderzoek dat zegt: het kan.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, er liggen ook gewoon IPCC-cijfers, die zeggen: wat u doet, dat helpt niet. Laat ik het zo zeggen: staat GroenLinks open voor de suggestie van zowel de heer Portheine van de VVD als wij als PVV, waar we al jaren mee bezig zijn, om toch eens te kijken naar een heel andere, schone vorm van kernenergie, en dan heb ik het over de thoriumtechnologie, waarbij je ook nog eens het kernafval kan verbranden?

De **voorzitter**: Ja, uw vraag is duidelijk. Mevrouw Van Diemen.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): De vraag is helder en volgens mij hebben we een aantal vergaderingen geleden al gezegd dat wij daar op dit moment absoluut niet voor openstaan. Wij gaan ...

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): ... een andere route in.

Als GroenLinks zijn we blij met de Energieagenda, en met name dat er die aandacht is voor die energiecoöperaties, het Energiehuis en de energierechtvaardigheid, dat burgers meedoen, maar vooral ook mee profiteren. De Energieagenda is breed van opzet en geeft richting voor de uitvoeringsprogramma's die nog moeten worden opgesteld. Hierbij willen wij nog wel iets toevoegen aan de Energieagenda, namelijk doelgericht werken, en daarvoor dienen we een motie in. Uit de evaluatie van de Energieagenda 2010-2020 hebben we geleerd dat het formuleren van eenduidige beleidsdoelen en meetbare interventies van belang is. Uit de aanbevelingen van een thema-onderzoek kwam dat, als de provincie meer sturing wil geven aan de energietransitie, in ieder geval doelstellingen, criteria en tijdspaden op elkaar afgestemd moeten worden en dat er een eenduidige sturing gegeven moet worden met duidelijke doelen. Dus voor de monitoring van de energietransitie en het meten van de voortgang van de uitvoeringsprogramma's is het van belang dat die concrete doelen er komen. Vandaar dat wij die motie indienen, en dat zal ik dadelijk ook doen. Want wij willen bereiken dat we met duidelijke doelen, duidelijke afspraken en het kunnen aanspreken van elkaar en onze stakeholders samen op weg gaan binnen alle transitiepaden.

Ik zei net dat we tevreden zijn over de Energieagenda die is opgesteld. We hebben wel een kanttekeningetje, en dat zit voor ons op het transitiepad industrie. Juist daar kan de grootste winst geboekt worden op het terugdringen van de CO₂, dus wij willen daar niet alleen stimuleren, maar ook handhaven en aanspreken. Maar laten we vooral met alle Brabanders snel aan de slag gaan met de inzet van extra medewerkers om deze transitie te initiëren. Laten we er vooral niet te lang over praten. Wij willen een Brabant zien dat proactief de rol als koploper in de energietransitie gaat oppakken, de versnelling nog meer tempo geven. Van ons uit kan het niet snel genoeg en wij kijken wat dat betreft als GroenLinks enorm

uit naar de uitwerking van de uitvoeringsprogramma's, en wij zouden daar enorm graag onze bijdrage aan willen leveren.

Motie M7: 'Doelmatig, concreet en meetbaar'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 december 2018, behandelend Statenvoorstel 86/18 Energieagenda 2019-2030, spreken uit dat:

bij de in hoofdstuk 6 genoemde Uitvoeringsprogramma's zo concreet mogelijke doelstellingen, criteria (indicatoren) en tijdspaden op te nemen;

hierbij te werken vanuit het principe van doelgericht werken;

de Provinciale Staten hierover jaarlijks te informeren;

en gaan over tot de orde van de dag.

Anne van Diemen-Vereijken, GroenLinks

Ine Meeuwis-van Langen, D66

Martijn de Kort, PvdA"

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Van Diemen voor haar bijdrage. Dan zijn we nu bij de fractie van 50PLUS. De heer Oosterveer heeft het woord.

De heer **Oosterveer** (50PLUS): Voorzitter, dank u wel. Eerst wil ik een korte opmerking maken ten aanzien van GroenLinks, dat wij de eerste zijn die iets merken van die opwarming en de eerste zijn die daar iets aan willen doen. Mijn advies is: probeer uw geschiedenis eens te leren kennen, dan weet u dat wij niet de eerste zijn die dit merken. We hebben al honderden jaren achter de rug, honderdduizenden jaren. Maar wij zijn energieconsumenten en wat willen we nu eigenlijk? Willen wij een temperatuurvermindering van de temperatuurverhoging, of willen wij nul CO₂ op de meter? Ik denk dat daarover eerst een duidelijke uitspraak moet komen, want wetenschappelijk houdt CO₂ de warmte zowel tegen als vast. Op dit moment werken wij met modellen van weerkundigen en klimaatwetenschappers die aangeven wat die CO₂ vasthoudt. De modellen worden op dit moment aangepast door een aantal universiteiten, zowel in Europa als in Amerika, omdat men ontdekt dat de CO₂-wolk die er hangt aan de onderkant tegenhoudt en ook de zonnestraling tegenhoudt. En wat hebben wij met de opwarming van de aarde: door de zonnestraling. Dus: hoe dikker die laag is, hoe minder zon hier naartoe komt en hoe dunner de laag is, hoe scherper de zon werkt. En daar kunnen we in de zomer nog wel eens wat van profiteren. Op dit moment houden de rekenmodellen daar geen rekening mee, maar die zijn op het ogenblik aan revisie toe, want de zon is onze grootste energieleverancier, zowel in licht als in warmte.

Dan hebben we het over het onderwerp leveringszekerheid van energie. 50PLUS ziet de berichten, vanuit België onder andere, met een zekere angst tegemoet. Welke zekerheid hebben wij tot 2030 dat het hier in Nederland niet ook zo gebeurt? Windmolens en zonnepanelen kunnen dat niet halen, als we kijken naar het draagvlak onder onze burgers, en ik hoor maar heel zelden dat wij hier in dit verhaal kijken naar onze burgers. Recent ingezonden stukken in de nationale pers geven onder andere een compliment voor de warmtepomp. Dat is wel geweldig, want deze levert in de zomer namelijk een heerlijke koelte, maar in de winter – het is heel jammer als die echt komt – haalt hij het niet, en dan moeten wij elektriciteitsverwarming erbij doen om die warmtepomp te laten functioneren. Ik vind het toch wel triest dat we dat constateren. Als wij als Statenleden achter ons programma staan, dienen wij eerlijk te zijn naar de burgers, vertellen wat dit jaarlijks gaat kosten. Wij willen als 50PLUS helderheid en geen kostenstijgingen. Het lijkt verstandig om grotere bedragen beschikbaar te stellen aan onder andere Duitsland, in plaats van dat we actief bezig zijn met zelf wat te doen, want daar kunnen we met dat geld misschien de bruinkoolcentrales tegenhouden die vlak bij onze Nederlandse grens staan.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Even in navolging van 50PLUS. Ik heb net op Twitter even een plaatje gezet over de onderzoeken naar de klimaatgevoeligheid van CO₂ en dat is iets heel belangrijks. Het klopt inderdaad dat we in de modellen nog steeds ervan uitgaan dat bij een verdubbeling van de CO₂ naar uiteindelijk 560 ppm, zoals dat heet, de temperatuur 3°C zou stijgen, maar de laatste onderzoeken gaan inderdaad richting dat het helemaal geen effect, of nauwelijks effect heeft. Het is op mijn Twitter @bergbrabant te zien, daar kan iedereen het zien.

De **voorzitter**: Had u ook nog een vraag voor degene die aan het woord is? Want uw Twitteraccount moet zijn eigen werk doen.

De heer **Van den Berg** (PVV): Het is een aanvulling ter verduidelijking nu op Twitter. Ik zou zeggen: kijk allemaal even.

De **voorzitter**: Ja, maar goed, we gaan toch afspreken dat we interrupties voor interrupties houden en niet voor free publicity voor welke vorm van social media dan ook. De heer Oosterveer heeft het woord.

De heer **Oosterveer** (50PLUS): Ja, dank u, voorzitter. Ik ben altijd uiteraard verheugd dat welk Statenlid dan ook mij ondersteunende informatie geeft, dus ik ben hem daar dankbaar voor, zoals ik vele anderen die positief reageren daar ook dankbaar voor zal zijn.

We waren even bezig met die CO₂-vermindering. Als we dan toch één Europa zijn, en dat hebben we hier getoond door hier de Europese vlag neer te hangen, dan moeten wij niet bekrompen gaan denken als dat vlekje Nederland in Europa. Dan moeten we dus breder denken, vandaar dus mijn idee: laten wij niet zelf hier geld stoppen in ontwikkeling, laten wij de grote buidel met centen naar Frankrijk, België en Duitsland stoppen, dat zij met bruinkoolcentrales en andere zaken doen. Wij gaan onderuit gezakt zitten, zij krijgen het geld, zij doen het en wij profiteren ervan. Kan het nou nog beter?

De **voorzitter**: Wilt u afronden?

De heer **Oosterveer** (50PLUS): Jawel, voorzitter. Daarnaast zeg ik: bouw op de locaties waar we op dit moment zonnepanelen doen, bouw daar bossen, want die halen het CO₂ eruit, en dat geeft meer frisse lucht.

En over de sociale cohesie had ik nog een kleine opmerking. In de panelenvelden, waar dus die sociale cohesie met mensen gedaan wordt, die zijn niet bestemd voor de sociale minima, want die kunnen niet participeren, die moeten alleen maar kijken en daar willen wij als 50PLUS toch wel rekening mee houden. Dank u, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Oosterveer voor zijn bijdrage. Dan zijn we nu bij de Partij voor de Dieren. De heer Van der Wel voert het woord. Aan hem het woord.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter, dank u wel. Voorzitter. Een beter klimaat, daar profiteert iedereen van. "Zonder urgente aanpassingen en maatregelen lopen we het risico dat de betrouwbaarheid van voedsel-, energie- en watervoorziening van de wereld gedurende tientallen jaren zal worden verstoord." Dat zei voormalig secretaris-generaal van de VN, Ban Ki-moon, en daaruit spreekt ook de urgentie. Voorzitter. Economische groei kan daarbij niet langer het uitgangspunt zijn. Economische groei is

niet de oplossing, economische groei is het probleem. Dat kunnen we gevoelsmatig ook zien aan een groot aantal verschillende provinciale programma's. Met een stevige provinciale inzet op nog meer logistieke terreinen, zoals Logistiek Park Moerdijk, worden er meer en meer dieselvrachtwagens de weg op geholpen, met meer en meer CO₂-uitstoot tot gevolg en alle bijbehorende negatieve effecten voor het klimaat. En vandaag lees ik in de krant: Brabant moet er tot 2030 – mooi getal – nog 600 ha tot 1300 ha bedrijventerreinen extra bij krijgen. Voorzitter, hoe actueel, meer en meer industrieterreinen. De markt vraagt en het college draait. En wat is het klimaateffect? Het college kan het u niet vertellen. Met de forse provinciale inzet op meer provinciale wegen, zoals de N69, de N629, de N729, helpen we als provincie actief meer benzine- en dieselauto's de weg op, met meer CO₂-uitstoot tot gevolg en opnieuw de nodige negatieve effecten op het klimaat. Voorzitter, en wat een toeval. Vandaag in de krant Maarten van Andel, directeur van opleidingsinstituut Toegepaste Natuurwetenschappen van Fontys Hogescholen en hij geeft als boodschap: reken niet op windmolens, zonnepanelen en elektrische auto's als het gaat om het redden van het klimaat op aarde, ze brengen ons niet dichterbij de milieudoelstellingen.

Voorzitter. Met het in stand houden van de buitenproportionele hoeveelheid landbouwdieren in Brabant en het faciliteren van de uitbreiding en groei, vooral groei bedoeld voor export, draagt de provincie bij aan een enorme uitstoot van CO₂ en draagt het bij aan het klimaatprobleem, bij elkaar zelfs meer dan de bijdrage van alle fossiele auto's. We missen simpelweg een provinciaal beleid gericht op het consuminderen in plaats van het consumeren. We missen inzet op minder landbouwdieren, op minder logistiek, op minder wegen, op minder auto's en op minder vrachtwagens, simpelweg omdat het huidige beleid van méér niet houdbaar is. Helaas mist het provinciale energieprogramma dergelijke verbanden en, nog belangrijker, dergelijke inzichten. Het is zeer beperkt, gespitst op dat kleine deel dat we met een extra inzet op innovatie zouden kunnen doen. En daar ook het verband misschien met de PVV; nee, dat gaat ons niet helpen, het gaat om grote stappen en die liggen toch buiten deze agenda. Er is bijvoorbeeld geen klimaatparagraaf bij alle provinciale voorstellen en het college geeft ook aan in de voorbespreking: zij is geen voorstander van een klimaatparagraaf, terwijl klip en klaar duidelijk is dat ons beleid direct verband heeft met toename van CO₂ en onverdeeld onze aandacht moet hebben.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): U vraagt, wij draaien, Partij voor de Dieren. Als u grote stappen wilt, dan zet je tien grote thoriumcentrales neer en je hebt alle energie, geheel CO₂-vrij, je stookt je kernafval op en je hebt eigenlijk geen afvalprobleem, en je kunt consumeren zoals je wilt, je kunt vliegtuigen erop laten vliegen, alles kan. Alles kan, als je er maar in mee wilt gaan en niet als D66, of vooral de PvdA, zeggen: dat doen wij niet. Het kan gewoon.

De **voorzitter**: Goed. Van der Wel vervolgt zijn betoog.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Ja, voorzitter. Geen klimaatparagraaf bij alle provinciale voorstellen, terwijl het klimaat onze onverdeelde aandacht zou moeten hebben. Als Partij voor de Dieren zouden we toch een heel andere insteek kiezen. Wij zouden ervoor kiezen om de bestaande technieken, nu bekend, met het hoogste rendement te gebruiken. Alleen zo kunnen we stappen zetten die ook betaalbaar zijn, alleen zo kunnen we ook voldoende draagkracht creëren.

Voorzitter. Niemand wil een windmolen in zijn achtertuin voor het opladen van de elektrische auto van zijn buurman ...

De **voorzitter**: Wilt u gaan afronden?

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Klimaatgerechtigdheid is ook samen de lasten dragen en ook begrijpen waar je het voor doet.

Voorzitter, concluderend. Wij zouden inzetten op consuminderen, isoleren van woningen, direct voelbaar voor de burger, gebruik van zonnepanelen op publieke en burgerwoningen, direct zichtbaar voor de burgers, en zeker geen inzet op zonnepanelen op een niet-klimaatbestendige industrie zoals de vee-industrie.

Voorzitter. Wij missen op bovenstaande punten een integrale visie en significante inzet van het college.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van der Wel. Dan nu de ChristenUnie-SGP-fractie bij monde van de heer Vreugdenhil als laatste in de rij van de eerste termijn van de zijde van uw Staten. De heer Vreugdenhil heeft het woord,

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. De vorige energievisie had als uitgangspunt economische innovatie, die moest verbeterd worden. Er zat ook een lege pagina bij en op die lege pagina hebben we hier vaak het debat gevoerd om daarmee ook de samenleving erin te betrekken. Voorzitter. Het mooie van deze visie is dat het mobiliseren van de samenleving hier ook daadwerkelijk een plek heeft gekregen, maar tegelijkertijd, als ik kijk naar de omgevingsvisie die we straks vast gaan stellen, vraag ik me af wat de meerwaarde is van deze visie die hier nu voorligt. Is die nou enkel bedoeld om 8 fte veilig te stellen, of om ook echte keuzes te maken? Voorzitter, en die echte discussie en die echte keuzes zullen waarschijnlijk na de verkiezingen plaatsvinden. Blijkbaar is dit het maximaal haalbare van deze coalitie en de VVD heeft al aangegeven dat de doelstellingen voor 2030 ook een onhaalbare opgave zijn. Wat stel je dan vast?

Voorzitter. Als wij de energietransitie met zijn allen mee willen maken in Brabant, dan zullen we die betaalbaar moeten houden, en dat is voor ons een van de kernpunten.

De **voorzitter**: Interruptie Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): Voorzitter. Ik waardeer het als ik geciteerd word, maar dan moet u die tweets echt goed lezen, want u heeft die datum van 2030 in uw hoofd, maar die krijg ik er niet uit en die staat ook niet in die tweet.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): U heeft het over de energievisie die we hier vaststellen met een tussendoelstelling voor 2030 van 50% en in 2050 volledig energieneutraal. Dat stellen we hier vast en vervolgens zegt u: dat is onhaalbaar. En dan gaat u mij vertellen dat het niet gaat over de doelstelling voor 2030. Volgens mij stelt u dat nou precies vast vandaag, mijnheer Portheine. Wees dan helder en wees dan duidelijk en conformeer u daaraan, want u probeert telkens een beetje mist te creëren – dat gebeurt trouwens ook vanuit Den Haag, u volgt die lijn heel goed –, om daarmee ook de vertraging erin te krijgen om echt de tussendoelstelling zoals we die niet alleen hier, maar straks ook bij de omgevingsvisie, vaststellen, om die ook daadwerkelijk te realiseren.

De **voorzitter**: Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): Als u mijn betoog in eerste termijn heeft beluisterd, dan heb ik aangegeven dat wij reeds in die eerste tien jaar willen inzetten op innovaties, die ons kunnen helpen voor duurzame

bronnen, ook na die eerste tien jaar. En dat doel, het niet haalbaar zijn, ik heb het net ook tegen mevrouw Meeuwis gereageerd: geeft u mij de garantie dat wij met de huidige middelen en de huidige inzet die doelen nu volledig in zwart-wit kunnen aftekenen? We hebben gezegd dat we beide moeten doen en dan zullen we onderweg met elkaar bepalen hoe we 2030 en vervolgens 2050 halen. Daarvoor doen we inderdaad ook onderzoek naar andere bronnen, zoals mogelijk thorium en waterstof.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Mijnheer Porthoine. Als we hier met elkaar doelstellingen vastleggen, heel duidelijk voor 2030 en 2050, onomwonden ook cijfers aan gekoppeld, dan mag ik er toch van uitgaan dat wij er ook met zijn allen van overtuigd zijn dat we die doelen gaan halen? Of is het maar de voor de bühne dat wij daar in 2030 50% reductie met elkaar afspreken? Dat vraagt om moed, dat vraagt om investeringen en dat vraagt ook om fors meer geld voor het hele vraagstuk. En dat zijn precies de inzetten ook van de ChristenUnie-SGP-fractie bij de verkiezingen in maart, om daarna met de Staten echt te werken aan een uitvoeringsprogramma dat ons dichterbij brengt bij de doelstellingen, en daar daag ik de hele Staten voor uit, om daar dan maar na de verkiezingen – blijkbaar is het vóór de verkiezingen niet meer mogelijk – met elkaar het gesprek over te voeren en zo ook de zorgvuldigheid van de schepping te kunnen bewaren.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil voor zijn bijdrage. Ik wil nu graag het woord geven aan de gedeputeerde voor de beantwoording in eerste termijn. Ik merk op dat een paar keer in het debat wordt verwezen naar tweets. Het is op zichzelf een fenomeen dat de aandacht verdient, het is alleen onhandig dat er dan twee soorten inhoud in het debat gaan sluipen en ik wil er eigenlijk voor waken dat dat gebeurt. Dus we beperken ons echt tot wat hier formeel in de vergadering is ingebracht. Dat andere leest u maar, maar als u hier iets ter bespreking wilt hebben, gaat het volgens de ordelijke weg, via deze tafel naar uw midden. Nu heeft de gedeputeerde het woord.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, dank u wel, voorzitter. Dank aan alle Statenleden voor de bijdragen, waarin ik met name hoorde dat het belang van de energietransitie en het klimaatvraagstuk door u wordt onderstreept, en ik zeg bewust niet 'door u allen wordt onderstreept'. Ook mooie bijdragen in de kerstsfeer, in woorden dan wel in de kleur van de kleding, dus ik denk dat we een mooie aanzet hebben straks voor een prettig kerstdiner met elkaar.

U heeft heel veel gezegd wat volgens mij niet per se om een reactie vraagt, maar waar u vooral mee wilde uitdrukken het belang van de energietransitie en klimaat, dus ik beperk me ook tot een aantal concrete vragen, en natuurlijk de amendementen en de moties.

Het CDA had een vraag over de asbestdaken, de aanpak van Essent. Dat is de 'Dakvrienden-aanpak' en die rolt Essent gewoon in heel Nederland uit, dus ook in Brabant.

Het CDA had ook een vraag over de haalbaarheid van de CO₂-doelstellingen. Daarbij hebben wij bij de tussenevaluatie van het uitvoeringsprogramma energie niet aangegeven dat we de CO₂-doelstellingen gingen halen. Die staan al voortdurend onder druk, onder andere ook door de economische groei. Het is misschien goed om ons dat nog even te realiseren. In feite maakt dat de opgave ook in Brabant alleen maar des te groter.

Diverse partijen hebben iets gezegd over energiebesparing, het belang daarvan en ook met name de energiebesparing bij de industrie. Ik denk dat het goed is dat we met elkaar even signaleren dat u dat onderstreept. Ik heb het gehoord bij de VVD, bij de PvdA, bij GroenLinks en wellicht ook nog bij andere partijen. Goed dat we ons dat even heel goed realiseren als een belangrijk element voor de

uitvoeringsprogramma's, waarbij uw Staten hebben gevraagd: maak een Energieagenda op hoofdlijnen en geef ruimte aan de volgende bestuursperiode om die uitvoeringsprogramma's in te vullen. Dus dat hebben wij ook bewust op die manier gedaan, dat misschien ook in reactie op de heer Vreugdenhil, die daar een opmerking over had. Ik kan me voorstellen dat een enkeling van u denkt dat u dan wel wat scherper keuzes had gewild, maar goed, als uw Staten verzoeken bij ons neerleggen, dan voldoen wij daar altijd zo goed mogelijk aan.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Maar dan verliezen we wel weer een jaar, maar goed, dat is dan maar zo. Maar dan zou ik wel van u willen weten van die tussendoelstelling voor 2030 die we hier scherp vaststellen, langs de diverse transitiepaden die u benoemd heeft, vindt u die dan haalbaar langs die transitiepaden? Gaan we die ook kunnen realiseren met een goed uitvoeringsprogramma na de verkiezingen?

De **voorzitter**: Uw vraag is helder. De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, voorzitter, ons college vindt die doelen haalbaar. Er ligt ook een haalbaarheidsonderzoek onder en het is wel interessant, als je kijkt naar wat daarin staat, dan zit daar bijvoorbeeld waterkracht niet in, niet dat dat een supergrote bron is in Brabant, maar om maar even te laten zien dat er soms ook kansen liggen die in het haalbaarheidsonderzoek nog niet eens zijn meegenomen. Dat neemt niet weg dat we er met zijn allen in Brabant, niet alleen als provincie, keihard aan zullen moeten werken. Het gaat niet vanzelf.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Toch wordt het hier en daar wat in twijfel getrokken. Bent u dan bereid om richting maart volgend jaar toch nog wel een eerste vingeroefening te doen, dat u zegt: met deze maatregelen, met dit pakket aan maatregelen, gaan we het ook daadwerkelijk in 2030 halen, waarna ook keuzes gemaakt kunnen worden daarbinnen natuurlijk, maar wel wat meer scherpte in de discussie, en ook het realiseren van de doelstellingen ook echt vorm gaan geven met elkaar?

De **voorzitter**: Ja, uw vraag is ongeveer drie keer in één zin gesteld, dezelfde vraag. Graag even korter en bondiger. De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Ik begrijp de wens van de heer Vreugdenhil en dit college staat op zich te popelen, maar heeft ook heel veel begrip voor de wens die uw Staten hebben neergelegd om het juist ook aan de volgende bestuursperiode te laten. Dus als dit uw oproep is, dan wil ik ook echt weten dat u een meerderheid heeft in de Staten, voordat ik u een toezegging doe en dan vervolgens de meerderheid van de Staten hoor roepen dat dat niet is wat zij wensen. Dus dat is even het dilemma van ons college.

De **voorzitter**: De gedeputeerde vervolgt haar betoog.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ik had een vraag van de PvdA over de jongeren die hebben ingesproken. Het lijkt mij ontzettend leuk om samen met de jongeren een plan uit te werken en ik kan me

voorstellen dat uw Staten daar ook een rol in willen hebben. De contactgegevens zijn al uitgewisseld, dus hierbij de toezegging om daarmee aan de slag te gaan en ook de uitnodiging aan u om daaraan deel te nemen.

50PLUS had een aantal opmerkingen die ook wel gaan over hoe we die energietransitie vormgeven en een aantal dilemma's waar we tegenaan lopen. Het voorbeeld zat er bijvoorbeeld in van de warmtepomp. We gaan nog heel veel dilemma's tegenkomen. Dat weten we en de beste manier om ze te ontdekken en om een oplossing te vinden, is ook door gewoon aan de slag te gaan en heel kritisch te kijken naar wat we doen en wat de effecten daarvan zijn. Om even kort op die warmtepomp in te gaan. We hebben in Brabant in ieder geval twee bedrijven die systemen hebben ontwikkeld om warmte op te slaan, zodat je een warmtepomp uit een reservoir kunt laten tappen waar warm water of een andere stof in is opgeslagen, zodat je veel minder elektriciteit nodig hebt om die warmtepomp in de winter goed te laten werken. Dus voor dat soort innovaties moeten we veel aandacht hebben.

Ook bijvoorbeeld sociale participatie, waar minima niet zo gemakkelijk aan mee kunnen doen: bij de A16 hebben we juist een model ontwikkeld dat voor iedereen openstaat, waar de revenuen echt naar de samenleving gaan en niet alleen naar mensen die aandelen in zonnepanelen of windparken kopen.

Hiermee heb ik volgens mij de losse vragen gehad. Dan ga ik naar de amendementen.

Amendement A1 zou wat ons betreft als een motie hebben gekund en op die manier misschien ook wat logischer zijn geweest. Het heeft ook wel wat samenhang met de motie die door GroenLinks is ingediend. Op zich hebben we met de inhoud van het amendement geen problemen, maar de toelichting leidt wel tot enige vraagtekens, dus als we met elkaar kunnen afspreken dat het gaat over het dictum van het amendement, met misschien toch nog het kleine verzoek of het ook als een motie zou mogen, dan hebben wij geen bezwaar.

Amendement A2 ontraden wij, want wij zijn als college ontzettend trots op de Energieagenda die nu voorligt en overigens ook op uw grote betrokkenheid daarbij.

Amendement A4 ontraden wij ook, omdat wij van mening zijn dat we ons geld heel hard voor andere zaken nodig hebben.

De griffie heeft mij overigens verteld dat amendement A3 technisch niet correct is en dat ik het daarmee mocht doorhalen.

De **voorzitter**: Ik zie Van den Berg. Over dit punt denk ik, even vanaf de plaats.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, die had ik eigenlijk ook als ordevoorstel laten gaan, dus die is ingetrokken.

De **voorzitter**: Amendement 3, even formeel, is ingetrokken en maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen. Dat was een herhaling van het ordedebat aan het begin van de vergadering. De gedeputeerde vervolgt haar betoog.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, voorzitter. Dan ga ik door naar de moties.

Motie 1, 'Onderzoek naar innovatieve energiebronnen'. Indachtig ook het gesprek dat ik zojuist met de heer Vreugdenhil had loopt deze motie vooruit op de uitvoeringsprogramma's. Daarmee is het niet aan ons college om u daarin te adviseren en willen wij het aan uw Staten laten, waarbij wij even op de inhoud twee punten mee willen geven. De Energieagenda zou sterk inzetten op zon, wind en warmte als duurzame bronnen. De Energieagenda probeert zoveel mogelijk techniek-neutraal te zijn en schept wel een aantal mogelijkheden. Dus ik denk dat dat een beetje een kwestie van interpretatie is van de Energieagenda. Bij de opdracht aan GS wordt waterstof genoemd als duurzame bron. Waterstof is een

vorm om energie op te slaan en geen bron op zich – gewoon even om dat ook bij dezen met elkaar gedeeld te hebben.

De **voorzitter**: Interruptie Porthoine.

De heer **Porthoine** (VVD): Voorzitter, even over dat de Energieagenda technologie-neutraal is. Maar we hebben toch niet voor niets ook een onderzoek gedaan naar zo'n innovatief scenario? En bij dat scenario horen ook, ingevolge antwoorden die ik op mijn technische vragen kreeg, wel degelijk verdelingen in grootheden tussen capaciteit en wind en zon, en die hebben mij in ieder geval de indruk gegeven dat onder deze Energieagenda wel degelijk aannames liggen die wijzen in de richting van de huidige zon- en windkeuzes.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, voorzitter. Ik ben blij dat de heer Porthoine dit nog eventjes op tafel legt, want dan kunnen we daar ook helderheid over verschaffen. Het haalbaarheidsonderzoek is een technisch onderzoek, om te kijken of de doelen voor 2030 inderdaad gehaald kunnen worden, maar wij hebben niet beoogd om in de Energieagenda die verdeling tussen duurzame bronnen over te nemen. Dus het staat uw Staten vrij om in uitvoeringsprogramma's daar andere verdelingen in aan te brengen, andere accenten te leggen, andere bronnen te benutten.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Dus bij motie M1 laten we het oordeel aan uw Staten.

Motie M2 zit ook een beetje in de fase: is dit het moment om een uitspraak te doen door uw Staten over de ontwikkeling van thorium? Want op dit moment is er geen sprake van initiatieven die zich op korte termijn gaan aandienen en is het ook even de vraag of dan uw Staten een standpunt zouden moeten innemen, of ze dat wel of niet zouden willen tegenwerken, want ik kan me voorstellen dat op het moment dat het dichterbij komt, u daar een ander standpunt over in zou willen nemen. Dus daarmee laten we ook over M2 het oordeel aan uw Staten.

Motie M3. Ik hoorde de heer Van den Berg opmerken met betrekking tot de klimaatverandering, letterlijk geciteerd: 'u kunt zomaar gelijk krijgen'. Nou, in dat kader zou ik de motie willen ontraden.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. De motie doelt erop dat, zelfs als er een probleem is, dat u suggereert dat u een oplossing daarvoor heeft, die er niet is. Dat feit wordt ook onderstreept door het IPCC en zelfs door staatssecretaris Dijkema in het vorige kabinet. Het gaat mij erom dat de bevolking dus dingen wijsgemaakt worden, en daar wil ik graag uw antwoord, of u oprecht gelooft dat dit pakket maatregelen ook maar iets gaat bijdragen aan het verminderen van de stijging van de temperatuur op aarde. Vindt u dat en kunt u dat cijfermatig ook staven? Dat mag rustig schriftelijk.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Hier wil ik, denk ik, toch even de heer Heijmans aanhalen. Want Brabant is niet de wereld, dus dat betekent dat het effect van Brabant alleen misschien nauwelijks te meten is, maar het gaat erom wat we met zijn allen op de wereld doen.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Nou, het aandeel van Brabant op wereldniveau zou ongeveer in de orde van grootte van 1/2000ste zijn. Dus u mag van mij alle getallen keer 2000 doen, uw pakket maatregelen optellen en dat vertalen in graden Celsius via het zogenaamde MAGICC-model wat door iedereen wordt toegepast. Als u daar nou eens mee aan zou komen, dan kunnen we het nog eens hebben over de effectiviteit van wat we hier doen. Ik denk dat dat eigenlijk heel belangrijk ..., hét belangrijkste is bij wat we doen.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spijers** (GS, D66): Ik denk dat dit alleen maar een onderstreping is van de heer Van den Berg dat het toch echt wel het minimale pakket is dat ons college hier voorlegt.

Dan ga ik door naar motie M4 over de ladder voor duurzaamheid. De motie merkt heel terecht op dat in de Tweede Kamer reeds een Zonneladdermotie is aangenomen. Bovendien hebben wij aan gemeentes gevraagd om zonnevisies dan wel energievisies te maken en diverse gemeentes hebben die visie inmiddels klaar. Veel gemeentes zijn er volop mee bezig. De vraag is of wij ons als provincie daar dan op deze manier ook nog weer in moeten mengen. Daarbij is het denk ik wel goed om nog even met uw Staten te delen dat wij in gesprek zijn met gemeentes om hen te helpen met het opstellen van zonnevisies. De gemeente Someren was een van de eerste, misschien wel dé eerste, gemeente in Brabant met een visie op zon en wind. Ik had hen gisteren op bezoek, om met elkaar even van gedachten te wisselen over: wat betekent die visie nu, gegeven de snelle ontwikkelingen die we ook zien rondom bijvoorbeeld aanvragen voor zonneweides? Dus op die manier proberen wij daar wel onze rol in te vervullen, zonder meteen heel erg in zonneladders te duiken, zal ik het maar even noemen.

Motie M5 over energie besparen dicht bij huis, is, denk ik, een heel relevante. Er is de afgelopen jaren door vele partijen van alles geprobeerd rondom energiebesparing dicht bij huis, en alles heeft wel iets geholpen, maar wat nu de meest effectieve manier is, is wel een heel groot vraagstuk. Dat maakt het op korte termijn, wat erin staat, een beetje spannend, want wij willen heel graag laten onderzoeken wat nu de meest effectieve manieren zijn, zodat we vervolgens ook met alle partners die daarbij een rol hebben, zoals gemeentes, energiecoöperaties et cetera, kunnen bezien hoe we daar echt een effectieve aanpak voor kunnen ontwikkelen. Parallel daaraan speelt het natuurlijk in de regionale energiestrategieën en in de aardgasvrije wijken een grote rol. Dus in die zin geen bezwaar.

Dan motie 6, die heeft ook een beetje een relatie met amendement A1 en ook met motie 7. Motie 6 vraagt om CO₂-doelen toe te voegen aan de energie-uitvoeringsprogramma's. Dat lijkt op zich goed om de verwachte effectiviteit van uitvoeringsprogramma's daarmee in beeld te brengen en datzelfde geldt natuurlijk voor die regionale energiestrategieën, waarbij het goed is om even te memoreren dat de regionale energiestrategieën in principe over twee van de vijf transitiepaden gaan en wellicht vrijwillig onderdelen van de andere transitiepaden in zich meenemen.

Motie M7, om doelmatig, concreet en meetbaar te zijn in die uitvoeringsprogramma's, is ook geen bezwaar. Ik zou misschien over die twee moties en dat amendement even willen opmerken dat we een gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben om te komen tot goede indicatoren, dat dat niet eenvoudig is. Hiermee wil ik niet de verantwoordelijkheid van ons college bij uw Staten neerleggen, maar juist uitnodigen om daar samen een goed gesprek over te voeren, zodat we indicatoren krijgen die u relevante informatie geven en die bovendien ook te meten zijn waar de benodigde informatie ook voorhanden is. Dat is best een worsteling, dat blijkt overigens ook uit het rapport van de Zuidelijke Rekenkamer dat de heer Van Vugt aanhaalde, dus dat is een mooie uitdaging om samen op te pakken.

Motie M8 van de Partij voor de Dieren, Klimaatparagraaf. Kijk, uiteindelijk bepalen uw Staten gewoon welke informatie wij aan u aanleveren. Dus als u van mening bent dat er een klimaatparagraaf moet

komen, dan komt die er. De vraag is alleen waar u allemaal een paragraaf voor wilt hebben en of een klimaatparagraaf in elk Statenvoorstel zo relevant is. U kunt ook op het moment dat u het bij een bepaald onderwerp relevant vindt, aan de voorkant aangeven, bijvoorbeeld aan de hand van de langetermijnplanning, dat u ergens inzicht wilt hebben in de effecten op energiegebruik, CO₂-uitstoot, energietransitie cetera. Ik zou het liever in die vorm van maatwerk doen dan in generieke zin.

De **voorzitter**: Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Bij alle Statenvoorstellen hebben we afgesproken dat er een Europaparagraaf is en een financiële paragraaf, tenzij dat niet van toepassing is. Dus de vraag stellen is, denk ik, de vraag beantwoorden. Als u er geen uitspraak over kunt doen, of dat het niet interessant is, dan hoeft u dat natuurlijk niet te doen, maar daar waar het direct zichtbaar en meetbaar en interessant is – want het is urgent –, kunt u het gewoon doen. Op die voorwaarde wil ik u vragen: bent u op dat punt dan bereid om die toe te voegen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Ons college is daar nog steeds geen voorstander van, omdat we dan bij 'niet van toepassing' daar weer de discussie over krijgen en wij graag dit soort informatie beschikbaar stellen op de momenten waarop uw Staten het relevant achten.

De **voorzitter**: Van der Wel. Ten tweeden male.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Nu ken ik toch de gedeputeerde als iemand die heel veel kennis van zaken inmiddels verworven heeft op dit dossier, dus ik laat die afweging graag aan u over en ik zal er niet meteen over in discussie gaan als het er eens een keer niet bij zit. Maar in hoofdzaak zou ik toch het 'ja, tenzij'-principe hanteren.

De **voorzitter**: Oké. Het punt is duidelijk. De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja voorzitter. Het punt is duidelijk, het standpunt van ons college ook en we wachten de stemming af.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Oké. Ik merk op dat er nog een motie 9 in omloop is, maar die heeft u misschien nog niet gezien. Is die al formeel ingediend? Ja, motie 'Onderzoek Energieopslag', maar die kan misschien ook in tweede termijn mee dan.

Dan dank ik de gedeputeerde voor de beantwoording. Ik stel voor dan even twee minuutjes te schorsen en dan beginnen we aan de tweede termijn van de zijde van uw Staten. De vergadering is voor twee minuten geschorst.

Schorsing (14.15-14.21 uur).

De **voorzitter**: De vergadering is heropend. Ik wil graag de gelegenheid geven voor een korte tweede termijn en ik wil de fractie van de VVD, als het stil is in de zaal, uitnodigen als eerste in de rij het woord te nemen. Het woord is aan de heer Portheine. Mag ik stilte in de zaal?

De heer **Portheine** (VVD): Voorzitter. Ik denk dat een woord van dank aan de gedeputeerde en ook aan haar team past in de roerige ontwikkelingen waar zij op het provinciale schaaqbord, het IPO-schaaqbord, en ook landelijk, de inzichten ziet die dagelijks wijzigen, en dan denk ik dat we blij kunnen zijn dat we vandaag in ieder geval een lijn hebben die het voor ons als provincie ook makkelijker maakt in die landelijke dialoog met een toekomstgericht kader verder te opereren, en hopelijk helpt het ook mee om de discussie over het nationale klimaatakkoord snel tot in ieder geval een uitsluitel te brengen. Ik ben ook blij met de uitspraak en de toezegging van de gedeputeerde dat waar wij vandaag over spreken, in de Energieagenda die we vaststellen geen keuze hebben gemaakt over de feitelijke mix van de technologieën waarmee we die doelen gaan realiseren. Uiteraard weten we dat we haalbaarheidsonderzoeken hebben gedaan die voor een deel ook zien op de ruimtelijke, realistische inpassing, of de theoretische mogelijkheid daarvan, maar dat laat dus ook ruimte om nieuwe inzichten rond nieuwe technologie, voor zover die zich haalbaar en betaalbaar de komende tien jaar voordoen, daarin te laten landen. Ik ben ook content met het woord 'innovatie' dat velen van u ook in hun betoog hier gebruikten, omdat we allemaal wel zien dat alleen maar passief afwachten wat de toekomst ons brengt, met de huidige techniek de eerste stappen zetten, de goede eerste start is, maar dat we onze oren en ogen open moeten houden om onderweg ons daarin bij te sturen. Dat was ook precies het idee achter ons amendement, om te zorgen dat we hier de goede controle hebben, om te zien waar wij op een ingeslagen weg die bijstelling moeten doen. En als je adaptief bent en bijstelt, onder andere zeg ik dat tegen de ChristenUnie-SGP, dan kun je die doelen halen, terwijl je vandaag nog niet precies weet hoé je die gaat halen, en dat is feitelijk ook wat de gedeputeerde zegt. Als toelichting op onze motie: dat is niet alleen een thoriummotie, en die gaat volgens mij iets verder dan de motie van de PVV, want wij zeggen niet dat wij in principe toestaan dat er op dat gebied dingen gebeuren, wij zeggen dat wij álle mogelijkheden, dus niet alleen thorium, maar óók thorium willen onderzoeken en als dat reële inzetbare technologie wordt, dan moeten we wederom vanuit het adaptiviteitsprincipe in staat zijn om die een plek te geven. Die doelen lopen inderdaad voor de Energieagenda naar 2030, maar volgens mij is dat een tussenstap die we met elkaar bepaald hebben, omdat we ons in het klimaatakkoord gaan committeren aan de weg die uiteindelijk naar 2050 loopt. Dat was, denk ik, even nog mijn tweede termijn, voorzitter. Dank je wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Portheine voor zijn bijdrage. De fractie van het CDA, de heer Van Vugt, dan nu.

De heer **Van Vugt** (CDA): Ja, voorzitter dank. Ik kan relatief kort zijn. Ik dank de gedeputeerde voor haar beantwoording en feliciteer de gedeputeerde alvast met de 8 fte die zij kan toevoegen aan de organisatie; wij hebben daar grote verwachtingen van. Ik ben blij met uw oordeel over motie 4, namelijk om het oordeel aan de Staten te laten.

Motie 9 gaat over energieopslag en kwam eigenlijk nog uit de begrotingsbehandeling voort. Toen is hij aangehouden omdat we vandaag de Energieagenda behandelden. Daarom heb ik hem in tweede termijn ingediend, want ik was hem eerlijk gezegd samen met de heer Ockers vergeten. Dank u.

Motie M9: 'Onderzoek energieopslag'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 14 december 2018, behandelend Statenvoorstel 86/18;

overwegende dat:

- er bij de productie van wind- en zonne-energie op bepaalde momenten meer energie wordt opgewekt dan er verbruikt wordt;
- het afschakelen en niet opslaan van deze energie niet wenselijk is;
- slimme technische opslagtechnieken de energiebalans kunnen verbeteren;

constaterende dat:

- we als samenleving steeds meer afhankelijk worden van de opwekking van schone energie;
- het laten wegvloeien van deze schone energie feitelijk energieverpilling is;

dragen Gedeputeerde Staten op:

onderzoek te laten doen naar welke vormen van grootschalige slimme energieopslag mogelijk zijn in Brabant, zodat deze energie later alsnog benut kan worden;

en gaan over tot de orde van de dag.

Marianne van der Sloot, CDA

Anne van Diemen-Vereijken, GroenLinks

Jan Ockers, Lokaal Brabant"

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Vugt. Dan nu de heer Van Meel van de fractie van de SP. Geen behoefte. De heer Van den Berg, PVV-fractie, behoefte aan een tweede termijn? Ja. Ga uw gang.

De heer **Van den Berg** (PVV): Dank u, voorzitter. Een paar dingetjes. Ik heb de gedeputeerde nog niet gehoord over die plannen voor 88 petajoules zon en wind, wat als consequentie heeft dat, als je dat helemaal met windturbines zou doen, er elke 2 km een rij à la het windproject A16 komt te staan, of dat we 50.000, of mogelijk zelfs veel meer, voetbalvelden vol met zonnepanelen zouden krijgen, waarvan heel veel op landbouwgrond, wat gewoon afsterft, hartstikke dood gaat, en hoe het college daarover denkt. Dat lijkt me belangrijk.

Dan bij motie 7, meetbare resultaten. U geeft aan dat dat heel gecompliceerd is. Nou, dat is heel makkelijk: graden Celsius, vermenigvuldig dat naar wereldniveau, ook de maatschappelijke kosten daarvan, en we kunnen precies zien wat het kost, we kunnen precies zien wat het oplevert en daar ons beleid aan gaan hangen en kijken of we slim bezig zijn, en zoals u weet, denk ik dat we dat niet zijn.

Dan het verhaaltje thorium. Er zijn heel veel ontwikkelingen op het moment gaande binnen het thorium. Ik sprak laatst nog met een van de bepalende mensen in de wereld daarover, en die zei dat er de afgelopen maanden meer gebeurd is dan de veertig jaar daarvoor, dus we gaan er van uit dat er binnenkort nog heel mooi nieuws aan gaat komen, maar dat is altijd even afwachten. In ieder geval fijn dat u het niet blokkeert en het aan de Staten laat of we daarmee doorgaan. En even algemeen qua energie: echt schone energie bestaat niet. Windmolens, als ze hier staan lijkt dat heel schoon, maar vergis je niet wat daar aan staal en beton in zit, maar erger nog: het produceren van neodymium-magneten bijvoorbeeld, wat dat voor rotzooi geeft in China met zijn zwaveldampen et cetera. Het geldt ook voor zonnepanelen, glas maken. Laat ik het zo zeggen: zonnepanelen is nog erger, dat is de enige elektrotechnische apparaatsector die toegestaan is door de Europese Unie om zware metalen nog te gebruiken. Lood en cadmium is een groot probleem, geeft grote vervuilingrisico's, in Duitsland een grote rel op het moment. Schone energie bestaat niet. En ik zou zeggen: kijk bij alles wat de voor- en nadelen zijn. Duik er eens in en u zult zien dat bijvoorbeeld dat thorium, dat nota bene het kernafvalprobleem oplost, heel gunstig afsteekt bij wind en zon, ook kostentechnisch veel goedkoper is dan de huidige kernenergie, om de doodeenvoudige reden dat dat ding niet kan ontploffen of wat dan ook. Je hebt dus geen dikke koepels enzovoort nodig. Een normale kerncentrale is niet zo duur, het is die beveiliging eromheen die het duur maakt. Als je nou een kerncentrale hebt met brandstof die stolt onder de 450°C, dan heb je die hele beveiliging niet nodig en dat maakt hem heel goedkoop, een heel goedkope manier op termijn om onze energievoorziening prachtig te laten draaien. Dus ik vind het in ieder geval een positief teken dat er niet negatief op gereageerd wordt.

Tot zo ver in tweede termijn.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van den Berg. Mevrouw Meeuwis? Geen behoefte aan een tweede termijn. De heer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Zeer kort, voorzitter. Alleen even aangeven dat motie M6 wordt vervangen door M6A, omdat ook Jan Ockers van Lokaal Brabant deze nog mee in wil dienen. Deze is onderweg.

Motie M6A: 'CO₂-doelen toevoegen aan de Energie-uitvoeringsprogramma's'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 14 december 2018, behandelend het Statenvoorstel 86/18 Energieagenda 2019-2030;

constaterende dat:

- de energieagenda 2019-2030 de koers uitstippelt voor de provincie in de energietransitie;
- het doel van de provincie is om in 2030 in Brabant 50% duurzame energie en een reductie van 50% van de CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990 te bereiken. En in 2050 in Brabant 100% duurzame energie en een reductie van 90% van de CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990;
- de Energieagenda 2030 stelt: 'De provincie heeft een sterk verbindende rol door de nationale ambities naar Brabantse snit te vertalen, het ondersteunen van de gemeenten en waterschappen bij de transformatie van het energiesysteem, en het onderling afstemmen van de regionale energie strategieën';
- het uitgangspunt van het Klimaatakkoord is dat de uitstoot van CO₂ in 2030 met 49% moet worden verminderd, en in 2050 met minimaal 95%. Daarvoor worden aan vijf tafels afspraken gemaakt: industrie, gebouwde omgeving, mobiliteit, landbouw en landgebruik, en elektriciteit. In de op te stellen RES'en komt te staan welke maatregelen daar in de regio voor nodig zijn;
- de Energieagenda 2030 dezelfde vijf transitiepaden gebruikt als de klimaattafels;
- de Energieagenda 2030 bij de vijf transitiepaden wel spreekt over de te bereiken energiebesparing per transitiepad, maar niet over de CO₂-reductie;
- de Energieagenda 2030 nader uitgewerkt gaat worden in uitvoeringsprogramma's.

overwegende dat:

- inzicht in de Brabantse bijdrage aan de CO₂-reductie per transitiepad wenselijk is vanuit de één-overheidsgedachte;

verzoeken Gedeputeerde Staten om:

- in de op te stellen uitvoeringsprogramma's naar aanleiding van de energieagenda 2019-2030 de hiermee te bereiken CO₂-reductie per transitie pad op te nemen;
- in de op te stellen RES'en eveneens de CO₂-reductie per transitiepad op te nemen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Martijn de Kort, PvdA

Peter Portheine, VVD

Joep van Meel, SP

Ine Meeuwis-van Langen, D66

Anne van Diemen-Vereijken, GroenLinks

Roland van Vugt, CDA

Marco van der Wel, PvdD

Horst Oosterveer, 50PLUS

Hermen Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP

Jan Ockers, Lokaal Brabant"

De **voorzitter**: Motie 6 wordt 6A. Dan ben ik bij de fractie van GroenLinks, mevrouw Van Diemen.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Ook ik zal het kort houden. Eigenlijk vind ik het heel mooi om te zien wat er vandaag gebeurt: alle energie voor de Energieagenda die er nu staat. Ondanks best wel wat verschil erin, zie ik in ieder geval dat we met zijn allen het urgentiebesef hebben dat we iets moeten doen, dat we aan de slag moeten en wat ons betreft – ik heb het al gezegd – zo snel mogelijk.

Ik ga niet in op alle moties die er liggen. Ik wil nog wel eventjes het verschil tussen amendement 1 en onze motie rondom het monitoren weergeven. Daar waar het amendement meteen begint met betaalbaarheid, is die van ons met name gericht op: zorg dat je concrete doelen hebt, zorg dat je goed meet, zorg dat je elkaar aanspreekt. Maar in die Energieagenda willen we ook af en toe het risico lopen om te innoveren, om iets te doen wat niet meteen zijn daadkracht in betaalbaarheid heeft. En daar zit het grote verschil tussen die twee. Dat wilde ik in ieder geval eventjes hier goed neerzetten.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Van Diemen voor haar bijdrage. De heer Oosterveer behoefte aan een tweede termijn? Is niet het geval. De heer Van der Wel ook niet. De ChristenUnie-SGP, de heer Vreugdenhil. Aan hem het woord.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Heel kort. Wij zullen dit voorstel wel steunen, maar zeggen tegelijkertijd: wij hebben ook geen tijd te verliezen om echt ook boter bij de vis daarin te doen. Als je nou diep, rond en breed naar dit voorstel zou kijken, zoals we bij de Omgevingswet zouden doen, dan zou er nog wel heel veel meer in zitten en gezien de urgentie die het vraagstuk heeft, vraagt het wat ons betreft ook al een doorkijk naar de aanpak. Daar komen we helaas in deze Statenperiode niet meer aan toe, dan moeten we het maar over de verkiezingen heen tillen en zal dat een van de grote thema's bij de campagne ook worden.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil. De gedeputeerde is aan het woord voor een tweede termijn, met nog het verzoek om op motie 9 te adviseren.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, voorzitter, volgens mij kan dat heel kort. De heer Van den Berg had nog een vraag over de 88 PJ. Ik had al aan de heer Portheine van de VVD uitgelegd – en dat heeft hij zojuist ook bevestigd – dat de Energieagenda techniek-neutraal is, dat we de haalbaarheid, dus of we het überhaupt kunnen halen, baseren op het haalbaarheidsonderzoek, het innovatieve toekomstbeeld, en als je dat innovatieve toekomstbeeld zou omrekenen naar zon en wind, en een mix die daar in dat haalbaarheidsonderzoek is gedaan, dan kom je uit op 220 windturbines, wat volgens mij wat minder is dan wat de heer Van den Berg ons voorrekent, en ook nog dik 32.000 ha zon, waarvan overigens een groot gedeelte op dak, stortplaatsen et cetera kan landen.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. U heeft het dan over 400 meter hoge 15 megawatt windturbines waarschijnlijk, want anders kan ik daar niet op komen. Ik kom op basis van de gegevens die de directeur van Raedthuys, heel optimistisch ook nog, tweette, op 1500 turbines van het formaat A16, 4 megawatt, terecht. Dus 222 voor 88 petajoules, dat lijkt me stug. Of is het maar een deel van die 88 petajoules zon?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Het is een combinatie van zon en wind in het haalbaarheidsonderzoek, dus niet in de Energieagenda. Dus die 222 windturbines van 4 MW is ook maar een deel van die 88 PJ.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Aha. Maar daarnaast heb je dan nog inderdaad een 30.000 ha, 40.000 ha zonneweiden nodig. Mijn vraag was ook nog even over het biodiversiteitsstukje daarin hè?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Die zonneweides kunnen natuurlijk voor een deel op daken landen. Het haalbaarheidsonderzoek gaat uit van 13.000 ha op daken. Dan heb je nog een kleine 20.000 ha elders in te vullen, daarbij kunt u denken aan stortplaatsen, u kunt denken aan spaarbekkens, zoals heel terecht opgemerkt, ik meen door het CDA - er wordt geknikt -, u kunt denken aan geluidsschermen, nou laat uw creativiteit maar los, zou ik zeggen.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem, interruptie.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. Toch ook alvast weer vooruitlopend op die vermaledijde omgevingsvisie van zo meteen, maar ik wil niet het verwijt krijgen: had u het net maar gezegd bij de energietransitie. Ik lees toch in de planMER voor die omgevingsvisie dat, om in 2050 hier als Brabant volledig energieneutraal te zijn, er 245 petajoules duurzame energie moet worden opgewekt, wat een ruimtebeslag heeft van 100.000 ha. Ik zou toch van de gedeputeerde willen weten hoe dat zich verhoudt met deze Energieagenda.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Dat is heel eenvoudig, want deze Energieagenda schetst een beeld naar 2030 en niet naar 2050.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dus, voorzitter, dit is nog maar de eerste stap, de grootste ellende moet daarna nog komen en die wordt uiteindelijk via die omgevingsvisie aan Brabant opgelegd.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Als ik de PVV mag geloven, dan gaan we na 2030 massaal aan de thoriumreactoren en gaat het scenario zoals de heer Van Hattem dit zojuist schetst zich niet voltrekken.

Dan naar motie 9, het onderzoek naar energieopslag. Ja, het is toch een klein beetje heel erg superoverbodig. In het transitiepad elektriciteit staat een heel stuk over Fuelliance en misschien is dat woord een beetje misleidend, maar dat is in feite energieopslag. Daar zijn we ook al mee begonnen met een programma van 3 miljoen euro, waarvoor uw Staten geld beschikbaar hebben gesteld bij het aanvullend uitvoeringsprogramma energie. Dat is inmiddels in uitvoering en wat we in feite in de Energieagenda voorstellen, is om dat niet bij een relatief klein programma te laten, maar om dat juist echt als een lijn door

te trekken tot aan 2030. Mocht u hem aannemen, weet u, dat zijn we toch al aan het doen, dus dan is er ook geen man overboord. Dus ik zou zeggen: kijk hoe zeer u al in de kerstgedachte zit.

De **voorzitter**: Ja, maar daar voorziet het reglement van orde niet in, in zo'n dictum. Een klein beetje superoverbodig was ook niet echt ...

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter, ik probeerde het in de kerstgedachte op te lossen en dan is twee smaken vanuit ons college zo vervelend.

De **voorzitter**: We hangen hem in de boom, begrijp ik. Goed. Ik denk dat de gedeputeerde hiermee haar tweede termijn heeft beëindigd. Wij sluiten dan de beraadslagingen op dit onderwerp. Ik dank u allen voor uw bijdragen.

80/18   Statenvoorstel Brabantse Omgevingsvisie

De **voorzitter**: Dan gaan wij nu naar de omgevingsvisie. Het werd al genoemd: het tweede belangrijke onderwerp op onze agenda vandaag. De fractie van de VVD zal bij monde van mevrouw Dirken als eerste hier het woord voeren. Aan haar geef ik het woord.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Dank u wel. Na het voorstel van zo-even, de Energieagenda, nu een voorstel waar Brabant in meer overdrachtelijke zin misschien energie van krijgt, want vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet ligt vandaag de allereerste Brabantse Omgevingsvisie voor ons. Een mooi moment. En onder het motto 'je kunt het maar één keer goed doen' is een traject doorlopen dat volgens ons ook echt past bij de cultuuromslag die de Omgevingswet vraagt. Er is nu voor een keer eens niet vanuit de Brabantse toren bedacht wat goed zou kunnen zijn voor de Brabanders. De ambtenaren en de gedeputeerde zijn de provincie ingetrokken en hebben zoveel mogelijk Brabanders gevraagd om hun eigen antwoord te geven op de vraag hoe zij willen leven en werken in Brabant. Daarmee hebben ze gezocht naar breed draagvlak voor de visie die nu voor ons ligt. Onze complimenten, zowel voor de gedeputeerde als de betrokken ambtenaren, voor deze start met de cultuuromslag en dit proces, dat misschien ook wel eens als voorbeeld kan dienen voor andere projecten.

Kijken we meer inhoudelijk naar het stuk, dan vindt onze fractie dat het echt een visie is geworden, zonder harde kaders, zoals bij bijvoorbeeld het voormalige streekplan. En zoals we ook in de themavergadering al hebben gezegd, kunnen wij het waarderen dat er geen kaartje in de visie is opgenomen aan de hand waarvan adviseurs en ambtenaren kunnen meten of een initiatief nu net binnen of buiten de dikke lijn van een bepaalde zone valt. Die tijd is wat de VVD betreft voorbij. Niet voor niets gaat deze wet niet meer uit van denken in onmogelijkheden, maar van denken in kansen. En natuurlijk moeten we daarbij niet alleen dromen, maar ook met beide benen op de grond blijven staan. De windmolens of zonnepanelen uit de Energieagenda van zojuist zullen echt niet ineens jaren sneller uitgevoerd kunnen worden omdat we 26 wetten door 1 wet vervangen, of omdat het formele vergunningentraject aanzienlijk korter wordt. Het creëren van draagvlak in een omgevingsdialoog kost nu eenmaal tijd en dat gaat niet veranderen.

Waar het gaat om het algemene gevoel van de Brabanders over hun omgeving, zien we in de Brabantse vlaggetjes in de visie terug dat Brabanders een redelijk positief gevoel hebben over onder andere de welvaart en het vestigingsklimaat in Brabant. Als VVD vinden we het belangrijk dat Brabanders dit gevoel kunnen houden. Behoud, of misschien zelfs vergroting, van onze welvaart en een goed vestigingsklimaat zorgen immers ook dat er voldoende middelen én motivatie beschikbaar blijven om andere doelen waar de vlaggetjes nu minder op scoren, te kunnen realiseren. Wij zien dat de omgevingsvisie deze gedachte van behoud van welvaart ondersteunt en daar zijn we blij om.

Ook in de verdere uitgangspunten die gehanteerd gaan worden voor de instandhouding van de kwaliteit van Brabant kan de VVD-fractie zich grotendeels vinden, maar we hebben wel een paar kleine nuances. De visie heeft het bijvoorbeeld over het streven naar kwaliteit in Brabant. Kan de gedeputeerde ons toezeggen dat wij er daarmee niet voor gaan pleiten om te pas en te onpas lokale koppen op landelijke regels te gaan zetten? Ook het bedrijfsleven vraagt hier duidelijkheid over.

En dan wat technische, maar voor de praktijkmensen na vandaag wel heel belangrijke, vragen. Kan de gedeputeerde ons toezeggen dat er naast de wettelijk verplichte programma's vooralsnog geen andere programma's op de planning staan? Want waar we vaak nu nog met programma's werken die een meer beleidsmatig karakter hebben, hebben we straks te maken met voorschriften die een meer bindend karakter hebben. De VVD vindt dat er echt een dringende aanleiding moet zijn, en dat is dan meestal toch al in een wet verankerd, om je als provincie over zoiets te buigen. Daarmee gaan we wat ons betreft te snel voorbij aan het uitgangspunt dat de gemeente de eerste overheid is en dat juist op dat niveau zoveel mogelijk geregeld moet worden.

De **voorzitter**: Interruptie Brunklus.

Mevrouw **Brunklus** (GL): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, ik was nog even aan het hangen op het woord 'welvaart' dat ik mevrouw Dirken hoorde uitspreken. Ik was gewoon benieuwd: is de VVD bereid alles op te hangen aan die welvaart? Want ik heb vanmorgen een artikel in de krant gelezen, waarin onze gedeputeerde zegt dat we nog 650 voetbalvelden nodig zouden hebben om te voldoen aan alle vraag voor industrieparken hier in Brabant. Nou, dat gaat allemaal ten koste van de ruimte, er komt veel geluid bij wegen et cetera ...

De **voorzitter**: En uw vraag was?

Mevrouw **Brunklus** (GL): Moet dit allemaal maar zo kunnen? Is er voor u ook ergens een grens, of vindt u: als we het met elkaar maar zo regelen, dan vinden we het goed, of je nou in Oost-, West-, Midden-Brabant woont, en wie heeft daarbij de grootste stem?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ja, dat laatste gaan we volgens mij in maart horen. Maar ik denk dat u welvaart misschien een beetje verwart met economie. Welvaart is voor onze partij het samenstel van aan de ene kant een stuk economie, aan de andere kant een stuk veiligheid en gezondheid, kortom, het hele welbevinden van mensen die hier wonen. Daar hoort bij dat ze allemaal werk hebben, en dat wordt voor iedereen nog steeds mogelijk door een stuk economische groei, en daardoor wordt het voor mensen ook weer mogelijk om andere dingen te doen. Dus voor ons is dat een totaalplaatje.

De **voorzitter**: Mevrouw Brunklus.

Mevrouw **Brunklus** (GL): Ja, het begrip 'welvaart' is natuurlijk heel betrekkelijk, want er zijn heel veel mensen die niet welvarend zijn in Brabant, en precies over die groep heb ik het. Hoe kunnen die nou meepraten over hun omgeving, over de kwaliteit van leven, als zij geen toegang tot de middelen hebben?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Nou, volgens mij hebben die mensen in maart toegang tot een heel belangrijk middel daartoe, namelijk naar de stembus gaan, en dan is het aan ons om iedereen ervan te overtuigen dat ze daar bij alle partijen voor terecht kunnen.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ik vroeg net de gedeputeerde om zich vooral te houden aan programma's die echt wettelijk verplicht zijn en het zal de gedeputeerde niet verbazen dat wij een vergelijkbare vraag hebben als het gaat om het vaststellen van waarden. Zou de gedeputeerde ook hierover kunnen toezeggen dat we daar als provincie erg terughoudend in zullen zijn?

Wat betreft programma's en waarden vragen wij terughoudendheid, maar dat vragen we zeker níet als het gaat om het maken van de eerste omgevingsverordening. Wij hopen juist dat de gedeputeerde daar voortvarend mee aan de slag wil gaan. Wij roepen hem daarbij wel op deze verordening zoveel mogelijk een uitnodiging te laten zijn voor initiatiefnemers. Neem alleen op wat echt nodig is en laat het verdere initiatief bij gemeenten. Dat vraagt ongetwijfeld ook hier in huis nog een hele cultuuromslag, maar dat zorgt er uiteindelijk ook echt voor dat gemeenten de rol kunnen gaan pakken die ze volgens de wet hebben. Eerst de overheid waar de besluitvorming rondom mogelijkheden in het fysieke domein ook echt moet gaan liggen. Dat vraagt vertrouwen en dat vraagt ook dat wij als hele Staten bereid zijn dat vertrouwen te geven en daarmee ook een voorbeeldrol richting gemeenten te nemen. Als VVD willen we dat vertrouwen in ieder geval wel geven aan gemeenten en aan initiatiefnemers, en dat betekent in onze ogen een verordening die veel ruimte biedt aan gemeenten voor hun eigen afwegingen. Dat vinden wij ook passen bij de cultuurverandering die de wet vraagt. Wij horen graag of de gedeputeerde deze basisopvatting deelt en wensen hem vanaf deze plaats alvast veel succes bij de voorspoedige totstandkoming van die verordening.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Is de VVD daarmee ook van mening – u zegt: de gemeente als eerste overheid – dat bijvoorbeeld de provincie dan ook niet aan zet is om een mestfabriek zoals in Oss door te drukken, terwijl de unanieme gemeenteraad van Oss daarop tegen is, om windparken door te drukken terwijl er heel veel weerstand is in Brabantse gemeenten? Is de gemeente dan ook de eerste overheid, of moet het dan toch weer, om bijvoorbeeld die energieambities door te drukken, van bovenaf worden opgelegd?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Mijnheer Van Hattem, ik zou u nu ook een vraag kunnen stellen. Vindt u dan dat de landelijke overheid bepaalde dingen vast moet stellen? Wij hebben een visie, en die heeft de landelijke overheid ook, en daarmee geef je bepaalde kaders aan waarvan je denkt dat die verstandig zouden zijn voor gemeenten, om het daar met elkaar over te hebben, hoe je dat op je eigen grondgebied gaat doen. Dus nee, wij moeten vooral niet doordrukken als provincie 'u zult op deze plek dat en dat gaan doen', wij moeten als provincie dingen mogelijk maken, en daar zijn wij wel degelijk voor.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. U zegt toch heel duidelijk 'de gemeente is de eerste overheid', dus dan zou ik zeggen, in goed Engels, 'practice what you preach' en doe dat dan ook echt, in

plaats van nu te zeggen: we gaan dingen mogelijk maken. Als 'mogelijk maken' een eufemisme is voor zaken toch van bovenaf doordrukken, dan is dit niet bepaald een eerlijke omgevingsvisie, of zie ik dat dan weer verkeerd?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken tot slot.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ik hoop dat u tussen het twitteren door dezelfde omgevingsvisie heeft gelezen als die ik heb gelezen, en daar staat nergens in dat wij iets gaan doordrukken. Er staat dat wij streven naar bepaalde waarden in Brabant en dat wij dingen mogelijk willen gaan maken.

De **voorzitter**: Dan is nu de fractie van het CDA aan het woord, mevrouw Van Brakel. Haar eerste termijn.

Mevrouw **Van Brakel** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Voor ons ligt de Brabantse Omgevingsvisie. De inhoud deugt, het doorlopen proces deugt, hier mogen we trots op zijn. Dank aan allen die hieraan meegewerkt hebben. Onze gezondheid wordt centraal gesteld en daartoe hebben we een vijftal hoofdpogaven geformuleerd.

De basis op orde. We moeten zuinig zijn op onze aarde, omgeving, ofwel milieu, en heel elementair bezien dus ook op onze vier elementen: aarde, bodem, water, vuur, ofwel energie, en lucht. En eigenlijk is alleen dit al een hele uitdaging, om alle partijen, sectoren, branches hun ding te laten doen, zonder schade te berokkenen aan genoemde elementen.

Vervolgens zien we voor de middellange toekomst een viertal uitdagingen op ons afkomen, zoals geformuleerd in de omgevingsvisie: klimaatadaptatie, energietransitie, concurrerende duurzame economie en slimme netwerkstad. Wij zijn ook blij dat onze inbreng tijdens het proces is meegenomen: het afzonderlijk benoemen van onze zorg voor onze elementaire elementen. En onlangs heeft u in de commissie ook toegezegd nadrukkelijk een relatie te willen leggen met onze zuiderburen, temeer omdat dit kansen biedt voor een aantal opgaven waar wij voor staan. Denk aan de energietransitie, maar ook bijvoorbeeld aan het gebruik van ons luchtruim.

Ook zijn wij verheugd dat in het stuk reeds een aanzet wordt gemaakt met betrekking tot de gewenste cultuuromslag. Het gaat bij de omgevingsvisie namelijk niet alleen om de inhoud, maar zeker ook om een stuk verantwoordelijkheid voor onze omgeving en de uitdaging waarvoor we staan terug te leggen bij onze samenleving, bij onze Brabanders. Dat betekent dat we veel meer moeten gaan initiëren en faciliteren dan vanachter het bureau op te schrijven wat vooral niet meer mag, dan wel gewenst is. En tevens willen we integraler gaan kijken, vanuit meerdere disciplines goede afwegingen maken. Er zijn kenners, specialisten, die beweren dat het juist om deze cultuuromslag gaat en dat het feitelijk ook mogelijk is binnen het huidige stelsel en wet- en regelgeving met betrekking tot onze visie op de leefomgeving. Desondanks helpt het ons nu om in één oogopslag te kunnen zien waar wij als provincie voor staan. Het betreft namelijk een groot aantal van onze kerntaken, niet allemaal, maar er worden er wel heel veel beschreven in deze omgevingsvisie. De beoogde cultuuromslag wordt nu benoemd als diep, rond en breed kijken. Een goed begin is het halve werk, zou je zeggen. Ja, dat is zo, maar het echte werk, zoals ik net al zei, waar de omgevingsvisie wérkelijk om draait, gaat feitelijk nu pas beginnen, en ook het onderliggend instrumentarium, de Omgevingswet of -verordening, is daarin bepalend. Een heel mooie uitdaging voor onze nieuwe Staten, om hier vorm en inhoud aan te geven. Toch een aantal tips.

De eerste: Zoeken naar constructies waarin nadrukkelijk de lasten, maar ook lusten worden gedeeld. Denk aan het meeprofiteren van goedkope energie door de directe omgeving bij windmolens, of bijvoorbeeld een vliegveld, zoals we onlangs zagen als voorbeeld. Anders vertaald: we moeten op zoek naar nieuwe

solidariteiten, dichter bij onze mensen, onze Brabanders, zodat meer en makkelijker draagvlak wordt verkregen.

Tweede, en de VVD opteerde hier ook al voor: bedenk formuleringen in geboden in plaats van verboden, of anders gezegd, verleiden in plaats van verbieden.

En ten slotte: Als we de gezondheid van onze Brabander zo centraal stellen en daartoe vooral zorg hebben en houden voor een goede gesteldheid van onze elementaire elementen, de basis op orde, dan zou één eenduidige verordening hieromtrent van alle partijen, sectoren, branches afdoende moeten zijn, ofwel: wij zien het als een uitdaging om dusdanig consequent beleid op te stellen, zonder dat daarop aanvullend sectoren-specifiek beleid nodig is. In die zin is er dus voor met name 'de basis op orde' wellicht toch sprake van iets als 'gelijke monniken, gelijke kappen. En dit is een uitdaging. Denk aan dossiers als het vliegveld, hoogspanningskabels, maar ook bijvoorbeeld voor de landbouw. Wij stellen een reactie van de gedeputeerde op onze tips op prijs.

Dank u, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Van Brakel voor haar bijdrage. Dan nu de SP-fractie, bij monde van de heer Everling. Aan hem het woord.

De heer **Everling** (SP): Dank u wel, voorzitter. In tegenstelling tot wat mijn aangevraagde spreektijd doet vermoeden, houd ik mijn bijdrage toch relatief kort. Waarom? Nou, volgens mij hebben wij het hier in dit huis al veelvuldig gehad over de omgevingsvisie. Het is echt een heel proces geweest en daar wil ik toch wel mijn complimenten voor geven, aan de gedeputeerde uiteraard, maar zeker ook aan de heer Vreugdenhil, die als voorzitter en eigenlijk ook wel drager van de werkgroep daar de nodige tijd en energie in heeft gestoken, waarvoor dank, en uiteraard ook aan de ambtenaren die ons zeer zorgvuldig en volledig hebben meegenomen. Dus ook daarvoor onze grote waardering.

Hebben wij dan helemaal geen zorgen? Ja, natuurlijk wel, maar dat zit hem niet eens zozeer in de Brabantse Omgevingsvisie zelf, in het stuk dat wij onder andere vandaag vaststellen, maar zit hem veel meer in de aard van het beestje, en dat is de Omgevingswet zelf. Ja, natuurlijk vinden wij dat onnodige regels geschrapt kunnen worden, maar de positie van burgers, inwoners van Brabant en Nederland, regels ter bescherming van hun leefomgeving, hun gezondheid, is dat onnodig? Het is denk ik niet onbekend dat hier zorgen om zijn en ik hoor van de gedeputeerde graag de analyse van GS op dit punt.

Daarnaast, nog een keer, gezondheid. Gelukkig, en dat biedt vele kansen, is er in de Eerste Kamer een amendement aangenomen van toenmalige SP-Eerste Kamerlid Eric Smaling over een verzorgingsbeginsel als het gaat om gezondheid. Het thema gezondheid komt ook voor, gelukkig, in onze Brabantse Omgevingsvisie. Het woord komt met enige regelmaat terug, en ook wat dat betekent in relatie tot de leefomgeving. Wat ik eigenlijk nog wel een klein beetje mis, is hoe GS dit zien in relatie tot het verzorgingsbeginsel dat ik in een paar zinnen hiervoor benoemd heb.

Voorzitter. De rest van mijn spreektijd voeg ik graag toe aan het kerstdiner.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Everling, en zal er vanavond aan denken. De heer Van Hattem van de PVV-fractie.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. Onder grote druk moeten wij vandaag deze omgevingsvisie behandelen. Uitstel was volgens GS niet mogelijk vanwege, en ik citeer: "landelijke (en internationale) druk om als Noord-Brabant na te denken over wat onder andere is zelf te plaatsen als energie-installaties (zon en wind)" en "de provincie heeft bij zowel landelijke (Rijk/IPO/klimaatkkoord/interbestuurlijk programma (ibp)) als de lokale overheden (gemeenten) de verwachting neergezet dat bij het opstellen van de RES'en [regionale energiestrategieën] het een en ander van de provincie (aan steun) mag worden verwacht".

Einde citaat. Offewel: dit is niet de omgevingsvisie voor de Brabanders, maar voor de uitvoeringsagenda van de bestuurlijke klimaatteelt, van de ontransparante en ondemocratische klimaattafels van Ed Niijpels en Diederik Samsom, wat de provincie vervolgens weer via de RES'en en het IBP gaat opdringen aan de gemeenten. En die gemeenten, zoals de vrijwel failliete gemeente Eindhoven, huren klimaattafel-gebouwde-omgeving-voorzitter Diederik Samsom vervolgens weer in als 'supervisor voor de warmtetransitie', om daarmee ook de door hem mede geïnitieerde klimaatwet vorm te geven. En de burger mag voor de enorme kosten opdraaien.

De doelen in de hoofdpogave energietransitie in de omgevingsvisie voor 2030 en 2050 zijn de doelen van de klimaattafels. Er wordt letterlijk gesteld dat we als Brabant ons beleid koppelen aan het rijksbeleid en de nationale doelen en de daarbij behorende ambities overnemen, zoals onder andere geformuleerd in de Nationale Energieagenda en de nog niet eens door ons parlement vastgelegde klimaatwet, evenals de doelstelling van minder dan 2°C opwarming uit het klimaatakkoord. Daarmee sluit GS zich aan bij een akkoord wat buiten het parlement om wordt bekostigd en waarbij de politiek amper inbreng heeft. Om die reden noemt de vicevoorzitter van de Raad van State Thom de Graaf het klimaatakkoord deze week in Elsevier, en ik citeer: "een risico voor de democratie". Delen GS en met name hun coalitiepartij D66 ook deze opvatting van de oud-D66-partijleider? Graag een reactie.

Voorzitter. GS gaat met deze omgevingsvisie halsstarrig uit van politieke ambities in plaats van een brede, integrale strategische visie zoals bedoeld in de Omgevingswet. In plaats van een instrument waarmee eenvoudiger en beter ontwikkelingen op elkaar kunnen worden afgestemd, misbruikt dit college de omgevingsvisie als instrument om politieke ambities af te dwingen, energie-ambities die bovendien volgens de planMER niet haalbaar lijken te zijn. Om in 2050 245 petajoules duurzame energie op te wekken is 100.000 ha ruimtebeslag nodig. Dit betekent heel Brabant één groot zonne- en windpark, uitgaand van de huidige stand van de techniek, dit ten koste van een groene leefomgeving. Voor deze opgave wil GS het Brabantse landschap benutten om grootschalig gebruik van duurzame energie via met name wind en zon te realiseren in zogenaamde energielandschappen, welke volgens GS 'een nieuwe identiteit' toevoegen aan het landschap. En om deze gekte compleet te maken, wordt onder voorwaarden energieopwekking ook nog toegelaten in het Natuurnetwerk Brabant. 'Hoe verhoudt dat zich met elkaar?', vraag ik GS.

GS durft dan ook nog te spreken over een 'betere sociale inclusiviteit' en in het deugproza van Telos te spreken over 'diep, breed en rond kijken'. Een hypocriet adagium als dit college toch lijnrecht tegenover omwonenden gaat staan door windparken door te drukken, lijnrecht tegenover een unanieme Ossche gemeenteraad gaat staan door een mesfabriek af te dwingen; eenzijdig naar de EU en de milieuactivisten luistert en onze boeren kapotmaakt en met een 'Brabantse aanpak vluchtelingen' overal AZC's probeerde op te dringen. Kan GS daarop reflecteren?

Tot slot, voorzitter. De omgevingsvisie noemt als essentiële vestigingsfactor, en ik citeer: "Een fraai beleefbaar landschap met veelzijdige natuur en cultuurhistorische elementen, historische binnensteden en karakteristieke dorpen." Inderdaad, maar daar passen géén klimaatminaretten of moskeeminaretten bij. De PVV-fractie zal daarom tegen deze omgevingsvisie stemmen.

Voorzitter, tot zover in eerste termijn.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Hattem. Dan nu de fractie van D66 bij monde van de heer Meijer voor zijn eerste termijn. Hij heeft het woord.

De heer **Meijer** (D66): En neemt dat ook.

Voorzitter. De Omgevingsvisie van Brabant, een prachtig stuk waar eigenlijk niemand het mee oneens kan zijn. Nou ja, alleen de PVV, maar goed, die ontkennen een van de meest majeure opgaven van de komende jaren fundamenteel en zijn eigenlijk gewoon altijd tegen. En dat is bijzonder, want zelfs

gedeputeerde Van Merrienboer en zijn team hebben het dus niet voor elkaar gekregen om deze groep te overtuigen van het stuk, want als iemand in staat is om dat te doen, is het toch wel gedeputeerde Van Merrienboer, om in de woorden met Job Cohen te spreken 'om de boel bij elkaar te brengen'. Maar goed, sommige strijden moet je ook maar gewoon achter je laten, gedeputeerde.

Dan over de inhoud. D66 herkent zich in dit stuk. De gemaakte foto, de aanpak die in het stuk wordt gekozen en de majeure opgaven die worden gedefinieerd, zijn volgens D66 inderdaad de opgaven waar we de komende jaren mee aan de slag moeten.

Eén aspect vinden wij enigszins onderbelicht, en dat is gezondheid. In het gesprek met de gedeputeerde hebben wij vorige week geconstateerd dat hij dit in zijn stuk ziet als de basis en verder vorm wil gaan geven als onderdeel van een omgevingsscan, samen met de GGD's. Het lijkt mij goed om daar in deze plenaire vergadering nog even kort bij stil te staan, gedeputeerde. Dus ik bied u bij dezen graag het podium om daar nogmaals op terug te komen. Maar vooruitlopend op die beantwoording en gehoord hebbend wat u vorige week in de themabijeenkomst al zei, hebben wij samen met de PvdA een motie voorbereid om de Brabantse omgevingsscan eigenlijk al vanaf de vaststelling van de omgevingsvisie direct te implementeren in de nieuwe werkwijze, en uiteraard conform de 'één-overheidgedachte', met gemeentes, provincie en waterschappen samen. Hier hebben Brabanders namelijk nogal wat te winnen.

Namens D66 deel ik hier nu voor de tweede Statenvergadering op rij complimenten uit voor het proces. Maar afgelopen maandag hoorde ik - en u herkent inmiddels dat ik dat geregeld doe - een van de mensen in mijn omgeving, die ik niet bij naam zal citeren omdat hij deelgenomen heeft in het proces, die aangaf dat hij tijdens het traject weliswaar veel meegedacht had en meegenomen was, en dat hij het traject ook positief heeft ervaren, maar dat hij het eigenlijk jammer vond dat hij maar voor een stukje van het proces ingezet werd. Hij had het heel erg tof gevonden als hij op een langere rit meegenomen zou kunnen worden. Ik kan mij voorstellen dat meer Brabanders die behoefte hadden, om het totale proces mee te doen in plaats van bij stukjes aan te kunnen haken. Nu zou dat waarschijnlijk in de opzet van deze omgevingsvisie zitten, maar het bracht mijn fractie tot het idee dat het toch wel interessant zou zijn om een permanente groep Brabanders om ons heen te organiseren, op provinciaal niveau, die af en toe met ons eens reflecteren over onze omgeving en over wat wij met de omgevingsvisies nu daadwerkelijk voor elkaar proberen te krijgen. Is dit niet een schitterende kans om wat bestuurlijke vernieuwing verder vorm te geven? Ik ben heel erg benieuwd naar de reactie vanuit Gedeputeerde Staten op dit idee.

De **voorzitter**: Interrupties. Ik geloof dat mevrouw Brunklus net iets eerder was. Ja?

Mevrouw **Brunklus** (GL): Ja, even de vraag aan D66: dat noem je achterban, of dat is wat je als politieke partij toch organiseert in bijeenkomsten voor mensen die je wilt overtuigen om op die partij te stemmen. Dat is één. En het tweede: Ja, wat stelt u zich voor? Moeten we hier een soort Poolse Landdag gaan maken, een soort panel of toch maar weer een rondetafel? Ik vind het zo ... het klinkt leuk, maar wat heeft u voor ogen?

De **voorzitter**: De vraag is duidelijk. Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Laat ik ten eerste constateren dat ik enigszins teleurgesteld ben met deze bestuurlijk ón-vernieuwende houding van GroenLinks. Kijk, dat we via de achterban met elkaar praten over voorstellen die hier ter tafel komen lijkt me evident, maar het zou natuurlijk mooi zijn dat de mensen die niet aangesloten zijn bij een politieke partij ook mee kunnen praten over dit beleid. Nou, dat stellen wij hier voor, een soort van kraag om ons heen, mensen, luizen in de pels, die met ons meedenken over wat wij hier op provinciaal niveau eigenlijk aan het doen zijn.

De **voorzitter**: Mevrouw Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Maar ik vroeg u, los van uw eerste opmerking – natuurlijk, GroenLinks haalt heel veel mensen bij elkaar, bijvoorbeeld op een kantinetour et cetera –, maar wat bedoelt u nu, hoe stelt u zich dat voor? Moeten wij nou een soort panel gaan maken, frisdenkens die dan paneldenkers worden en die ons permanent adviseren?

De **voorzitter**: Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Nou, eigenlijk precies dit, ja. Als ik kijk naar het proces van de omgevingsvisie, dan zie ik dat daar een groep mensen is gecreëerd, frisdenkens genaamd, maar ook andere mensen die gedurende het traject meegenomen zijn in wat er in die visie nou terecht kwam. Dat is een manier van werken die ertoe geleid heeft dat we een visie hebben met breed draagvlak, waar veel Brabanders bij betrokken zijn geweest, en volgens mij moeten we die lessen die we hebben geleerd, vast zien te houden. Die mensen zitten in de kaartenbak van de heer Van Merriënboer, dus laten we ze permanent betrekken.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ja, de heer Meijer van D66 spreekt over het betrekken van een permanente club mensen. Nou, dat is dus een beetje een voorgeselecteerde club die hij er graag bij wil betrekken, maar waarom niet bij zulke ingrijpende beslissingen, die zoveel burgers zo ontzettend veel geld zullen gaan kosten, gewoon niet alle burgers, alle Brabantse burgers erbij betrekken door middel van referenda, referenda die door uw partij, door D66 landelijk de nek zijn omgedraaid? Kunnen we daar niet veel beter op inzetten?

De **voorzitter**: Uw vraag is helder. Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ja, even los van de hele referendumdiscussie kan ik wel zeggen dat een van de lessen die een referendum eigenlijk altijd met zich meebrengt, is dat mensen het jammer vinden dat ze alleen maar ja of nee kunnen zeggen. Een referendum eindigt altijd in een zwart/wit-keuze, terwijl zo'n traject als wat we met de omgevingsvisie hebben gehad ertoe leidt dat mensen ook daadwerkelijk mee kunnen praten, input kunnen geven, zich herkennen in het stuk dat daadwerkelijk voorligt, waar wij als politici dan vervolgens ja of nee tegen kunnen zeggen. Dat is volgens mij een veel betere manier van participeren, kwalitatief, inhoudelijk, in plaats van alleen ja of nee te kunnen zeggen. Dus volgens mij is het en/en.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, nu verwerpt D66 heel duidelijk hier de essentie van het referendum. Het is alleen maar ja of nee kunnen zeggen, de burger mag zich er niet over uitspreken, terwijl het wel diep ingrijpt in de portemonnee van onze burgers. U zegt nu een vast clubje dat zich betrokken voelt in het stuk, maar dat vaste clubje van jaknikkers is inderdaad wat D66 voorstaat. Het is hetzelfde als wat er aan die klimaattafels gebeurt. Ziet u die klimaattafels nu ook als een gevaar voor de democratie, zoals uw oud-partijleider Thom de Graaf dat deze week heeft gekenschetst?

De **voorzitter**: Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ja, u haalt een paar dingen bij elkaar en ik ga proberen om dat zorgvuldig te beantwoorden. Ten eerste citeert u mij verkeerd als het gaat over referenda. Ik zie een referendum als een verrijking van de democratie, maar niet het enige punt dat we moeten doen om bestuurlijk te vernieuwen. Het is een slot, een ja/nee-keuze aan het einde van een traject en ik denk dat deze omgevingsvisie laat zien dat je bestuurlijk vernieuwend aan de slag kan zijn op een heel andere manier, zonder referendum, inhoudelijk, kwalitatief, met mensen die zich betrokken voelen bij het onderwerp. Dat is deel één van uw antwoord.

Dan hoorde ik inderdaad dat u mij uitdaagde op het citaat van Thom de Graaf. Laat ik ten eerste vaststellen dat hij dat niet gedaan heeft als D66'er - die tijd heeft hij echt achter zich gelaten met het aanvaarden van die functie -, maar ik kan me voorstellen dat hij het zorgpunt uitspreekt. En ik denk inderdaad, maar dat geldt hetzelfde als met gemeenschappelijke regelingen, maar volgens mij trekken we dan echt een heel ander debat open, voorzitter, en D66 is dus ook blij dat onze minister gaat kijken of je met gemeenschappelijke regelingen niet na moet denken of je dat democratisch niet beter moet borgen. En dat is volgens mij het signaal dat Thom de Graaf ook probeert te geven, namelijk: als je blijft praten in akkoorden en met poldermodellen, dan loop je het risico dat mensen zich daar niet in herkennen. Op het moment dat je vakbonden centraal stelt in onderhandelingen over een aantal onderwerpen, als je ziet dat het ledenaantal van die vakbonden afneemt, ja, dan vind ik het rechtvaardig dat Thom de Graaf daar signaleert: we moeten nadenken hoe we de democratische borging van dat soort akkoorden dan doen. Maar ik denk dat we ver van het onderwerp af beginnen te raken ...

De **voorzitter**: Ik zat al op het puntje van mijn stoel, mijnheer Meijer. Vervolgt u uw betoog.

De heer **Meijer** (D66): Ja, ik ga het ook meteen afronden als u het goed vindt.

De Brabantse Omgevingsvisie ademt ruimte voor gemeenten en Brabanders en wij rekenen erop dat gemeenten dit op een adequate manier ook verder gaan oppakken. Zij zijn daadwerkelijk aan de beurt nu om met inwoners aan de slag te gaan, om hun ruimte samen verder vorm te geven. De vaststelling van de omgevingsvisie voelt voor sommigen, en ze zijn hier denk ik op de publieke tribune aanwezig, als een kroon op het werk. D66 gunt de gedeputeerde en de ondersteuning, alle betrokken Brabanders die hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit document, een fantastisch feest. En laat ik eens vrijzinnig zijn: ik gun het ons eigenlijk allemaal, ook als u niet betrokken was bij de totstandkoming van dit stuk. Maar laten we niet vergeten dat het vanaf nu pas echt begonnen is. We kunnen vanaf nu laten zien hoe we de teksten van het stuk gaan doorleven, of we het hebben begrepen en of we ernaar gaan handelen. Ik ben nieuwsgierig en enthousiast hoe we hiermee aan de slag gaan. D66 heeft daarvoor een punchline voor de gedeputeerde, die hij wellicht herkent: en nu samen vooruit.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Meijer. Dan nu de fractie van de Partij van de Arbeid bij monde van de heer Smeulders het woord.

De heer **Smeulders** (PvdA): Ja, dank je wel, voorzitter. Ik kom toch even terug op uw woorden 'en nu samen vooruit!', mijnheer Meijer. Het klinkt mij een beetje in de oren als een VVD-campagneslogan. Alhoewel: dat 'samen' past dan misschien weer iets beter bij uw partij dan bij de VVD, maar dat 'vooruit' associeer ik toch echt met de VVD.

De **voorzitter**: Interruptie Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ik zou de fractievoorzitter van de PvdA er graag op willen wijzen dat 'samen vooruit' de slogan was waar Job Cohen op een gegeven moment mee op een poster stond.

De **voorzitter**: Misschien dat het nu is: vooruit met uw betoog.

De heer **Smeulders** (PvdA): Ja, dank je wel, voorzitter. Ik vind het fantastisch dat de fractievoorzitter van D66 gewoon de PvdA-posters kent uit het verleden, dat is heel mooi, ja.

Voorzitter. De omgevingsvisie. Wij zetten vandaag een heel belangrijke tussenstap in een langjarig en zorgvuldig proces, namelijk de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de implementatie daarvan. We zijn er als Staten al een hele tijd bij betrokken. Er is een uitstekend plan van aanpak gemaakt, dat was overzichtelijk, met een aantal duidelijke fases, een aantal duidelijke documenten die werden opgeleverd na elke periode, en een goede betrokkenheid van PS. Ik ga dadelijk complimenten uitdelen aan de gedeputeerde en de ambtelijke organisatie, maar ook aan onszelf, want ik denk dat wij hier als Staten op een uitstekende manier bij betrokken zijn geweest. Dat verdient een compliment aan de heer Vreugdenhil, die dat als voorzitter uiterst gemotiveerd heeft getrokken. In die zin vind ik het wel een voorbeeld van hoe wij als PS ook betrokken kunnen zijn bij langjarige ontwikkelingen waar GS mee bezig zijn.

Behalve dat we een conceptomgevingsvisie hebben gemaakt en nu een definitieve omgevingsvisie, heeft de gedeputeerde al zoveel mogelijk geprobeerd te werken volgens de nieuwe Omgevingswet. Nou, dat is af en toe nog ingewikkeld, maar we zijn ook aan het leren, dus in die zin is dat niet erg. Het is fijn dat we het al doen en we blijven daar de komende tijd verdere stappen in zetten, want ik zei net al heel nadrukkelijk dat het een tussenstap is die we vandaag zetten. We zijn er nog lang niet, maar dit is hartstikke goed, wat we nu aan het doen zijn. Het proces dat gevolgd is, verdient aanbeveling. Het is opgesteld met buiten én binnen, met PS én de ambtelijke organisatie en GS, dus in die zin, iedereen die hierbij betrokken is geweest: hartstikke goed gedaan.

Dan de inhoud. De samenvatting is voor ons vernieuwend, evenwichtig en participatief tot stand gekomen, en dat is ook wel nodig, want de Omgevingswet is iets dat toch wel een grote uitdaging is voor alle betrokken overheden, maar ook voor de samenleving. Want we zijn eigenlijk met zijn allen op zoek naar een soort magic mix waarin we doeltreffender zijn én zorgen voor een betere kwaliteit van de ruimtelijke besluitvorming. Dat betekent dat je omgevingsbeleid moet durven vereenvoudigen, voor alle betrokkenen, dus flexibeler, slimmer, goedkoper, maar ook maatschappelijke meerwaarde wilt creëren. Dat betekent dat je ook belangen moet beschermen en moet zorgen voor gelijke kansen in zo'n omgevingsbeleid. Het betekent ook dat we als provincie in de toekomst moeten blijven sturen op provinciale belangen die wij hier vaststellen. Ik sluit dan weer aan bij BrabantAdvies, die ook nadrukkelijk vraagt om een terugkerende overheid, dus duidelijk zijn, perspectief bieden en ook sturen als dat nodig is.

De ondertitel van de Omgevingswet, ik vind het elke keer weer mooi om daaraan te refereren, was 'Eenvoudig Beter'. Precies dat spanningsveld tussen die twee, dat is de uitdaging voor de komende jaren. Mevrouw Dirken wil er iets over komen zeggen, ik heb haar ook al uitgenodigd ...

De **voorzitter**: Interruptie mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ik denk: als ze zo makkelijk zijn. Wij hebben de PvdA in het verleden leren kennen als de partij die altijd een beetje uitging van de maakbaarheid van de samenleving. Nu hebben we een gedeputeerde van deze partij die heel erg liberaal gedacht heeft, dus daar zijn we heel blij mee, en uitgaat van het vertrouwen in de initiatiefnemers en echt dingen terugleggen bij mensen, vragen wat zij willen. En nu hoor ik u toch weer praten over sturen en regelen. Gaat u nou mee met de gedeputeerde in het openlaten, of wilt u terug naar die maakbaarheid van de samenleving?

De **voorzitter**: Smeulders.

De heer **Smeulders** (PvdA): Ja, dank je wel, voorzitter. Ik geloof wel in de maakbaarheid van de samenleving, het is misschien niet wat u fijn vindt, maar ik geloof er wel in. Of de gedeputeerde erin gelooft, daar wil ik hem dadelijk graag zelf een antwoord op laten geven. Misschien is het wel heel goed dat u de omgevingsvisie en het werk van de gedeputeerde interpreteert als heel liberaal, met veel ruimte voor iedereen in de samenleving, terwijl wij het toch meer interpreteren als zijnde: ja, natuurlijk ruimte geven, maar wel met bepaalde waarborgen voor kwaliteit. Daar heb ik u overigens ook wel het nodige over horen zeggen. Het was ook een interessante vraag die u gesteld hebt over zo'n mestfabriek: ja, moet je dan niet gewoon bepaalde belangen toch gaan regelen als provincie? Nou, dat spanningsveld, daar gaat het om. Zoals u al hoort, zitten wij daar redelijk genuanceerd in, maar die maakbaarheidsgedachte vinden we als PvdA toch ergens nog wel aantrekkelijk.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Dan ben ik toch wel benieuwd of u ook bereid bent, net als wij, om de burgers en bedrijven het vertrouwen te geven dat zij echt zelf wel na kunnen denken in de meeste gevallen wat er goed is om te doen en wat zorgt dat Brabanders zelf vooruit kunnen, of dat u op het punt blijft staan dat we alles vooral dicht moeten regelen.

De **voorzitter**: Smeulders.

De heer **Smeulders** (PvdA): Nee. In de meeste gevallen, zoals u al mooi zegt, zijn wij wel van mening dat gemeenten en initiatiefnemers in Brabant zelf goede afwegingen kunnen maken. Daarin mogen we ook wat van ze verwachten en als gemeenten dan onze verwachtingen teleurstellen, dan moeten we daar ook weer op acteren, want zo is het dan ook: het is niet gratis, dat vertrouwen dat wij gaan geven. Maar het betekent ook dat we die ruimte wel moeten geven – aan de andere kant: meestal, soms zijn er ook dingen die wij zo belangrijk vinden dat we er ook gewoon voor moeten zijn en dat we moeten acteren.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Smeulders** (PvdA): Volgens mij heb ik het spanningsveld weer mooi geschetst.

Nou, mijn betoog. Ja, ik was eigenlijk gebleven bij dat deze omgevingsvisie een goed startpunt geeft voor het vervolgproces. Nou, dan gaan we deze discussie die mevrouw Dirken en ik net hadden, nog vaker voeren, ook in deze zaal, in de komende jaren, in de volgende Statenperiode. Er komen programma's, er moet een omgevingsverordening komen én de organisatie en de werkwijze van de provinciale organisatie zal moeten veranderen, en dat zien wij al wel gebeuren de laatste jaren. Het moet integraler worden, minder thematisch, minder eilandjes-rijk, en dat moet ook wel, want GS willen diep én breed én rond kijken, en daar heb je elkaar toch echt voor nodig, ook hier in huis. Dus in die zin willen wij daar vanaf morgen mee aan de slag. En om GS ook een duwtje in de rug te geven met die nieuwe werkwijze, waar met deze omgevingsvisie echt een start mee kan worden gemaakt, dienen wij ook een motie in, om het thema gezondheid daarin een plek te geven. Het zit al in de omgevingsvisie, maar ook in de uitwerking, als instrument voor 'hoe ga je daarmee om?', hebben we een motie voor.

Afsluitend, voorzitter. Dit kan wel eens het besluit uit deze Statenperiode zijn dat de meeste impact op de toekomst gaat hebben. Misschien hebben we het nu allemaal niet door, maar dit is een heel richtinggevend besluit voor wat wij als provincie de komende jaren gaan doen. Het ruimtelijk domein is enorm belangrijk voor ons, een van onze grootste kerntaken, dus het is een memorabele dag en wij kijken uit naar het vervolg.

Dank u wel.

Motie M10: 'Gezondheid & Omgevingswet'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 14 december 2018, behandelend Statenvoorstel 80/18 Brabantse Omgevingsvisie;

constaterende dat:

- gezondheid van mensen een leidend thema is in de omgevingsvisie;
  - er instrumenten zijn ontwikkeld om invulling te geven aan de positie van gezondheid in de nieuwe bestuurspraktijk onder de Omgevingswet;
  - de Brabantse omgevingsscan, die is ontwikkeld door de Brabantse GGD's en Telos, een voorbeeld van een dergelijk instrument is;
  - de intentie bestaat om de werkwijze van de provincie in het ruimtelijke domein al voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet zoveel als mogelijk aan te passen aan de toekomstige praktijk;
- overwegende dat:

- een gezonde leefomgeving voor de Brabanders essentieel is;

verzoeken Gedeputeerde Staten op om:

- de Brabantse omgevingsscan vanaf de vaststelling van de omgevingsvisie te implementeren in de nieuwe werkwijze conform de één overheid gedachte - gemeenten, provincie en waterschappen - als het gaat om het omgevingsbeleid;

en gaan over tot de orde van de dag.

Stijn Smeulders, PvdA

Arend Meijer, D66

Wilma Dirken, VVD

Maarten Everling, SP

Patricia Brunklaus, GroenLinks

Caroline van Brakel, CDA

Hermen Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP"

De **voorzitter**: Ik dank de heer Smeulders. Dan nu de fractie van GroenLinks bij monde van mevrouw Brunklaus. Aan haar het woord.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Ja, precies, mijnheer Smeulders: hier ligt een van de belangrijkste besluiten die we vandaag voor de toekomst nemen en daarom moeten we dat ook wel heel goed doen en zorgen dat iedereen eraan mee kan doen, maar dat is even vooraf.

Laten we wel stellen: er ligt hier een weloverwogen visie met de belangrijkste opgaven van de toekomst, de energietransitie en het klimaatproof maken van Brabant, samen met burgers, bedrijven, waterschappen en andere stakeholders, want wie is hier nu niet bij betrokken? Het gaat ons allemaal aan. En natuurlijk is er aandacht voor zorgvuldig ruimtegebruik voor wonen en werken, alias de slimme netwerkstad, en voor de concurrerende economie die zorgvuldig - of zullen we zeggen: voorzichtig? - gebruikmaakt van de ruimte en de middelen. Zo ziet de toekomst eruit als de provincie het voor het zeggen heeft. Maar blijft dat wel zo? In de toekomst zal er nog meer dan nu gestreden worden om de ruimte, de ruimte die van ons allemaal is. Maar van wie is die nu het meest? Van de burger op het platteland of in de stad, van de logistieke ondernemer, van de agrarische, van de natuur, van het landschap, van de recreant, het gezin met de kleine kinderen, de hardloper, of de zeventigjarige op die elektrische fiets? We vechten om voorrang in de ruimte voor onze eigen belangen. Dat valt bijvoorbeeld ook te lezen in de brief van VNO-NCW en in het eerste punt dat is opgehaald naar aanleiding van de ontwerpvisie, namelijk: 'het vertrouwen om het samen te doen is nog lang niet bij iedereen in overtuigende mate aanwezig'. GroenLinks denkt dat de uitvoering van de Omgevingswet, gebaseerd op wederzijds vertrouwen, heel

ingewikkeld wordt. Iedereen moet echt van goede wil zijn en willen geven en nemen. Hoe denkt het college hierover?

Bekijken we de lijst met prioritaire projecten, dan zien we de belangen en tegenstellingen al opdoemen: grote logistieke parken die heel wat Brabantse ruimte opslokken, evenals industrieparken en havens, recreatieve ontwikkelingen zoals De Efteling, en dan die extra wegen omdat al deze ontwikkelingen om meer ontsluiting vragen. Het gaat in een rap tempo met het invullen van de ruimte. Kijk maar eens naar de besluiten die genomen zijn in deze en de vorige bestuursperiode en lees maar eens in de krant van vandaag wat gedeputeerde Van Merrienboer hierover zegt: nog 650 voetbalvelden industrieterrein is nodig tot 2030. GroenLinks heeft meermalen gevraagd om van een aantal van deze plannen een pilot te maken, om deze omgevingsvisie uit te testen.

De **voorzitter**: Interruptie Smeulders.

De heer **Smeulders** (PvdA): Ja, dank je wel, voorzitter. Ja, u komt weer terug op die voetbalvelden met bedrijventerrein. Mijn vraag is eigenlijk: kunt u schetsen wat het standpunt van GroenLinks daarover is? Steunt u dat, of vindt u dat allemaal maar verpesten van de ruimte?

De **voorzitter**: Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Ja, dat kan ik wel schetsen. Ik denk dat we goede keuzes moeten maken. Ik zal daar nog iets over zeggen. En we zullen goede afwegingen maken. Ik vroeg niet voor niks aan mevrouw Dirken wat voor haar 'welvaart' betekent. Kijk, je kunt natuurlijk niet oneindig blijven groeien, je zult keuzes moeten maken: tot hoe ver zullen we gaan, geven we maar toe aan het bedrijfsleven om maar weer nieuwe industrieparken te leggen? Ik denk niet dat je dat moet willen. We hebben hier een heel goede discussie gehad over de intensieve veehouderij. Die willen we ook aan banden leggen omdat we vinden dat die de afgelopen dertig jaar te veel gegroeid is, daar hebben we nu last van. En ik denk dus inderdaad dat je de goede keuzes moet maken.

De **voorzitter**: Smeulders.

De heer **Smeulders** (PvdA): Ja, dat we last van de veehouderij hebben, dat delen we met uw partij. Het punt is wel: die bedrijventerreinen, daar werken mensen, ze zorgen voor banen en banen zorgen weer voor welvaart, worden mensen happy van. Daar kunt u niet zomaar tegen zijn.

De **voorzitter**: Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Wij zijn helemaal niet zomaar tegen industrieterreinen, we zijn tegen ongebreidelde uitbreiding van industrieterreinen en de economie, die steeds maar meer en meer en meer moet hebben. U weet net zo goed als ik dat op industrieterreinen heel grote blokkendozen staan die alleen maar zorgen voor nog meer bewegingen, waar alle pakjes – het CDA had het er ook al over – uitgereden worden om bij u aan de deur, of bij uw bureaus, afgeleverd te worden.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Is dat wat we moeten willen in de toekomst? Ik denk het niet. GroenLinks heeft meermalen gevraagd om van een aantal van deze plannen, waar ik het net over had, een pilot te maken, om deze omgevingsvisie uit te testen. Misschien dat het traject voor de windmolens

langs de A16 nog het meeste daarop leek, of het proces van de omgevingsvisie zelf. Maar kijken we naar het besluit van het college om de gemeenteraad van Oss terug te fluiten in de zaak MACE, dan lijkt dat er nog het allerminste op. Straks zijn de gemeenten als eerste aan zet met al hun eigen specifieke wensen. In het regionale afstemmingsoverleg zie je dat elke gemeente ernaar streeft zijn eigen wensen erdoor te krijgen. Hoe voorkom je dat het recht van de sterkste gaat overheersen en hoe zorg je voor het gemeenschappelijke toekomstbelang? Klimaat is er zo één, vindt de overgrote meerderheid, ook hier in de Staten. Maar is de natuur dat ook en vindt iedereen ook dat degenen die niet altijd vooraan staan hun inbreng moeten hebben? In de themavergadering vroeg ik hier aandacht voor. Kan straks iedereen op gelijke wijze iets te zeggen hebben? Worden ook de rechten van de minder hoogopgeleiden veiliggesteld? Straks is het grootste deel van de samenleving ouder dan 65. En hoe doen de arbeidsmigranten en de expats mee, zij die hier in toenemende mate zullen zijn om onze samenleving te laten draaien? Zijn er lessen te halen uit het socialeveerkrachtprogramma, want de hamvraag wordt natuurlijk: hoe kan iedereen goed meedoen? En dat is eigenlijk, ook richting D66, een idee: ja, wij vinden ook dat meer mensen moeten meepraten. Ik denk dat de methodiek hier al in huis is.

De **voorzitter**: Interruptie Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ja, precies, want GroenLinks heeft een heel aantal vragen, en dat zijn ook vragen waar wij als fractie mee worstelen en ik was wel benieuwd, ook in het licht van mogelijke toekomstige verantwoordelijkheden die uw partij gaat dragen, wat uw antwoorden op die vragen dan zouden zijn. Ik vind het niet meer dan terecht dat we ook van GroenLinks dan een perspectief krijgen over hoe u met dat soort groepen dan om zou willen gaan.

De **voorzitter**: Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Nou ja, ik denk dat dat ook iets is waar we het heel goed over moeten hebben in de toekomst: hoe betrekken we mensen erbij? Ik deel daarin ook uw standpunt. Het is niet zo dat wij een achterhaalde bestuurskundige visie hebben, nee, natuurlijk moeten we praten met mensen om wie het gaat en zorgen dat ook de minsten, de zwakkeren in de samenleving, daar goed bij betrokken worden. Niet iedereen heeft die kans, meestal zie je dat de mensen met de grootste mond vooraan staan. Zo gaat het toch heel vaak, en daar bedoel ik u niet mee, hoor mijnheer Meijer.

De **voorzitter**: Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ja, precies, want ik sta hier ook niet voor niks. Maar toch: we hebben een serieus punt met elkaar te pakken. Ik denk dat één van de elementen in deze omgevingsvisie waar we breed met deze Staten nog eens verder over door moeten denken, is: is dit nou een aanpak die voor ons werkt en hoe geven we dat dan structureel vorm in de ambtelijke organisatie? En als antwoord op mijn vraag zojuist formuleert u nogmaals het doel, maar ik zoek eigenlijk naar uw instrument, naar het middel en uw weg daar naartoe, want het doel delen we.

De **voorzitter**: Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): We komen nog te spreken over sociale veerkracht, ik hoop als we de evaluatie krijgen. Ik denk dat we daar ook wel een instrument hebben dat we kunnen inzetten en ik vind het eigenlijk een omissie dat dat niet gebruikt is bij de omgevingsvisie. Dat vind ik eeuwig zonde, want er

zijn eigenlijk twee trajecten gelopen en ze hadden eigenlijk ook heel mooi in elkaar gevlochten kunnen worden. Maar ik wacht ook de reactie van GS af, of dat een bruikbaar instrument is.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Ik ben er bijna hoor, voorzitter.

Met de kernwaarden uit deze visie is een basis gelegd om het algemeen = provinciaal belang te gaan veiligstellen. Nu komt het erop aan dat deze geborgd worden in de toekomstige verordening. Maar dan nog blijft het een feit dat het zwaartepunt van de Omgevingswet bij de gemeenten ligt. 'Onderschrijven zij deze visie?', is een vraag van mij aan GS.

Kortom, deze visie kan de goedkeuring krijgen van GroenLinks. Wij maken ons veel meer zorgen over de uitwerking van de wet en de verordeningen. Dán is het zaak om de belangen van de natuur, het landschap en de zwakkeren in de samenleving veilig te stellen. Maar dat is voor de toekomst.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Brunklaus voor haar bijdrage. Dan zijn we nu bij de fractie van 50PLUS. Nee? U ziet af. Dan de Partij voor de Dieren. Mevrouw Surminski.

Mevrouw **Surminski** (PvdD): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. De omgevingsvisie begon met de stelling 'de mens centraal'. Nou, als er al iets centraal moet staan, dan is dat niet het menselijk belang, maar de verantwoordelijkheid van de mens voor de leefomgeving van alle soorten. Participeren en niet domineren. De omgevingsvisie geeft een idee van de doelen die GS voor Brabant willen realiseren, maar uit de MER blijkt dat deze doelen niet gehaald zullen worden, in werkelijkheid is het dus vrijblijvend, slechts een ambitie. Tegelijkertijd wordt wel gesteld dat deze visie moet aangeven hoe met conflicterende belangen wordt omgegaan. Nou, daar hebben we dit document niet voor nodig, want de ervaring leert: menselijk kortetermijnbelang gaat vóór, politieke haalbaarheid gaat vóór en boven alles gaat het belang van geld verdienen. Zaken als natuur, dierenwelzijn en welzijn op lange termijn moeten steeds inleveren.

Wat betreft de zogenaamde balans tussen beschermen en benutten, een goed voorbeeld is het grondwaterbeleid. Doe dat ook voor biodiversiteit. Geef eerst een duidelijk beeld van de draagkracht van natuur en landschap en leg dat vast. Daar valt niet over te onderhandelen. De overheid is de bewaker van de ondergrens. Over het uitgeven van wat er over is, kunnen belangengroepen met elkaar in discussie. Niet alleen voor water, bodem, lucht en geluid moeten we grenzen stellen, ook voor biodiversiteit als basiswaarde. Het zal al moeite genoeg kosten om de schrikbarende achteruitgang te stoppen, herstel zal een grotere opgave blijken, maar pas als dat werkt kun je weer gaan praten over exploitatie en belasting met nieuwe ontwikkelingen. Daarom wil ik een nieuwe ambitie toevoegen aan het lijstje: duurzaamheid als leidend beginsel voor de fysieke leefomgeving. In Nieuw-Zeeland hanteert men dat vanuit de Resource Management Act. Voor onze omgevingsvisie zal het ongetwijfeld te zwaar zijn en niet vrijblijvend genoeg, maar zie het maar als een uitdaging. Dat is een van de redenen waarom wij zo graag die klimaatparagraaf willen bij de voorstellen.

De gedachte van de omgevingsvisie is dat we er samen wel uitkomen, in onderling overleg, en dat kan natuurlijk prima voor de belangen van mensen, zoals bij festivals. Laat bewoners maar aangeven hoeveel overlast zij bereid zijn te accepteren en wat de organisatie daartegenover moet stellen. Maar als het belang van natuur alleen verdedigd moet worden door vrijwilligers van natuurclubs, of door een half-vleugellamme BMF, dan zal er in de onderhandelingen toch niet veel meer overblijven. Want als we ergens tegen een grens aan lopen, worden makkelijk de normen aangepast. Zoals geen grootschalige energieopwekking in het Natuurnetwerk ..., nou ja, tenzij het de natuurwaarden versterkt dan. Geloof u het zelf? Denkt u nou werkelijk dat een projectontwikkelaar niet in staat is om een rapportje te schrijven

waarin staat dat zonnepanelen geweldig goed zijn voor de natuur? In de driehoek People Profit Planet wordt die derde P steeds vaker vervangen door de P van ergens een puntje aan kletsen.

Voor woningbouw en werklocaties kiezen we voor inbreiding en herstructurering, maar VNO-NCW is daar niet tevreden mee: er moet meer ruimte beschikbaar komen. Maar ten koste van wat? En Eindhoven Airport: waarom kunnen we niet gewoon hardop zeggen dat er grenzen zijn aan wat er in de luchtvaart mag gebeuren? Als je ergens kunt zien wat het vrijemarktdenken aan ellende veroorzaakt, is het hier. Alle nadelen, zoals geluid en stank, worden afgewenteld op de mensen die toevallig onder de aanvliegroute wonen, of op de belastingbetaler. En ook de krampachtige manier om de Brabantse veesector de hand boven het hoofd te houden is veelzeggend. Het gaat eigenlijk helemaal niet om een duurzame keuze te maken en daadwerkelijk op te komen voor diervriendelijke veehouderij.

Maar waar het stuk echt faalt, is in het benoemen van de oorzaak van al die conflicterende belangen. Brabant is gewoon veel te vol om alles en iedereen ter wille te kunnen zijn. In het hele stuk zie ik geen visie op demografische ontwikkeling. Ja, 120.000 woningen erbij in 10 jaar tijd, en al die mensen moeten ook wonen, werken, rijden, recreëren, maar hoe wenselijk is dat? Blijven we vasthouden aan groei als hét economische model, of zien we krimp als een kans? Laten we de zaak over aan autonome ontwikkelingen, of durven we ook te sturen?

Lieve collega's. Misschien vinden jullie me zo langzamerhand rijp voor de mopperhoek van de Muppetshow. Het zij zo, maar als we de invulling van de omgeving overlaten aan menselijk consensusmodel, zonder harde criteria voor de bescherming van kwetsbare waarden, dan voorzie ik toch echt een onevenwichtige uitkomst, want dan komt eruit dat we de bloeiende economie belangrijker vinden dan bloeiende heide of bloedende varkens.

Dank je.

De **voorzitter**: Interruptie mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Nou, ik wilde niet overgaan tot de Muppets, maar ik dacht wel: goh, waar is het fout gegaan dat u echt het beeld heeft dat elke initiatiefnemer in Brabant er alleen maar op uit zou zijn om natuur te vernielen en niet trots is op wat we in Brabant hebben? Dus waar komt dat wantrouwen vandaan?

De **voorzitter**: Surminski.

Mevrouw **Surminski** (PvdD): Ik volg dit soort discussies over natuur, milieu en ruimtelijke ordening nou een goede dertig jaar, waarvan de laatste acht jaar hier in de provincie, en ik zie steeds weer dat die keuze uitvalt ten nadele van natuur. Het laatste voorbeeld is dat we vorige week de grote omleiding Dierdonk hebben doorgedramd ten koste van de natuur en, ja, ter wille van wat: omdat de weg erom makkelijker is. Zie je, de voorbeelden zijn er gewoon.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Daarmee heeft u nog niet uitgelegd waar uw wantrouwen jegens eigenlijk alle initiatiefnemers in groten getale vandaan komt, terwijl we toch de afgelopen jaren ook heel veel ondernemers hebben gezien die juist initiatieven ondernemen om aan natuurherstel te doen, om andere zaken weer beter te maken qua leefklimaat in Brabant. En de Omgevingswet gaat er juist van uit dat we weer vertrouwen in elkaar krijgen, in plaats van aan dit wantrouwen te blijven vasthouden. Ik vraag me echt af of u ook bereid bent als partij om als basisprincipe dat vertrouwen terug te geven.

De **voorzitter**: Kort en krachtig graag. Mevrouw Surminski.

Mevrouw **Surminski** (PvdD): Ja, je kunt met mij altijd praten over van alles en nog wat op basis van goede afspraken en op basis van een open discussie. Ik geef altijd de voorkeur aan gezond verstand boven ideologie, maar als je gewoon kijkt wat er gebeurt, dan vind ik niet dat het wantrouwen onterecht is, en dan vind ik echt dat we moeten kijken naar een basis van dingen die we serieus willen beschermen. En als uw voorbeeld is van ondernemers in de natuur, dan is er wel een verschil. Als je een pannenkoekenhuis in een bos wilt hebben, koop dan een pannenkoekenhuis en zet er een bos omheen, maar neem niet natuur die er al is en zet daar een pannenkoekenhuis in, om vervolgens daar geld aan te verdienen. Dát is mijn probleem.

De **voorzitter**: Oké. Ik moet even kijken wie als eerste aan de interruptiemicrofoon stond. Ik weet het gewoon niet meer. Ik heb het niet gezien. De heer Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter, dank u wel. Voorzitter. Ja, de VVD vraagt naar vertrouwen van de Partij voor de Dieren, terwijl de fractievoorzitter bij de begrotingsbehandeling als belangrijkste onderdeel had om vooral geen geld aan natuur te geven, maar aan de ondernemers, de ondernemers waarvan we nu weten dat ze het geld niet kunnen ophoesten om die natuur te ontwikkelen, want dat was de conclusie van het eindrapport. Ja, voorzitter. Ik vraag me een beetje af hoe u nou om vertrouwen vraagt met een VVD die geen euro over heeft voor natuur.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken, een reactie.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Volgens mij heeft mijn fractievoorzitter toen niet gezegd dat we geen geld aan natuur uit wilden geven. Volgens mij hebben we gezegd dat de begroting ging halveren en dat dat betekent dat we keuzes moeten maken en dat dan evenredig alle budgetten naar beneden gebracht zullen moeten worden, en dat daarbij de vraag was waarom er juist níét evenredig werd geschrapt in budgetten, omdat natuur wel heel veel geld over zou houden. Dat is iets heel anders dan de vraag of we vertrouwen hebben in initiatiefnemers in Brabant.

De **voorzitter**: Oké. Van der Wel, reactie.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Ja, voorzitter, dat is heel anders dan de vraag of wij vertrouwen hebben in ondernemers, maar het geeft wel antwoord op de vraag of wij vertrouwen hebben in de VVD, omdat we een enorme natuuropgave hebben. De gedeputeerde heeft gezegd: we hebben niet genoeg natuur. De ondernemers leveren ons dat geld niet en nu gaat u vragen aan mevrouw Surminski waarom zij zo wantrouwig is tegen ondernemers die juist dat pannenkoekenhuis in de natuur willen maken om geld te verdienen, terwijl de voorbeelden van ondernemers die zeggen 'ik ga een pannenkoekenhuis beginnen en ik doe er 20 ha natuur omheen', die zijn er niet. Dus ja, dan begrijp ik het wantrouwen van mevrouw Surminski wel.

De **voorzitter**: Een korte reactie van mevrouw Dirken en dan gaan we verder.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ik heb het volgens mij niet over ondernemers gehad, ik heb het over initiatiefnemers gehad en dat is iedereen in Brabant.

De **voorzitter**: Oké. Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Nou, dit sluit perfect aan bij wat ik net al opmerkte in de richting van de VVD. Het gaat om initiatiefnemers in Brabant en waar komt dat wantrouwen dan vandaan richting die initiatiefnemers ten opzichte van de natuur? Ik trek natuur even iets breder, ook naar groene ruimten toe, en als wij dan onze provinciale website erbij pakken – ik zal het niet over tweets hebben, maar echt over onze provinciale website, waar Brabant Magazine op gepromoot wordt –, daar zien we nu, op dit moment, een levensgrote foto staan over zonnepanelen in Brabant, de stand van de zon, en wat zien we? Een heel stuk groene ruimte vol met graafmachines, vol met metalen gevaartes waar zonnepanelen op moeten komen, ten koste van onze groene ruimte. En met deze omgevingsvisie wordt, zoals ik straks al heb aangehaald, ook de mogelijkheid gecreëerd om in de natuur onder voorwaarden zulk soort ontwikkelingen mogelijk te maken. Dus waar komt dat wantrouwen vandaan? Dat komt hier vandaan, door zulk soort ontwikkelingen die op onze eigen provinciale website in het Brabant Magazine gepromoot worden. En daarvan kan ik mevrouw Surminski van harte bijvallen, dat we daar een ontzettend groot wantrouwen moeten hebben richting initiatiefnemers, met name onze eigen overheid.

De **voorzitter**: In een duaal debatje. Nu mevrouw Brunklus.

Mevrouw **Brunklus** (GL): Ja, eigenlijk hetzelfde onderwerp. Ik wil gewoon mevrouw Surminski toch ook een beetje komen steunen richting de VVD, want dit is nou precies waar het over gaat. We hebben niet voor niks deze politieke tegenstellingen. Ik ben het met u eens, mevrouw Dirken, dat we er samen uit moeten zien te komen. Dat hoop je ook, maar je ziet toch wel dat uiteindelijk de kwetsbaren, de zwakkeren, et cetera, altijd aan het korte eind trekken. Een ondernemer onderneemt omdat hij er winst uit wil halen en dat gaat vaak ten koste van de natuur, of goedkope arbeid en ga zo maar door. Dus ik denk toch dat er heel wat nodig zal zijn om het vertrouwen in elkaar te krijgen. Ik zou willen dat we het zouden krijgen, maar ik denk dat er nog een heel lang weg te gaan is, en ik denk dat mevrouw Surminski dat ook bedoelt.

De **voorzitter**: Een korte reactie mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Volgens mij heeft mevrouw Brunklus deze kerst nog iets uit te leggen aan haar eigen achterban, want er zijn heel veel sociale ondernemers en die beginnen meestal niet met als eerste oogmerk heel veel geld verdienen. Dus ik denk dat u daar toch even een goed gesprek mee aan moet gaan. En dan nog: hoe kunnen wij als provincie nou gaan zeggen dat gemeenten vertrouwen moeten hebben in iedereen met wie ze aan het werk zijn, als wij als provincie niet bereid zijn dat vertrouwen te geven?

De **voorzitter**: Goed. Eén reactie nog van mevrouw Brunklus.

Mevrouw **Brunklus** (GL): Natuurlijk moeten we elkaar het vertrouwen geven, maar het ging erover dat mevrouw Surminski juist zei dat het altijd de natuur is, en ik zet er dan ook de zwakkeren in de samenleving bij, die vaak aan het kortste eind trekken, omdat ze niemand hebben die voor hen opkomt en omdat vaak ten koste van profijt et cetera de natuur toch moet sneuvelen, of nou ja, iets anders.

De **voorzitter**: Oké. Nee, ik stop dit debatje, want we gaan nu in cirkeltjes draaien en dat is ook niet goed voor de natuur. Mevrouw Surminski, u kunt nog reageren en dan moet u gaan afronden, want uw spreektijd was om.

Mevrouw **Surminski** (PvdD): Ik wil hier alleen nog heel kort op reageren. Mijn oproep is alleen maar: stel nou een basis vast, een grens, waar je niet onder mag komen. En ik geef niet voor niets het grondwaterbeleid als voorbeeld. Bepaal de draagkracht, wat je over hebt, dat mag je wat mij betreft gaan uitdelen.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Surminski. De ChristenUnie-SGP, de heer Vreugdenhil dan nu als laatste in uw eerste termijn. De heer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Het is nu ruim drie jaar geleden dat we op de Dutch Design Week stonden bij een zandkar, om eens op een heel andere manier dit proces aan te gaan pakken, om ruimte te geven voor dromen, om ruimte te scheppen voor een open dialoog. Het was het begin van een zoektocht, een proces, die, denk ik, op een heel mooie manier hier ook vandaag afgesloten wordt. Een proces dat ook in de themabijeenkomst door de gedeputeerde heel treffend werd aangegeven als een partnership, dat ook nog eens binnen het gestelde tijdpad daarmee afgerond wordt.

Voorzitter. De omgevingsvisie die we vaststellen moet leiden tot een cultuurverandering van 20% regels die het mogelijk maken naar 80% cultuur die daarvoor noodzakelijk is. Om die cultuurverandering te realiseren heb je ook tijd nodig, en hebben we die drie jaar denk ik ook heel goed benut en besteed. Ik wil graag vier elementen eruit pikken die voor mij wel heel treffend waren.

Allereerst wil ik een bijzonder compliment geven aan de Brabant Pioniers, want het is toch wel heel bijzonder dat je juist heel vroeg in het proces een aantal geselecteerde mensen, maar een palet van mensen die betrokken zijn bij de Brabantse samenleving, de ruimte biedt om daarmee het proces ook voor een deel in te vullen. En dat is ook best wel spannend, helemaal als een van die pioniers zomaar de pen pakt en zelf aan het schrijven gaat. Voorzitter. Maar het is wel goed om je daarmee ook kwetsbaar op te durven stellen en daarmee ook te laten zien dat we ook daadwerkelijk durven loslaten en vertrouwen durven te hebben.

Een tweede moment dat ik heel treffend vond was het debat dat we met elkaar hadden in de Eerste Kamer, want wij kunnen alleen maar aan de Omgevingswet op een goede manier uitvoering geven als we ook de ruimte vanuit Den Haag krijgen om aan de bovenkant niet alles dicht te regelen. Het vertrouwen dat wij richting de gemeenten en initiatiefnemers willen geven, moeten we ook vanuit Den Haag hebben, en ik denk dat we hier een voorstel hebben liggen dat het vertrouwen daarin ook waard is, en daar zullen we Den Haag ook scherp op moeten houden.

Een vierde moment, dat ook wel aansluit bij de discussie van net, vond ik de uitreiking van de Stijlprijs, want als je nou eens gewoon kijkt in Brabant welke prachtige initiatieven er allemaal opbloeien en mogelijk gemaakt zijn, dan zie je dat juist bij bijna al die initiatieven de natuur, de cultuurhistorie, dus het hart hebben in een bepaald gebied, en de leefomgeving een heel belangrijk uitgangspunt is en was. Dat heeft mij wel het vertrouwen gegeven dat, als je ook echt ruimte biedt aan initiatief, die waarden ook geborgd worden vanuit de samenleving zelf.

En een laatste die ik wil memoreren, was het Festival Omgevingskwaliteit enige tijd geleden, want wij kunnen dan wel een omgevingsvisie hier neerleggen, maar het moet ook wel werken in de praktijk. En het was wel mooi om te zien dat op een aantal projecten die daar opgepakt werden, we zagen dat die omgevingsvisie daar heel goed werkbaar was en ook een goede richting kon geven. Voorzitter, en dat geeft mij ook het vertrouwen dat wij hier een omgevingsvisie vaststellen die ook echt Brabant-proof is en waarmee we aan de slag kunnen gaan.

De **voorzitter**: Interruptie Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Ja, ik vind de heer Vreugdenhil een heel optimistisch verhaal houden, dat is fijn om te horen, en dat klinkt ook helemaal in de lijn van de omgevingsvisie die op schrift staat, maar als je nou kijkt naar Brabant Uitnodigend Groen, waar de ondernemers uitgenodigd zijn om iets samen van de natuur te maken et cetera, dan is eigenlijk dát ..., want u zegt met de Brabantse Stijlprijs: 'kijk eens wat daar allemaal van de grond komt', maar juist daar komt het allemaal niet van de grond, want het is te ingewikkeld, het is te moeilijk, te kostbaar.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Maar mevrouw Brunklaus, misschien is wel precies het verschil tussen het BrUG en de Stijlprijs dat, als wij hier allemaal plannen maken en zeggen 'kijk, op deze manier kunt u dat vormgeven, hier geven wij de kaders en de contouren aan', dat het wel eens heel stroef loopt, maar geven wij echt ruimte aan een regio, aan een gebied, aan een omgeving, aan een groep initiatiefnemers, om dat vorm te geven, dan zie je daar heel prachtige, mooie initiatieven. En ik denk dat dat nou precies het kader is: moeten wij nou hier alles vanuit de provincietoren gaan organiseren, of geven we echt die ruimte en het vertrouwen, en gaan we dat mogelijk maken waar de initiatiefnemers mee komen? Ik geloof echt, ook al die projecten gezien binnen de Stijlprijs, dat daar die cultuurverandering moet gaan zitten en dat we daar echt het verschil gaan maken.

De **voorzitter**: Mevrouw Brunklaus. Nee, oké. Mijnheer Vreugdenhil, u kunt uw betoog vervolgen.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter. Met het vaststellen van de omgevingsvisie markeren we een nieuwe aanpak en ook een nieuwe manier van werken. Dat vraagt ook wel wat van de Staten, want wij zullen ook ruimte moeten bieden voor een bestuurlijke afwegingsruimte van het college. Als de programma's opgesteld gaan worden - en het was mooi dat de gedeputeerde daar ook meteen een toezegging in deed -, dan zal het niet meer vanuit de toren gaan, maar zullen we dat echt altijd samen met de partners in het veld moeten doen, en dat vraagt dus ook om rolvastheid van de Staten zelf. Dat vraagt hier ook op hoofdlijnen sturen en het loslaten en vertrouwen ook zelf vorm te geven. Voorzitter. En dan is het heel verleidelijk om nu vandaag eigenlijk al een kant en klaar huis op te leveren. Dat ligt hier niet en dat hoeft ook niet, want uiteindelijk gaan we in 2021 daadwerkelijk verhuizen, maar we kunnen nu al wel werken in de geest van de omgevingsvisie. En er staat een heel solide fundament, en er staat een karkas dat laat zien welke richting we op willen gaan als provincie. De contouren zijn duidelijk. Maar de inrichting van het huis moet nog volgen. Voorzitter. En als we gaan verhuizen in 2021, dan ga je niet zomaar alles een-op-een overzetten. Als je gaat verhuizen, dan ruim je eerst je zolder op en kijk je wat je aan regels, regelingen, verordeningen hebt die je ook daadwerkelijk nog nodig hebt, wat passend is bij de komende jaren. En dozen die jarenlang dicht zijn gebleven in de afgelopen periode, die neem je niet mee, maar die gooi je weg. Voorzitter. En uiteindelijk zullen we dat proces met de nieuwe Staten vorm gaan geven, maar het gaat wel the proof of the pudding worden of wij ook zelf als bestuur die cultuurverandering vorm willen geven. Voorzitter. En vergeet daarbij niet de rol van de burgers, de initiatiefnemers, bedrijven en ook andere overheden waar we het daadwerkelijk voor doen. Laat de Omgevingswet straks ook in de uitwerking en uitvoering daadwerkelijk uitdagend zijn en geef daar de ruimte voor de Right to challenge, van, zoals mevrouw Van Brakel dat wel mooi zei, verbieden naar verleiden.

Voorzitter. Ik kom tot een afronding. Het was een proces waar we, denk ik, met elkaar heel veel van geleerd hebben en ook van genoten hebben, in ook een heel fijne samenwerking met misschien wel een gouden driehoek; het college, de ambtelijke organisatie en de Staten, ieder vanuit zijn eigen rol. En ik denk ook daadwerkelijk dat het proces een voorbeeld kan zijn voor andere processen die we hier moeten doen, ook de komende jaren, en ook een inspiratie kunnen zijn, om Brabant op die manier te laten floreren

en de grote opgaven die hier in deze omgevingsvisie staan, ook daadwerkelijk te realiseren. Voorzitter. Van dromen, van denken, van durven moeten we nu ook daadwerkelijk gaan doen.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil voor zijn bijdrage. We zijn dan nu aan de eerste termijn van de zijde van het college. Ik heb begrepen dat Lokaal Brabant hier niet het woord voert. Ik stel voor – ik hoorde van de week een nieuw woord: een ‘stretchmomentje’ – dat we twee minuten schorsen en dan gaan we verder. De vergadering is twee minuten geschorst.

Schorsing (15.43-15.51)

De **voorzitter**: Dames en heren. Mag ik u verzoeken uw plaatsen in te nemen? Het woord is aan gedeputeerde Van Merrienboer.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, voorzitter, dank je wel. Onze omgevingsvisie, ‘De kwaliteit van Brabant’. Ik wil eenieder bedanken voor in ieder geval ook de lovende woorden die gesproken zijn over het proces dat we met elkaar gevolgd hebben, want de kwaliteit van Brabant gaat natuurlijk over de inhoud, en daar kom ik dadelijk op, maar laten we het proces van de afgelopen jaren ook eens even benoemen als de kwaliteit van Brabant. Een aantal van u deed dat ook, maar ik wil dat ook nog even markeren: de samenwerking met uw Staten, onze mensen, de pioniers, de initiatiefnemers van de Stijlprijs, alle mensen die eigenlijk op dit moment bezig zijn om – al dan niet heel bewust, laat ik dat vooropstellen – die grote cultuurverandering waarover we praten invulling te geven. Dat verdient een compliment, en dat is overigens ook in Den Haag niet onopgemerkt gebleven, zoals dat heet, want als je het traject van de Nationale Omgevingsvisie ziet, kun je constateren dat men erg nieuwsgierig naar Brabant kijkt, en dat dat zo af en toe ook gehonoreerd wordt. Het is heel mooi dat de Eenvoudig Beter Trofee bij Brabantse initiatiefnemers terecht is gekomen in een recent verleden. Maar het is ook mooi om te zien dat Panorama Nederland, dat onze rijksbouwmeesters op dit moment als een wervend beeld voor de Nationale Omgevingsvisie hebben verbeeld, in Brabant voor het eerst te zien zal zijn, wellicht in ons provinciehuis, en dat vind ik ook een waardering van de kant van de experts om het lef – want dat is ook wat we hebben laten zien – waarmee Brabant bezig is om de komst van de Omgevingswet te benutten om te werken aan een veilige en gezonde leefomgeving, een leefomgeving met een mooie omgevingskwaliteit, op die manier te ondersteunen.

De kwaliteit van Brabant. Ik weet niet of u het zich nog herinnert, maar ik wel: ik mocht vorig jaar bij het kerstdiner wat woorden zeggen, en toen heb ik het gehad over het boek van Philipp Blom ‘Wat op het spel staat’. En als we over enige tijd eens terugkijken: wat zullen dan toekomstige generaties van ons gevraagd hebben en waar zal men ons om waarderen en misschien ook op een enkel onderdeel om verfoeien? Want natuurlijk, niet alles is maakbaar, maar je mag wel ambitieus zijn – en ik kijk naar mevrouw Surminski: ‘de omgevingsvisie, het zijn slechts ambities’, nee, het zijn juist de ambities waarmee we volgens mij de richting willen geven aan de toekomst van Brabant. Dan zie je dat er terecht veel aandacht is voor de vier grote opgaven: energietransitie, ruim aan de orde natuurlijk in het debat hiervóór, de klimaatadaptatie, het streven naar die circulaire, die duurzame economie, maar ook de verstedelijking in Brabant. Maar laat ik dat echt stevig in relatie brengen met die basiskwaliteit die in de Omgevingswet echt ook centraal staat, en dat is werken aan die veilige, die gezonde leefomgeving, een goede omgevingskwaliteit, dat dat een stevige opgave is waarmee we in Brabant vol aan de slag willen. Ik kom daar dadelijk bij de motie nog wel even op terug.

Als ik kijk naar de inbreng van uw kant, dan zie ik natuurlijk dat u in het geheel ook zoekt naar wat eigen accenten. De één legt het accent op vertrouwen, ruimte, vrijheid als beginsel, de ander legt het accent op

zorgvuldigheid, op participatie, en ik denk ook rechtszekerheid, want dat is ook een element dat in het kader van de ruimtelijke ordening wel degelijk een stevige waarde is. Laten we die diversiteit in ieder geval ook met elkaar waarderen, maar ik vind het mooi dat ieder van u, althans een flink deel, waarderende woorden heeft voor het document dat er ligt, en het ook wel spannend vindt. Het is een markering en eigenlijk ligt de grote verandering nog voor een deel voor ons, maar we zijn hem wat mij betreft elke dag aan het invullen. Ik heb ooit geleerd dat een visie pas goed is als je er ook tegen kunt zijn, dus ik waardeer in dat opzicht ook de inbreng van de heer Van Hattem, om maar eens een bijdrage te noemen. Een visie moet inderdaad ook in zekere zin onderscheidend dŭrven zijn om te kunnen werken in de richting die je wilt, en dat is inderdaad inspireren, maar ook het mobiliseren van de initiatiefnemers in Brabant, en van andere partijen, om daarin hun verantwoordelijkheid te nemen. Ikzelf denk, misschien voor de liefhebbers van u, maar ik geloof oprecht dat de introductie van de Omgevingswet ook veel te maken heeft met het toepassen, het zorgvuldig toepassen van wat ik beginselen van behoorlijk bestuur zou willen noemen. Ook dat is een element geweest in de totstandbrenging overigens van de visie, maar ik geloof oprecht dat, als wij ruimte willen maken, als wij maatwerk willen bieden, experimenteerruimte – dat is de grote schreeuw na een stevige systeemdominantie van de afgelopen jaren –, dan kan dat volgens mij alleen maar op basis van een heel zorgvuldig proces, waarin we die ruimte met elkaar zoeken, vinden, definiëren en ook afbakenen. Want als ik naar mevrouw Surminski luister, dan geldt natuurlijk op een aantal punten dat wij als overheid ook wel degelijk ondergrenzen definiëren. Ik hoef u de discussie over de programmatische aanpak stikstof maar in herinnering te brengen, om dat beeld volgens mij ook stevig neer te zetten.

Maar wat ik een omslagpunt vind, en daarin ben ik echt optimistisch, is dat, als we terugkijken, we natuurlijk vaak zagen dat het inderdaad een concurrentie om ruimte en een concurrentie om waarden was, maar ik denk dat we steeds meer bewijslast zien dat bijvoorbeeld de kwaliteit van onze natuur, onze natuurlijke omgeving, niet alleen een intrinsieke waarde is, maar dat die juist ook heel erg positief gewaardeerd wordt als een kwaliteit van het vestigingsklimaat voor mensen die in Brabant via ondernemerschap of anderszins een boterham willen verdienen.

Panorama Nederland komt dus naar ons toe, wat mij betreft een heel mooie waardering voor het feit dat we onze nek uitsteken ...

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter. Ik hoor nu van de gedeputeerde zalvende woorden over de kwaliteit van onze leefomgeving en onze natuur en het vestigingsklimaat, maar hoe verhoudt zich dat met de ambitie, de politieke ambitie die in dit document is neergelegd, in deze omgevingsvisie, om in 2030 en in 2050 de doelen uit het klimaatkkoord te halen en voor mogelijk 100.000 ha aan energieopgaven in te vullen met windparken en landschapsverknallende zonnepanelen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nou ja, u bent al een tijdje bezig om dit vooral een politiek document te laten zijn. Laat ik nog eens twee dingen centraal stellen. Eén, Brabant geeft in al zijn diversiteit terug: provincie, u bent bij uitstek in staat om de langetermijnopgaven te definiëren en om daarin ook verschil te maken, dus definieer wat voor de samenleving belangrijke uitdagingen zijn, inspireer op dat punt en mobiliseer. Dat kunt u politiek noemen, en ja, in die zin dat je daar probeert als overheid gezaghebbend te inspireren en richting te geven, is dat politiek, maar u maakt er politiek van alsof dat iets besmuikts zou zijn en dat is het natuurlijk niet. Dus het gaat over de langetermijnambities, het langetermijnperspectief, en vervolgens – en daar gaat de Omgevingswet over – moet dat altijd

gerelateerd zijn aan die primaire opgave in dat omgevingsdomein, en dat is een veilige, gezonde leefomgeving met aandacht voor omgevingskwaliteit, en dat is juist de uitdaging, mijnheer Van Hattem.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Die omgevingskwaliteit, die komt juist onder druk te staan omdat het een politieke ambitie is, want in deze omgevingsvisie staat letterlijk, *letterlijk*, dat deze omgevingsvisie aansluit bij de ambities van de rijksoverheid, bij de Energieagenda, bij het klimaatakkoord, bij de Klimaatwet en de doelen die daarin worden nagestreefd. En die doelen zijn specifiek gericht op 2030 en 2050. Daarmee kunt u niet zeggen dat het iets is wat heel breed met de samenleving wordt uitgezet, nee, dit is echt gewoon een politieke ambitie, die u een-op-een overneemt van de rijksoverheid en met de regionale energiestrategieën, via deze omgevingsvisie, gaat invullen. Dat is toch gewoon zoals het er staat?

De **voorzitter**: Van Merrienboer.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nee. U blijft dat frame maar neerzetten, ik ben het daar gewoon niet mee eens, mijnheer Van Hattem. Op het moment dat een ruime meerderheid in onze samenleving – op basis van de constatering waar Nederland zich ongeveer bevindt als het gaat over de energietransitie, eigenlijk, en dat hebben we bij de verkiezingen ook gezien – één grote oproep doet aan ons als politici en bestuurders om daar nu eens werk van te maken, waarbij nu een initiatief vanuit de Kamer is gekomen om daar zelfs ook in wetgeving werk van te maken, een klimaatwet in ontwikkeling, dan kunt u dat allemaal politiek noemen, maar het gaat erom dat we in de Nederlandse samenleving met mensen die daar op basis van een kiezersmandaat verantwoordelijkheid voor nemen, dat soort langetermijnperspectief schetsen. En dat is wat wij in de omgevingsvisie echt hebben opgehaald ook in Brabant: probeer vanuit die grote opgave dan ook vervolgens terug te redeneren hoe wij daar vanuit ons omgevingsbeleid een maximale bijdrage aan kunnen leveren.

De **voorzitter**: Van den Berg, interruptie.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. Wij hebben ooit van het college een kaartje gekregen met gebieden waarin geen windenergie ontwikkeld zou mogen worden; de vraag waar het wel zou mogen, was te moeilijk, dus waar niét. Kunt u ons een dergelijk kaartje doen toekomen met gebieden waarin ook geen zonneweiden kunnen komen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nee, want ik was zo blij met de inbreng van mevrouw Dirken, dat we eindelijk geen kaartje hebben. Dat betekent dat echt naar de toekomst toe op basis van zorgvuldigheid, op basis van een aantal kernwaarden die we verwoord hebben, gezocht zal worden naar de beste plekken. De A16 – een aantal hebben dat als voorbeeld genoemd – vind ik zo'n traject. Ik weet dat u daar anders over denkt, prima, maar ik kijk op dit moment naar waar in de Brabantse samenleving veel draagvlak en ook veel draagkracht is om dit soort zaken op deze manier in te vullen, en dat uit zich dan in een stevig meerderheidsbesluit in uw Staten.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Die draagkracht zullen we nodig hebben met die waanzinnige subsidies, maar u sluit dus eigenlijk niks uit waar allemaal zonnepanelen neergeplaatst kunnen worden. Ander vraagje: is die windkar die u destijds ...?

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Mag ik een interruptie terug plaatsen?

De **voorzitter**: U mag reageren.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Er worden weer dingen in mijn mond gelegd, 'we sluiten niks uit'. Ga die visie eens lezen. Niks uitsluiten betekent dat je juist heel zorgvuldig bent, want het ruimtegebruik in Brabant vraagt nog meer zorgvuldigheid in de afweging van: wat doen we waar? En dan kunt u zeggen 'ja, alles mag overal', nee, juist niet. Het gaat om de zorgvuldigheid waarmee we dat in Brabant afwegen.

De **voorzitter**: Goed. Van den Berg tot slot.

De heer **Van den Berg** (PVV): In reactie daarop: Op Brabant.nl geeft de tweede foto die erin staat van Brabant Magazine wel een beetje aan welke kant het uitgaat. Het is inderdaad aan de inwoner van Brabant om eens na te gaan denken of dat compleet om zeep helpen van ons prachtige Brabantse landschap met zonnepanelen en windturbines, of we dat moeten willen.

De **voorzitter**: Goed. De argumenten zijn op dit punt denk ik nu wel gewisseld. Ik wil de gedeputeerde vragen zijn betoog te vervolgen.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, ik ga successievelijk eens even de inbreng van diverse fracties langs en ik zal proberen dat ook kort en kernachtig te doen.

Mevrouw Dirken vraagt om geen lokale koppen op landelijke regels te zetten. Als het gaat om regelcomplexen, geef ik u onmiddellijk gelijk. Dus we gaan niet allerlei regelcomplexen bovenop de landelijke regels zetten. Maar dat neemt niet weg dat wij wel ambities kunnen zetten bovenop de normen die in wetgeving vervat zijn, en dat is wel vervat in een aantal kernwaarden, waarbij we inderdaad op een aantal punten hogere waarden na willen streven, zonder dat we dat in de regelgeving verankeren, maar wel in samenwerking, in ambitie, omdat dat bijdraagt aan de kwaliteit van Brabant.

Niet meer dan de wettelijke programma's: ook in een themabijeenkomst hebben we die discussie al even gevoerd. Wat mij betreft heel scherp: als het gaat over de programma's die zelf bindend zijn, zou ik me inderdaad willen beperken tot de wettelijke programma's, maar ik ben ervan overtuigd dat wij op een aantal punten juist programma's willen maken, maar altijd met anderen, omdat we ook zien dat voor een aantal opgaven in Brabant gemeenten heel graag zien dat wij gemeenten ondersteunen, ook andere initiatiefnemers zien dat wij ze ondersteunen, dus via die samenwerkingsprogramma's, zo zou ik ze willen betitelen, gaan wij wel degelijk ook meer doen dan alleen de wettelijke programma's. Maar dat zijn wat mij betreft nooit programma's die we als provincie solitair en alleen doen.

Terughoudendheid in waarden, ja, dat is eigenlijk dezelfde discussie. Ik snap wat u zegt, daar waar die gaat over de vertaling van waarden naar bindende normen. Aan de andere kant, en dat wil ik niet semantisch neerzetten, maar dat vind ik oprecht, hebben we nu wel een omgevingsvisie liggen waarin een aantal waarden onze drijfveer zijn in ons handelen. Volgens mij moeten wij die waarden ook wel met elkaar durven te benoemen.

Als het gaat over het vertrouwen dat u vraagt, en dat vragen andere partijen ook: daar zet ik even de zorgvuldigheid naast. Wij gaan in de omgevingsverordening bewust twee stappen inbouwen. De eerste

stap is een beleidsarme doorvertaling van de huidige Verordening ruimte en diverse andere regelcomplexen in een omgevingsverordening. Dat willen we heel snel doen. En vervolgens zit daar een ambitie achter om in een wat beleidsrijkere verordening, die wat later in de volgende periode aan de orde is, te zien hoe ver wij op basis van de stappen die we met elkaar gezet hebben ook in staat zijn om nog meer los te laten, nog robuuster te zijn in wat we aan regels met elkaar formuleren. Maar, en dat maak ik heel scherp: dan wil ik wel beweging zien in Brabant. Want mij valt op uit de zienswijzen die wij krijgen, dat de partijen die vragen om concretisering – van: provincie, ben nou eens helder in wat je wilt en niet wilt, en waar je los wilt laten – door de bank genomen vooral de partijen zijn die zelf nog weinig stappen hebben gezet, en dan maak ik hem heel scherp.

De **voorzitter**: Mevrouw Brunklus, interruptie.

Mevrouw **Brunklus** (GL): Ja, dank u wel voor het doorkijkje naar de toekomst, richting de verordening. Ik begrijp – u zegt het net zelf ook – dat we nog meer willen gaan loslaten, maar kunt u ook zeggen waar voor u dan de ondergrens is? Waar blijven we wél vasthouden in wat we doen, zodat we kunnen blijven handhaven en controleren? Want natuurlijk kunnen we voor een deel loslaten, maar we zullen ook de ondergrens, zoals mevrouw Surminski zei, moeten vasthouden.

De **voorzitter**: Ja, uw vraag is duidelijk. De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, het zijn begrippen die me net te digitaal zijn, 'ondergrens', 'loslaten', alsof dat inderdaad iets is van: je gaat er niet meer over. Kijk, wat de kwaliteit van Brabant is, is dat je verantwoordelijkheid neemt door dingen bij elkaar te brengen. Daar hoort ook het geven van vertrouwen in. De Right to challenge is bijvoorbeeld genoemd. Nou, ik vind het heel interessant om in de verandering die we maken meer ruimte te maken. Loslaten is niet het afstappen van een verantwoordelijkheid, nee, het is juist op basis van een zorgvuldig proces op een aantal punten loslaten. Kijk nu heel recent: wij hebben echt losgelaten op het terrein van bouwen binnen de kern. Dat hebben we gewoon losgelaten. Waarom? Inderdaad om initiatiefnemers aan te jagen. Het is overigens mooi om te zien dat voor een aantal gemeenten dat loslaten toch ook wel heel verweesd voelt: provincie, waar zijn uw contingenten, want die hadden wij toch ook als argumentatie nodig om tegen burgers af en toe te zeggen dat iets niét kon? En dan zie je dat dat spel van loslaten juist de cultuurverandering is die we met elkaar invullen, en echt wat mij betreft loslaten in dienst van kwaliteit, ruimte maken in dienst van kwaliteit, in dienst van de opgave die we hier hebben, en daar mag u mij, en wat mij betreft het hele college, natuurlijk voortdurend op aanspreken.

De **voorzitter**: Brunklus.

Mevrouw **Brunklus** (GL): Ja, maar iémand bepaalt die kwaliteit. Je hoopt maar dat iedereen dezelfde kwaliteit wil, maar dat is dus vaak niet wat er gebeurt, en wat doe je dan met die mensen die toch steeds aan het kortste eind trekken? Hoe ga je borgen dat die op een goede manier en op een evenwaardige manier mee kunnen doen en mee kunnen beslissen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, kijk, ik denk, mevrouw Brunklus, dat werkt volgens mij echt door praktijken en casussen en daar horen wat mij betreft twee dingen bij. Ik geloof oprecht dat de kwaliteit van dialoog en participatie een cruciale rol moet spelen in de wegging die een decentrale overheid

maakt om medewerking te verlenen aan een initiatief. Dat betekent dat de verantwoordelijkheid voor die dialoog en participatie, om inclusief te werken, voor een deel bij initiatiefnemers wordt gelegd. U kent dat uit het landelijk gebied, ik ken dat heel erg uit de stedelijke omgeving. Dus dat zijn dingen die je met elkaar wilt bereiken. Dat vind ik iets wat je in praktijken en casussen moet vaststellen. Stellen mensen ons dan teleur, of gemeenten? Ja, misschien soms wel, maar soms ook niet. Op die manier ga je volgens mij stapsgewijs verder.

U maakte een referentie, en dat vond ik wel heel mooi eigenlijk, naar bijvoorbeeld sociale veerkracht. Ik herken dat in een aantal elementen. Als ik kijk naar de ontwikkeling in het sociaal domein, daar hebben we heel veel aandacht voor wat ik zou willen noemen 'coaching'. Wij hebben in het ruimtelijk domein een tijdje vooral initiatiefnemers het initiatief gelaten: meldt u zich maar eens bij ons als u een plan heeft, en dan gaan wij toetsen. Wat je nu ziet, en dan kijk ik naar de leegstands aanpak, onze aanpak straks rond vakantieparken, al die dingen die in Brabant een stevige rol spelen, is dat initiatiefnemers aangeven – 'Brood en Spelen', een ander mooi voorbeeld –: kijk ook naar die coaching van mensen die initiatiefrijk zijn in dat ruimtelijk domein en hoe je dat invult. Daarom hebben we een hele kenniscommunity rond de aanpak van leegstand gemaakt. Als ik kijk naar sociale veerkracht, misschien een ander punt: het verhaal van ondernemers die presteren in Brabant, die maatschappelijk rendement realiseren. Zijn wij hier in staat om ondernemers ook op dat maatschappelijk rendement te waarderen? Dat is volgens mij in het landelijk gebied een heel stevig thema, maar ook steeds meer in het stedelijk gebied. En dan denk ik – ik weet dat collega Swinkels daarmee aan de slag is als het gaat om een resultatenfonds –: dat type denken, dat is vanuit sociale veerkracht volgens mij buitengewoon ondersteunend en behulpzaam bij die cultuurverandering in de visie.

De **voorzitter**: Oké. Goed, ik beschouw dit dan even – om de tijd een beetje in de gaten te houden – als het eind van de tijd die u had om op de interruptie te reageren, maar ik wil wel vragen om iets beknopter naar elkaar toe te reageren. Het begint nu met de heer Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ik denk dat de fractie van GroenLinks op zich wel een interessant punt aandraagt, dat we in de verdere uitwerking van de omgevingsvisie nog maar eens met elkaar moeten delen, want als u zegt: 'de kwaliteit wordt beoogd en vervolgens gaat het om initiatieven', dan suggereert dat dat iemand duiding geeft aan die kwaliteit. Het is namelijk een woord met interpretatievrijheid. Kunt u nou eens kort en krachtig met ons delen wie die kwaliteit dan beoordeelt? Zijn wij dat vanuit de Staten, bent u dat vanuit GS, zijn dat inwoners die betrokken zijn bij het initiatief, gemeenten misschien, of moeten we met elkaar daar in de verdere uitwerking kaders voor ontwikkelen? Hoe werkt dat nou straks?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, ik zou u dan toch echt willen aanraden om eens te kijken wat wij in proeftuinen en praktijken doen. Nogmaals, die zijn lang niet allemaal al, laat ik zeggen, een ruime voldoende, of goed of zeer goed, maar we zijn voortdurend aan het leren. Als ik nadenk over 'wie beoordeelt dat dan?', weet je: veel partijen denken dat, als u die vraag stelt, daar de toetsende provincie weer opduikt, terwijl het beoordelen, het feedback geven op 'wat is kwaliteit?', ja, dat doen wij wel degelijk. Maar het is ontzettend veel leuker voor mensen die hier vanuit die achtergrond werken, uit een stedenbouwkundige achtergrond, of wat dan ook, om geen bestemmingsplannen langer te toetsen, 2500 stuks per jaar, maar om gewoon in de praktijk kwaliteit onderdeel te laten zijn van dat proces. De ene keer zal zich dat verder ontwikkelen in een besluitvorming, wat je die gemeente moet laten doen, maar wat ik belangrijk vind – en dan kom ik terug op die beginselen – is dat je gewoon heel transparant bent hoe je dat doet: hoe heb je dat gewogen? Nou, we proberen daar volgens mij ook zelf vorm en inhoud aan te

geven – ingewikkeld hè? –, maar ik vind het mooi als degene die bij ons in het A16-project over het thema landschappelijke kwaliteit heeft meegedaan, zo'n professional die op meer plekken meedoet, zegt: wij denken echt dat jullie dat op een manier hebben gedaan die vernieuwend is, transparant en kwalitatief.

De **voorzitter**: Oké. Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ja, precies, en dat laatste is dan misschien nog wel het meest verhelderend inderdaad, want daar was ik naar op zoek. Op een gegeven moment moet er een soort van vorm van consensus en draagvlak zijn binnen zo'n groep betrokkenen, hoor ik u zeggen, dat er eigenlijk een soort van overeenkomst komt: ja, dit is inderdaad kwaliteit. En dan richting de fractie van GroenLinks: misschien is dat voor ons dan ook wel heel erg ingewikkeld en even wennen, want dan is er dus blijkbaar geen meetlat meer. Dan is het een meer holistische aanpak waarin je samen zegt: ja, dit is dan dus blijkbaar wat wij onder kwaliteit verstaan. En waar ik heel blij mee ben, is, wat de gedeputeerde zegt, dat het uitlegbaar moet zijn en dat er achteraf getoetst kan worden: dit zijn de stappen die we samen hebben doorlopen om te komen tot het voorstel dat er nu daadwerkelijk ligt?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Op een aantal terreinen zie je dan dat burgers naar een overheid kijken en zeggen: ja, u trekt alle registers open als het gaat over het maken van het plan, maar dan vervolgens, hè? Op het moment dat je een gebiedsvisie invult, dat kan in een economische context zijn als een Brainport Industries Campus, of in het kader van landgoed- of natuurontwikkeling, je ziet natuurlijk toch steeds meer dat de samenleving vraagt om een borging, in de vorm van governance of wat dan ook, dat wat je met elkaar in plannen neerzet, dat je dat dan ook uitvoert. Bij de Oostelijke Langstraat hebben we die discussie ook gevoerd: waar zit nu het vertrouwen dat de integrale kwaliteit wordt gerealiseerd? Dat is wat we ook op een aantal plekken echt aan het toetsen zijn. En wat mensen ook aangeven, dat hebben we in de A16 ook geïnstrumenteerd, is: ja, u kunt van alles berekenen, maar wij willen als het gaat over kwaliteit ook gewoon meten in de praktijk en we willen zien wat er gebeurt als wat u aangeeft rond geluid, rond overlast of wat dan ook, wat dan het handelingsperspectief is op het moment dat wij vaststellen dat de praktijk zich niet houdt aan de ambitie of de wens die we aan de voorkant hebben afgesproken. Dat is de vernieuwing die we volgens mij invullen.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. De gedeputeerde heeft toch wel een heel uitvoerig en alle kanten op schietend antwoord nodig om uit te leggen wat hij nu onder kwaliteit verstaat, en dat antwoord kan ook nog steeds alle kanten op gaan, en daarmee is het ook een opportunistisch antwoord. Want om het op deze manier zo neer te leggen, van 'ja, we zijn aan het leren', en 'we gaan er deskundigen bij betrekken' ...

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): U kunt rustig vragen of het een opportunistisch antwoord is. Ik ben op zoek naar de vraag, mijnheer Van Hattem.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem was zijn vraag aan het inleiden. De heer Van Hattem heeft het woord.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik ben het inderdaad aan het inleiden op wat u hier zo heel uitgebreid hier neerlegt als 'wat is kwaliteit?' en u komt eigenlijk gewoon niet met een duidelijke stellingname.

De **voorzitter**: Komt u nu wel met een duidelijke vraag?

De heer **Van Hattem** (PVV): In het verleden hebben we duidelijk gezegd, over bijvoorbeeld windparken: niet in kleinschalige landschappen; dat past ruimtelijk gezien, kwalitatief gezien, daar niet. U zet nu wel met dit college de deur open om het ook in kleinschalige landschappen toe te laten, om overal uitzonderingen toe te laten ...

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem. Kort en bondig.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tot slot. Die kwaliteit kan ook op een opportunistische manier worden toegepast. Er wordt altijd wel een reden gevonden waarom het dan kwaliteit zou moeten zijn. Is dat nu consequent en transparant omgaan wat u beoogt?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Voorzitter. Mijn antwoord is inderdaad een diepe zucht. U gaat weer gewoon met een betoog aan de loop, terwijl ik volgens mij probeer oprecht antwoord te geven op de vraag die uw collega's stellen: hoe werkt het nu in de praktijk? Volgens mij heeft mevrouw Spierings daarnet in de discussie over de Energieagenda aangegeven dat wij ten aanzien van duurzame energie, in welke vormen dan ook, inderdaad een initiërende rol bij gemeenten neerleggen als het gaat over de visieontwikkeling daarop. Dan kunt u het naar mij terug duwen, maar dan denk ik: volgens mij hebben wij in onze huidige verordening staan dat inderdaad de gemeenten - en dat faciliteren wij op allerlei manieren - de eerste rol spelen om te definiëren waar het onder welke condities kan, en ze kennen onze verordening prima - het is het meest opgezochte woord op onze website, 'Verordening ruimte'. Wat dat betreft zullen we ook zien - Someren werd genoemd als een mooi voorbeeld; dat is de praktijk die we gaan zien - dat we op die manier het vertrouwen opbouwen in de richting van de gemeente als eerste overheid. Volgens mij is dat de lijn.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. En dan komt de gedeputeerde vervolgens langs bij die gemeente en die zegt: ja, maar wij hebben een opgave om zoveel energie te realiseren met windparken, dus die kunt u zelf gaan realiseren, of wij gaan het voor u doen. En vervolgens zoekt u gewoon via allerlei opportunistische wegen er altijd wel een reden bij om het te laten voldoen aan kwaliteit. Kwaliteit is in dit geval zo'n rekbaar begrip geworden, dat u er altijd een stickertje met 'kwaliteit' op kan plakken. U maakt er gewoon geen duidelijke keuzes en geen duidelijke voorwaarden in, wat u nu verstaat aan de kwaliteit van ons landschap. Het is zo rekbaar geworden dat u gewoon uw plannen er altijd op aan kan passen.

De **voorzitter**: De gedeputeerde. Een reactie.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Onzin, ik vind het echt onzin. U kijkt inderdaad door een achteruitkijkspiegel. Als ik kijk naar het debat dat we net hier over de Energieagenda hebben gevoerd, als het gaat over de regionale energiestrategieën die worden ontwikkeld, dan worden daar de keuzes

gemaakt. En dan moet u hier niet met een verhaal aankomen dat wij iedereen in Brabant laten spelen en dat dan de provincie langskomt om het vervolg te regelen. Echte onzin.

De **voorzitter**: Oké. Mevrouw Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Ja, dank u wel. Ik wil een heel eind meegaan hoor in uw betoog, en hoe u erover denkt, maar ik blijf me toch maar steeds afvragen hoe we nou gaan voorkomen dat het recht van de sterkste gaat gelden.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Ik was er nog niet helemaal.

De **voorzitter**: Ik hoorde een vraag, en daar ben ik voortdurend naar op zoek.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Ja, u hoorde een vraag en u denkt aan dat kerstdiner, ik ook.

De **voorzitter**: Nee, nee mevrouw, op geen enkele manier, maar ik vind eerlijk gezegd, even terug spiegelend: er worden heel mooie, fundamentele gesprekken gevoerd, maar die winnen niet door voortdurend te herhalen en er vindt heel veel herhaling plaats en dat helpt het debat ook niet verder. Dus heel fundamentele materie hier op tafel, goede vragen, maar wel, inderdaad in een interruptie, één vraag, want anders gaan we het helemaal uitspitten en dan komt dat de helderheid, ook voor de luisteraars, niet ten goede. U had een vraag. U wilde er nog één aan toevoegen en dan wil ik echt de gedeputeerde vragen die te beantwoorden.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Dank u wel, voorzitter. Ik wil het ook allemaal niet gecompliceerd maken, ik wil gewoon helderheid, ik wil het gewoon snappen, want ik denk steeds maar: hoe gaan we nou zorgen dat die natuur, die zwakkere, et cetera – ik heb het al gezegd –, dat die mee kunnen praten? U zegt: het loopt via de gemeente. Ik heb daar ook vragen over gesteld. U heeft het over het coachen van mensen in een traject. Ik snap het allemaal wel, maar het klinkt allemaal zo utopisch. Ik wou dat de wereld zo in elkaar zat, maar de praktijk laat vaak zien dat het toch heel anders uitpakt.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): De laatste zin is heel praktisch: we gaan zien wat de praktijk ons leert. Uw betoog gaat over 'de cultuurverandering is a.s. dinsdag om half negen', en zo werkt het niet. Wij zullen praktijk voor praktijk moeten oppakken. Daar hoort dat element bij: hoe is de kwaliteit van de participatie? Ben je inderdaad, als het gaat over omgevingskwaliteit, sociaal inclusief? Het is een waarde die we in Brabant ontzettend belangrijk vinden en kun je dat dan in de praktijk ook laten zien en vormgeven? Als het er dan om gaat wie daar uiteindelijk ook in het oordeel heel erg van belang is, dan zeg ik: als het gaat over dat soort dingen, dan kijkt de Omgevingswet – niet alleen ik – heel stevig naar gemeenten. En wat wij in het traject van de implementatie volgens mij in Brabant heel erg aan het doen zijn, is: gemeenten, wij willen jullie daarbij ondersteunen. Uiteindelijk gaat het er ook over dat je wilt zien dat er verantwoordelijkheid genomen wordt, dus als een gemeente een afweging maakt, dat je ziet dat die afweging transparant gebeurt in relatie tot belangen als gezondheid bijvoorbeeld, echt gewoon een heel actueel thema. Nou, dat zijn we volgens mij in de praktijk in Brabant aan het leren, dat geef ik aan. Dat doen we ook met ondersteuning vanuit een kennisprogramma van de Universiteit van Tilburg, dus dat

wordt echt wat mij betreft ook zorgvuldig geregistreerd. Een GGD die op dit moment bezig is met de Brabantse omgevingscan geeft dat ook aan. Wij zullen echt die praktijk ook in beeld brengen en een oordeel vellen hoe zorgvuldig een thema als gezondheid – en dat gaat natuurlijk vaak over kwetsbaren in onze samenleving – inderdaad op lokaal niveau een plaats krijgt in die afweging. Dat is volgens mij precies de verandering die we in gang aan het zetten zijn, maar garanties daarvoor kan ik ook niet geven.

De **voorzitter**: Mevrouw Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): En als dat dan niet gebeurt, trappen we dan op de rem? Dat is de vraag.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, voor zover wij zelf aan de rem zitten, is dat natuurlijk altijd aan de orde, maar laten we voor onszelf een reëel beeld van de verwachtingen neerzetten. Bij de Omgevingswet – de heer Everling had daar volgens mij een prima bijdrage over – is het nationale parlement in het kader van de implementatie daarvan natuurlijk veel belangrijker dan u. Wij kunnen alleen maar op basis van onze eigen praktijk, ook in de richting van Den Haag, heel scherp aangeven de dingen die wij vinden die in Den Haag geregeld moeten worden. En nogmaals, dat is best spannend, maar wat de heer Vreugdenhil ook zei – en die heeft vanuit uw Staten daar de hele tijd ook meegestapt met de stappen die we gezet hebben –: we moeten het ook aandurven, mevrouw Brunklaus. En nogmaals: hebben we dan voldoende momenten om elkaar op de voortgang aan te spreken? Ik ben daar echt van overtuigd en weet u waarom: omdat in het omgevingsdomein de Kneuterdijk, lees: de Raad van State, nog steeds een heel wakend oog houdt over de zorgvuldigheid waarmee in Nederland ruimtelijk beleid wordt gevormd. Dat haal ik hier niet weg, integendeel: het is een onderdeel van de verandering die daar een rol speelt, en dan zie je dat de kwaliteit van processen in het ruimtelijk domein in Nederland volgens mij misschien wel een 10+ moet scoren, als ik soms kijk naar wat we daarop terugkrijgen. Dat moet voor u ook een waarborg zijn dat mensen die in feite op die rechtszekerheid een beroep moeten doen om een inbreng te kunnen leveren, dat die hun inbreng ook kunnen leveren.

De **voorzitter**: Oké. De gedeputeerde vervolgt zijn betoog nu.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, ik wil heel graag wat meer tempo maken, maar het fundamentele debat moest daar, denk ik, even een plek krijgen. Op het gevaar af dat dat nu ook gaat gebeuren: mevrouw Van Brakel kwam met een aantal elementen waarvan ik denk: ja, dat hoort voor mij bij de kernwaarden waar we in de omgevingsvisie nu een dikke streep onder zetten. Lusten en lasten bij elkaar, dat heeft bij mij te maken met de kernwaarden-méérwaarde die we afspreken. Hij is ook in de Energieagenda echt stevig onderstreept nu, in relatie tot de lokale participatie, zoals we dat noemen. Ik vond het overigens wel mooi dat u daar de term ‘nieuwe solidariteit’ bij gebruikte, want een sociaaldemocraat hier is daar zeer van gecharmeerd.

Geboden en verboden. Ik denk dat we allemaal het idee hebben dat we natuurlijk in onze samenleving liever via geboden werken dan via verboden. Dat is de discussie die we dan hebben over het loslaten. De Right to challenge zou daar inderdaad ook een invulling van kunnen zijn, waarbij je, op het moment dat je je, nou, redelijk dwingend, voorneemt om als overheid een aantal belangen te borgen, die samenleving in staat stelt om dezelfde doelen op een andere manier te bereiken. Maar dan heb je wel ook weer een zorgvuldig proces om die stap van verbod naar gebod te maken.

Geen sectorenbeleid. Ja, u had het daar in de themabijeenkomst ook al over. Ik denk uiteindelijk dat wij heel erg de ambitie hebben om inderdaad, als het gaat over de activiteiten in de ruimte, in de omgeving,

dat via randvoorwaarden te doen, randvoorwaarden die in beginsel ruimte geven, willekeurig aan in welke sector de activiteit plaatsvindt. Maar we werken natuurlijk niet in een onbeschreven omgeving. Brabant is op dit moment – dat laat de Brabantse vlag, de monitoring ook zien – een omgeving waar een aantal kwaliteiten onder druk staan die voor een deel wel gerelateerd zijn aan een aantal sectoren. Een aantal van u heeft op de logistiek gewezen en ik kan hier gerust op de intensieve veehouderij wijzen als een sector die in relatie tot een aantal kwaliteiten in de omgeving op dit moment nog steeds onze bijzondere aandacht heeft, úw bijzondere aandacht heeft. Maar de ambitie dat je dat uiteindelijk vooral via randvoorwaarden zou willen doen, ja, heel graag, en dat we daar stap voor stap naartoe werken, prima.

Dan de SP, de heer Everling. Het voorzorgsbeginsel hebben we echt in de kernwaarden zo goed mogelijk geprobeerd te verwoorden, namelijk dat proactief en preventief echt onze voorkeur heeft boven, zeg maar, herstel en reactie. Dus het voorzorgsbeginsel is daar volgens mij vertaald in die kernwaarden. Het voorzorgsbeginsel in relatie tot maatwerk is best ingewikkeld. Ook dat is onderdeel van, laat ik zeggen, een maatwerk aanpak, maar volgens mij delen we het belang van het toepassen en handen en voeten geven aan het voorzorgsprincipe.

De heer Van Hattem had ik volgens mij al gecompimenteerd met het feit dat hij tegen de omgevingsvisie is. D66, de inbreng op het thema gezondheid. Ik denk, heel belangrijk. Ik kan dan meteen ook een oordeel vellen over de motie die, als ik ernaar kijk, al een behoorlijk draagvlak in uw Staten heeft. Ik denk inderdaad dat die motie 'geen bezwaar' verdient, omdat hij wat mij betreft echt handen en voeten geeft aan hoe we het belang van gezondheid in die omgeving waarderen. 50% van de gezondheidsbeleving wordt gerelateerd aan omgevingsfactoren, en dan is gezondheid natuurlijk in die implementatie van de omgevingsvisie een cruciale waarde. Maar wat ik aan de Brabantse omgevingsscan zo goed vind, is dat die partijen in Brabant ook in staat stelt om daarmee aan de slag te gaan. En dat is wat we in de implementatie met elkaar willen invullen: één overheid, zeker met gemeenten, provincie, waterschappen en ook met initiatiefnemers. Wat mij betreft geen bezwaar.

De pionier, ik denk althans dat het een pionier geweest moet zijn die u gesproken heeft. Kijk, pionier, dat ben je echt per definitie in de beginfase, en vervolgens zien wij gelukkig een aantal pioniers nu ook heel erg betrokken zijn in het vervolg, niet allemaal, dus daar kunnen we met elkaar nog wel een inzet op plegen. Zoals ik daarnet aangaf, en nogmaals, dat wil ik niet te wijldropig doen, maar ik zie in dat element van coaching, begeleiding, de kenniscommunity die zich nu in dat omgevingsdomein verder ontwikkelt, ja, daar zie ik bijna alle pioniers terug. Een van de pioniers heeft een cruciale rol gespeeld in bijvoorbeeld het verhaal langs de A16. Dus we zien pioniers terug, dus nou ja, stuurt u de pionier nog eens de arena in, dan zullen we wel degelijk daar verder kijken. Ik denk ook dat we, als het gaat over de betrokkenheid daarvan, ook zelf moeten vernieuwen. Ik heb u net een analyse van het POM bezorgd over bijzondere woonvormen, daar heeft het POM een researchcommunity gebruikt, gewoon 35, 40 Brabanders, niet per se een panel willekeurig, maar mensen die met dat vraagstuk aan de slag zijn. Nou, dat vind ik elementen in de vernieuwing, in het ontwikkelen van die kenniscommunity.

U had daarna een wervende titel 'En nu samen vooruit'. Ik vond de slogan 'Voorwaarts en niet vergeten' zo mogelijk een nog mooiere titel, want dat is volgens mij, als het gaat over het proces dat we doorlopen hebben, ook wel heel erg van belang. We moeten een aantal essentiële dingen – en die heeft vooral de heer Vreugdenhil benoemd – in het vervolg wel heel erg scherp in de gaten houden.

De **voorzitter**: Interruptie Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ja, ik ben het met u eens dat uw slogan eigenlijk mooier is, maar mijn historische kennis van de slogans uit socialistische hoek is misschien wat minder ontwikkeld dan die van u. Maar even los daarvan was de oproep vanuit mijn fractie natuurlijk om die pioniers, die de gedachten rondom de

omgevingsvisie inderdaad echt geïnternaliseerd hebben en die mee kunnen helpen ook in het verder uitdragen daarvan, om die nabij te houden. Ik hoor u duidelijk zeggen dat dat ook uw ambitie is. En het tweede aspect van die vraag, om dat even scherp te krijgen, want dat bespaart ons een tweede termijn, is: bent u ook bereid om binnen het college te kijken of dat ook op andere vraagstukken een aanpak is die kan werken, om soortgelijke pioniers, en misschien wel úw pioniers, in te zetten bij andere vraagstukken?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ik hoef me daar nauwelijks voor in te spannen, omdat ik dat gewoon zie. Dus in die zin denk ik dat we in Brabant echt wel een cultuur hebben waarbij we tegen elkaar zeggen: niet alleen de usual suspects, laten we ruimte geven aan inderdaad pioniers, aan jonge mensen – vanochtend kwam dat ook even aan de orde –, ja, ik denk dat dit college zich wel kenmerkt door inderdaad consequent op dat terrein ook ruimte te maken voor dat soort vernieuwing, en daar zullen we op blijven hameren.

De **voorzitter**: Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Laat ik dan vanuit mijn fractie zeggen dat D66 hoopt dat u ook in het staartje van deze coalitieperiode dat vooral zo goed mogelijk ook in de organisatiecultuur borgt, zodat een volgend college daar ook mee door kan bouwen en het niet opnieuw hoeft te verzinnen.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Misschien heel kort: maar ik vind het wel aardig, en onze mensen verdienen echt een groot compliment die de afgelopen jaren met het verhaal van de omgevingsvisie bezig zijn geweest, omdat er altijd gewerkt is vanuit de noodzaak 'het gaat over óns en het gaat ook over ónze verandering'. In die zin gaat het niet alleen maar over het dienstbaar zijn aan u, om een mooie visie op te leveren, nee, het gaat over hoe zij als professional ook invulling geven aan hun werk. Dat is, en ik weet dat bij onze directie ook in goede handen, de grote opgave die we ook voor de toekomst natuurlijk verder handen en voeten gaan geven.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja. De inbreng van de heer Smeulders. Kijk, ja, weet je, dat vind ik zo'n herkenbare inbreng vanuit heel veel mensen die in het omgevingsbeleid bezig zijn, omdat de drijfveren – en gelukkig, ik herken het, hè? – van heel veel mensen in het omgevingsbeleid natuurlijk historisch wel gekoppeld zijn aan het beschermen en borgen van belangen en het bevorderen van, nou ja, het voorkomen dat kwaliteiten worden aangetast. Als het gaat over hoe je nu ruimte maakt, 'Eenvoudig Beter', de heer Smeulders zei dat daar natuurlijk dat spanningsveld ligt –, ja dat is volgens mij, en dan wijs ik vooral terug op de eerdere inbreng, in essentie ook die cultuurverandering, die je dus zorgvuldig zult moeten invullen, want 'zorgvuldig' vind ik dan misschien wel, als ik kijk naar al die beginselen van behoorlijk bestuur, op dit moment het belangrijkste, omdat dat de voorwaarde is voor het genereren van vertrouwen, en niet per se andersom.

De **voorzitter**: Oké. Ik wil de gedeputeerde vragen zo langzamerhand tot een afronding te komen.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, ik ben bij mevrouw Brunklaus. We hebben natuurlijk het verhaal van het recht van de sterkste al even op tafel gehad.

Ik kijk ook naar de eerdere inbreng van de Partij voor de Dieren, het verhaal van de bedrijvenlocaties, want dat was bijvoorbeeld gisteren in het nieuws. U haalde de krant aan. Kijk, als ik onze verantwoordelijkheid daarin definieer, dan zijn wij er in ieder geval om iedereen te helpen vooruit te kijken. Dus het is ontzettend van belang dat wij een goed beeld hebben van wat voor dynamiek er is in die economie en hoe we daarop met elkaar moeten reageren. Maar wat ik gelukkig steeds meer zie, en dat zie ik gewoon in de praktijk, is dat de vragen die we dan stellen niet alleen maar gaan over 'u vraagt en wij draaien', maar 'wat levert de beste bijdrage aan de toekomst van Brabant?'. En dan gaat het natuurlijk ook over een productieve en duurzame economie, maar het gaat echt ook om andere waarden. En dat betekent dat de vraag 'onder welke condities mogen we de ruimte gebruiken?', ik denk dat de overheid daarin, en ik ga toch de term 'maakbaar' even terughalen, in de zin van dat de overheid daarin wel ambitieus mag zijn als het gaat over de condities waaronder in Brabant productie plaatsvindt. De energieopgave kan echt niet worden ingevuld als wij onze werklocaties niet optimaal, zo niet maximaal, benutten, want dat verwachten Brabanders ook: maximaal benutten voor die energietransitie, maar ook bijvoorbeeld voor klimaatadaptatie en dat soort opgaven. Ik kom gelukkig ook steeds meer Brabantse initiatiefnemers tegen die dat ook willen. Heel concreet betekent dat ook dat wij bedrijvenlocaties vraaggericht ontwikkelen. Dat is heel concreet. Wij willen weten voor wie, en niet voor een ontwikkelaar die vervolgens op zoek gaat naar 'wie kan ik mijn opstal verhuren?'. Nee, ontwikkelen vanuit een hele concrete vraag, zodat je kunt toetsen wat de toegevoegde waarde is voor het ecosysteem, voor de Brabantse economie en voor de Brabantse leefomgeving. Ik vind dat wij daar in Brabant grote stappen in zetten.

Voorzitter. De vraag of de gemeenten de visie onderschrijven: dat heb ik al gezegd. Gemeenten die aan de slag zijn voelen echt als heel nabij, als het gaat over steun geven aan de Brabantse Omgevingsvisie. Ik ben kritisch omdat een aantal gemeenten echt nog moeten beginnen, en die zijn op een punt ook een beetje wantrouwender, want die kijken natuurlijk nog steeds naar ons vanuit, nou ja, zeg maar een soort traditioneler beeld van waar de provincie van is. Dus gemeenten die meedoen, ja, daar groeit het vertrouwen volgens mij stap voor stap en zienderogen op een aantal punten. Gemeenten die nog niet meedoen, ja, daar heb ik nog steeds overtuigingskracht nodig om mensen mee te mobiliseren om op gemeentelijk niveau nu ook het verhaal van de omgevingsvisie en de Omgevingswet aan te pakken. Ik ben blij dat het in nagenoeg alle coalitieakkoorden nu wel verwoord staat, maar nu is het van woorden naar daden, zou ik zeggen, voor alle 64 Brabantse gemeenten.

Mevrouw Surminski, u zegt 'slechts een ambitie', alsof een ambitie vrijblijvend zou zijn. Nee, wat mij betreft is die ambitie juist heel motiverend. En de demografische ontwikkeling waar u naar verwees, ja, volgens mij ademt die door onze hele omgevingsvisie. Ik heb dat in de themabijeenkomst ook al gezegd. Het idee dat wij nu de demografische druk, bijvoorbeeld op een woningmarkt, nog echt moeten benutten om de kwaliteit van onze leefomgeving in dorpen, in steden, te verbeteren, dat is een grote urgentie die wordt gevoeld door die demografische ontwikkeling, omdat die dynamiek straks er niet meer zal zijn.

De heer Vreugdenhil tot slot. Ja, laat ik beginnen om hem in ieder geval heel erg te bedanken voor het partnership en de samenwerking zoals we dat de afgelopen periode hebben kunnen invullen. Ik denk dat ik de vier punten die u noemt in de context van 'cultuurverandering vraagt tijd' alleen maar kan onderschrijven. Ik denk wel dat het interessant is om erover na te denken, omdat vaak het vaststellen van een visie, en dat heb ik eerder gezegd, ook een vorm van loslaten kan zijn van uw kant, en dat moeten we niet hebben. Dus als het gaat over de implementatie, het vervolg, ik denk dat dat ook tegemoetkomt aan de zorg die mevrouw Brunklaus had, 'hoe blijven we nu betrokken bij de praktijken waarmee we aan de slag zijn bij het kennisprogramma?', ja, daar wil ik echt ook, en ik weet dat dat een beroep op uw tijd zal doen, maar ik wil heel graag dat de betrokkenheid vanuit de Staten ook bij de implementatie, wellicht op

een andere manier, intensief wordt vormgegeven, want u bent onderdeel van de verandering en u bent wat dat betreft in die verandering uiteindelijk bepalender dan wij als college van GS. Daar ben ik echt van overtuigd. Dus u moet wat ons betreft ook meedoen.

Tot zo ver.

De **voorzitter**: Nou, dat komt dan heel mooi uit, want de spreektijd is nu echt om. Dank voor uw antwoorden in eerste termijn. Dan kijk ik nu naar de tweede termijn over dit onderwerp, en ik ga even de fracties langs in de volgorde ook uit de eerste termijn. De fractie van de VVD. Nog behoefte aan een tweede termijn hier? Nee. De CDA-fractie, mevrouw Van Brakel. Ga uw gang.

Mevrouw **Van Brakel** (CDA): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, je kunt kiezen voor een interruptie of voor een tweede termijn, denk ik dan maar. In ieder geval in eerste instantie dank aan de gedeputeerde voor de beantwoording op onze vragen, maar ook op de reflectie, moet ik eerlijk zeggen, van de diversiteit, zoals u dat mooi benoemd heeft, hoe de verschillende fracties erin staan, want dat heb ik ook mogen ervaren. Een aantal fracties waren daar heel duidelijk in: zorg voor kwetsbare mensen, mevrouw Brunklaus, en zorg voor kwetsbare waarden, mevrouw Surminski. Ja, dat delen wij ook, dat is ook zo, maar ik denk wel dat we daarin wat onderscheid moeten maken, want we moeten natuurlijk ook, op sommige punten zeker, wel vertrouwen op de kracht van de samenleving. Ik denk dat er wel degelijk casussen, zaken, zijn die we nu zonder meer los zouden kunnen laten. Vervolgens denk ik dat er inderdaad zaken zijn waarbij we zorgvuldigheid in acht moeten nemen, maar moeten we dan meteen zeggen: nou, we nemen het terug, dus dan gaan wij het als 1000 ambtenaren, 55 Statenleden en nog wat gedeputeerden wel uitmaken? Of moeten we er dan juist op inzetten om die samenleving te empoweren, meer te versterken, om die verantwoordelijkheid uiteindelijk weer wel te kunnen dragen? Dus daar zit nog wel een middenweg in en ik denk dat dat nou de kans is die de Omgevingswet biedt: we moeten de samenleving weer meer empoweren om dan wel die kracht te kunnen pakken en die verantwoordelijkheid te kunnen pakken. En dan zal ik het nog extremer zeggen: ik denk dat er ook zelfs een aantal casussen, een aantal uitdagingen, zijn waar we helemaal niet tot aan het einde toe als overheid moeten willen participeren, sterker nog, die moeten we misschien wel weer dichterbij ons toe halen, omdat die van dusdanig belang zijn voor onze samenleving, voor onze collectiviteit, en wij zijn hier allemaal gekozen volksvertegenwoordigers, dat we die kracht ook mogen gebruiken. Dus we zouden het misschien wel wat meer uit elkaar mogen trekken: én dingen weer terugleggen in de samenleving én andere misschien wel eens dichterbij de overheid houden, zodat we sneller stappen kunnen zetten die ook van belang zijn voor onze economie.

Tot zo ver.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Van Brakel. Everling, SP, behoefte aan een tweede termijn? Die ziet daarvan af. De heer Van Hattem van de PVV-fractie. Aantal hem geef ik het woord.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Naar aanleiding van de discussies die we zojuist hebben gevoerd met de gedeputeerde, moeten we opmerken dat deze omgevingsvisie toch vooral een utopie is, een utopische visie waarbij eigenlijk ...

De **voorzitter**: Sorry. Mag ik stilte in de zaal? De heer Van Hattem heeft het woord.

De heer **Van Hattem** (PVV): Waar eigenlijk geen ruimte is voor visies van echt fundamenteel andersdenkenden. Mensen die niet meegaan in het idee van 'we moeten die energietransitie oppakken voor 2020 en voor 2050 energieneutraal zijn', die tellen eigenlijk al niet meer mee, en daarmee is dit een

utopische visie. En zoals wijlen professor Belinfante al lang geleden zei: utopie is in dat geval een gevaarlijk wapen. Een eenzijdige roze bril die dit college hiermee aan Brabant oplegt. Want hoeveel ruimte is er om als samenleving nog af te wijken van die regionale energiestrategieën die via de omgevingsvisie aan de samenleving worden opgelegd en via het Interbestuurlijk Programma? Dit is wat het college aan de samenleving oplegt, aan de gemeentes oplegt, aan de burgers oplegt die uiteindelijk de rekening betalen, via de klimaattafels, via het klimaatakkoord. Een risico voor de democratie, zoals de vicevoorzitter van de Raad van State het zelf al noemde. En nogmaals de vraag: hoe kan dit college deze utopie hier neerleggen in onze samenleving, terwijl uit de planMER, uit de kritische toetsing van deze omgevingsvisie, duidelijk wordt aangegeven dat die energieambities gewoon niet haalbaar zijn? Dan bekijkt u het toch wel door een heel erg roze bril, zadelst u onze samenleving op met een overduidelijk utopische politieke ambitie en is er geen ruimte voor kritisch denkende minderheden in de samenleving die anders tegen deze problematiek aankijken, die niet zitten te wachten op uw energieambities. Waarom dan toch op deze manier dit zo doordrukken op onze samenleving?

Tot slot over de demografische ontwikkelingen, die werden al genoemd zojuist. Dat is ook nog een punt waarover we ons grote zorgen blijven maken. Want u geeft al aan: we blijven doorgaan om die demografische ontwikkelingen te faciliteren. Inderdaad, dit college is volop bezig om de massa-immigratie vooral te faciliteren, en daar moet ook een einde aan komen.

Voorzitter. Tot zover in tweede termijn.

De **voorzitter**: Interruptie Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, ik sliep niet, maar toch schrok ik wakker toen ik de heer Van Hattem hoorde zeggen dat wij hier toch vooral rekening moeten houden met kritisch denkende minderheden. Dat vind ik heel goed, en dat ben ik ook helemaal met u eens, mijnheer Van Hattem, maar hoe kunt u dat nou verenigen om bij elk punt maar te zeggen: 'hou maar een referendum'? Een referendum is bij voorbaat een instrument waarbij de mening van de meerderheid telt. Hoe gaat u daarmee om en hoe gaat u nou in de praktijk waarmaken dat u rekening wilt houden met kritische denkende minderheden?

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Een scherpe vraag van de heer Heijmans, voorzitter, maar waar ook een goede uitleg voor is. Je hebt twee manieren waarop je met besluitvorming kunt omgaan. Je kan zeggen: we gaan kiezen voor een stelsel van directe democratie, daar zijn wij een groot voorstander van, door te kijken van: wat wil écht de meerderheid van de samenleving? Daarmee toets je je besluitvorming, of daar draagvlak voor is. Nu wordt er door een toevallige coalitiesamenstelling een utopische visie neergelegd en alle andersdenkenden die niet in die visie geloven, die moeten daar wel een loodzware prijs voor betalen. En dat bedoel ik met een kritische minderheid die zich niet herkent in dit beeld van een elite, die alleen maar denkt in termen van 'we moeten die energietransitie doordrammen'. Dat is de elite waar ook de SP zich hier bij aansluit, waar de SP klakkeloos achteraan loopt en waar de SP hun kiezers ook een dikke rekening voor laat betalen. Die kiezers zullen ook gillend bij u wegrennen, mijnheer Heijmans.

De **voorzitter**: De heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, dan is mij nu duidelijk wat de heer Van Hattem bedoelt met zijn kritische minderheden. Dat zijn dus die kritische minderheden die het eens zijn met de heer Van Hattem en waar de heer Van Hattem het mee eens is. Want dat is eigenlijk het criterium dat u stelt rond die kritische

denkende minderheid. Ja, mijnheer Van Hattem, dat blijkt de hele tijd vandaag: feiten zijn voor u datgene wat u of uw fractie zegt en alles wat wij zeggen zijn meningen en waanideeën.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. Het is nou precies omgekeerd, dat is nou de contradictie die de heer Heijmans hier neerlegt. Wat hier het college neerlegt over energietransitie, over de doelen die moeten worden gehaald voor 2030 en 2050, dat zijn de enige feiten waarvan mag worden uitgegaan, dat is waarvan wordt gezegd: daar mag niet van worden afgeweken. Dat is waar u blindelings, en ook echt blindelings, op inzet. En als daar een minderheid in deze zaal misschien van zegt 'ja, wacht even, dat moeten we zo niet doen', ja, dan tel je al niet meer mee. Dan zegt u van: dat doet niet ter zake, want we moeten het halen. U loopt blindelings achter deze gestoorde klimaatambities aan.

De **voorzitter**: Oké, we zijn nu aan het herhalen. Mevrouw Brunklaus nog? De heer Van Hattem was klaar met zijn betoog. Ik sta nog één interruptie toe.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Dank u wel, voorzitter. Volgens mij bedoelt de PVV eigenlijk, of ik weet niet of dat zo is, dus dat is mijn vraag: vindt u dat mensen die u vertegenwoordigt, waar u het over heeft – ik weet niet wie u precies bedoelt met die kritische minderheden –, dat die te weinig hebben mogen meepraten in het samenstellen van de omgevingsvisie? Is dat wat u zegt? Weet u of dat zo is?

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Nou, voorzitter, dat kan ik bevestigend beantwoorden, dat die inderdaad niet hebben mogen meepraten. Als we kijken naar de samenstelling van de klimaattafels: daar is eenzijdig, volstrekt eenzijdig, ingezet op deelnemers die pro-windenergie zijn. Organisaties die kritisch waren over windenergie, kritisch waren over klimaatverandering, kritisch waren over deze maatregelen, mochten geen plaats krijgen aan deze tafels. Die werden door de heer Nijpels daar letterlijk de deur uit gestuurd. Het moest eenzijdig deze kant uitgaan. En achter die visie loopt uw college, uw partij ook, gewoon blindelings achteraan.

De **voorzitter**: Ten finale mevrouw Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Dank u wel, voorzitter. Wij zijn vier jaar bezig met het opstellen van deze omgevingsvisie en we hebben aan tafels gezeten, in Helmond en op andere plekken, we hebben alle ruimte gekregen om mee te kijken in het proces. Waarom heeft u niet eerder aan de bel getrokken hierover? Ik voel me eigenlijk toch wel een beetje door u in mijn hemd gezet, want u zegt nu: het proces deugde niet.

De **voorzitter**: Van Hattem tot slot.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. Dan heeft mevrouw Brunklaus echt niet naar mij geluisterd. Ik heb ook vier jaar lang, van begin af aan, gezegd: dit moet geen politieke visie worden op hoe wij de zaak moeten gaan inrichten, het moet een algemene structuur zijn. Ik heb die kritiek hier van begin af aan neergelegd en ik heb duidelijk aangegeven dat dit niet een eenzijdig verhaal moet worden. Dat eenzijdige verhaal is het nu wel geworden. Dat u daar niet naar geluisterd heeft, in het verhaal bijvoorbeeld over de pioniers. Nou, ik heb het destijds al vergeleken met de Junge Pionieren in de DDR, waar uw partij zo'n fan

van was. Dat soort eenzijdige politieke beeldvorming, dát is waar ik al die tijd voor gewaarschuwd heb. Dat u het niet heeft gehoord, ligt meer aan de eenzijdigheid van uw eigen visie. Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: En die is nu voldoende gewisseld, althans die visies. De fractie van D66, behoefte aan een tweede termijn? Niet. Dan gaat het denk ik over. Smeulders? Ook niet. Dan ben ik bij mevrouw Brunklaus zelf. Behoeft een tweede termijn? Mevrouw Brunklaus ook niet? Mevrouw Brunklaus? Ja, we kunnen niet alles tegelijk. Mevrouw Brunklaus, tweede termijn.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Potverdorie, ik kreeg zomaar instructies mee. Maar misschien kunt u wel interrumperen, meneer Heijmans. Wat gezellig, misschien worden we nog één grote linkse beweging, wie weet.

De **voorzitter**: Ik stel voor dat we eerst dit debat afronden.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Nou, ik wou gewoon even kwijt, ik wil de gedeputeerde heel hartelijk bedanken voor zijn fanatieke, gepassioneerde verdediging van deze visie. U zit er echt hartstikke goed in, met uw hart. Fantastisch om te zien. En natuurlijk zijn er dan toch nog wel beren op de weg, maar die zullen we wel tegenkomen onderweg.

Tegen het CDA zeg ik: ja, natuurlijk zit ook GroenLinks er met vertrouwen in, maar zij zeggen alleen maar: pas op, let op, we kunnen er in de toekomst niet op rekenen dat het zo is. En als wij geen vertrouwen hadden, dan zaten we niet in de politiek natuurlijk. Dat weet u net zo goed als ik.

Tegen de PVV had ik ook nog wat willen zeggen, maar dat heb ik net al gedaan.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Brunklaus. Dan kijk ik naar de fractie van 50PLUS. Geen behoefte aan een tweede termijn. Mevrouw Surminski. Aan u het woord.

Mevrouw **Surminski** (PvdD): Ja, dank je wel. De gedeputeerde geeft heel veel antwoorden, maar echt heel concreet wordt het niet. Ik zie nog steeds heel veel conflicterende belangen: het verschil tussen behoefte aan vertrouwen, aan rechtszekerheid, respect voor basiswaarden en de definitie van kwaliteit. Het wordt er niet allemaal echt veel helderder op. Waar het gaat om vertrouwen, is er al over gesproken over hoe we omgaan met het recht van de sterkste. Als het CDA zegt dat we de samenleving moeten empoweren, hoe doe je dat dan, en wat is daarvan het resultaat? Rechtszekerheid: als je ergens woont en er gebeurt wat in de omgeving, normaal gesproken kun je dan planschade claimen, maar hoe gaat dat als dingen in overeenstemming met andere groepen tot stand komen? Hoe duidelijk ligt dan je positie? Basiswaarden van ecologie, ja, ik denk niet dat je dat moet neerleggen bij het draagvlak bij de gemiddelde burger. Daar heb je gewoon experts voor nodig. Wat je niet kent, kun je niet beoordelen, dus is draagvlak in zo'n geval niet het juiste criterium. En wat ik ook zou willen weten, is: hoe zit het nou met juridische houdbaarheid van het besluit om al dan niet een vergunning af te geven, en vooral niét? Ik geef even het voorbeeld van de megastal bij de Logtsebaan, die stal die daar bij de Campina moet komen, iets waarvan iedereen denkt dat het niet zou moeten mogen, maar waar dan op een gegeven moment van gezegd wordt: ja, maar juridisch gezien kunnen we het niet weigeren. Dus hoe ga je om met dat soort kritische punten? De Raad van State, ja, die toetst wel, maar die toetst echt op juridische procedures. Dus in onderling overleg kom je toch met een aantal conflicten te zitten, waarvan ik alleen maar denk: hoe moeten we daar in godsnaam mee omgaan? Ik wacht uw antwoord af.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Surminski. Ik kijk dan naar de ChristenUnie-SGP-fractie, de heer Vreugdenhil, als laatste in de rij van deze tweede termijn. De heer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Bij een fundamentele visie past ook een fundamenteel debat. Ik denk dat het ook mooi geweest is dat we ook op een goede manier op hebben kunnen trekken in de werkgroep en dat hier dan ook het politieke debat gevoerd wordt. Ik haal eigenlijk twee elementen er heel stevig uit. In eerste instantie richting de PVV, en dan zeg ik ook: ja, kijk, als je het in de samenleving neerlegt, dicht bij de burger, dan moet je ook niet altijd van bovenaf de dingen daarin op willen leggen. Dan bepaalt ook eigenlijk die omgeving wat dan ook de kracht van zo'n omgeving is, en daar hoort geven en nemen bij. Dat betekent niet altijd dat je de zaken die je hier zou willen bepleiten voor heel Brabant, overal erdoor kan drukken, of kan laten ergens in een gebied. Dat is wel een proces wat ook een PVV-fractie volgens mij moeten leren om dat een stukje los te laten, want wil je de burgers echt in positie brengen, ja, dan zul je ook dat proces zodanig moeten organiseren dat je ze daar ook de ruimte in geeft.

En richting een aantal andere fracties, onder andere GroenLinks, die dan aangaf 'vanuit natuur en milieu', dan denk ik toch even aan een aantal heel concrete projecten die we eigenlijk in de loop van deze tijd met elkaar ..., maar we werken eerst even de PVV-lijn af ...

De **voorzitter**: Interruptie de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter. Ik kan de opmerking van de heer Vreugdenhil toch niet helemaal goed plaatsen, want burgers de ruimte geven, prima, maar ik wil vooral niet dit college de ruimte geven om hun energietransitie-utopie aan die burgers eenzijdig op te leggen. Ik denk dat mijn opmerkingen meer in die strekking moeten worden gezien. Burgers de ruimte geven dat zou nu juist wordt wél een van de betere doelen zijn van de Omgevingswet.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dat snap ik, maar dan hebben we ook gewoon helder dat we de lijn van werken gewoon kunnen steunen met elkaar. U heeft één heel specifiek punt dat u er hier uit licht en waar u anders in zit, dat is ook helder dan, en dat zou u het liefst eigenlijk richting een doorwerkende regel vanuit Den Haag op heel Nederland opgelegd willen hebben. Nou, dan moet je dat daar volgens mij bepleiten. Maar dat neemt niet weg dat de hele aanpak en werkwijze, die we hier nu met elkaar ook vaststellen, en een andere manier van werken, dat we die wel vast moeten houden met elkaar, anders gaan we het kind met het badwater weggooien, alleen vanuit het aspect van energie, waarvoor overigens vanuit alle tafels en alle gesprekken die gevoerd zijn een breed draagvlak vanuit heel Brabant is. Ook dat is democratie, om die punten dan wel een duidelijke plek te geven als een van de kernopgaven in onze omgevingsvisie.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Nogmaals, het is net omgekeerd. Ik wil het juist níet vanuit Den Haag of van bovenaf opgelegd hebben. De burger moet juist centraal staan in de omgevingsvisie, dat wil ik toch wel even rechtgezet hebben. En het is niet één puntje, het is wat in deze omgevingsvisie neer wordt gezet als een van de hoofdpogingen en een van de belangrijkste hoofdpogingen die ook met alles verweven is en waar, nogmaals, de planMER van zegt dat het een ambitie is die niet haalbaar is op dit moment.

De **voorzitter**: Goed. We hebben dit nu al een paar keer gewisseld. Vreugdenhil rondt af.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Nou, nog even, voorzitter, want als het gaat om natuur en milieu, dan is het, denk ik, goed om wel te kijken van ... we hebben een heel aantal mooie voorbeelden, het Markdal is langs gekomen, bijvoorbeeld ook bij de vestiging van de omgevingskwaliteit het klimaat-robust Beekdallandschap, en daar wil ik dan mijn opmerking over maken: we moeten ook elkaar de tijd gunnen om daarin met elkaar te leren en ook van de goede voorbeelden die er zijn in de komende periode, na de invoering van de Omgevingswet in 2021 voor de provincie, voor de gemeenten in 2029, de stappen te zetten en de mooie dingen daarin mee te nemen. En dan moeten we niet meer vanuit een jurisprudentie kijken, alles wat fout gaat dan maar meteen dichttimmeren. Nee, laten we dan vooral echt een lerende aanpak, en dat is wel een opmerking nog aan het college meegeven: juist op deze onderwerpen, die denk ik vandaag ook stevig op tafel zijn gekomen door een aantal partijen, is het wel belangrijk om met elkaar ook die lerende weg dan de komende periode te gaan, en daar daag ik dan eigenlijk ook het college in uit, om een aantal van die mooie voorbeelden, waar juist natuur, milieu en omgevingskwaliteit een belangrijke rol spelen, om de Staten daarin mee te blijven nemen, zodat we ook het draagvlak daarin en het verhaal verder uit kunnen blijven vertellen.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Vreugdenhil. Dan nu de gedeputeerde, zijn tweede termijn. Aan hem het woord voor de laatste vragen en opmerkingen. De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, voorzitter, heel kort. Mevrouw Surminski blijft een aantal vragen stellen waarvan ik zelf dan toch heel nieuwsgierig ben: wat is het begin van uw antwoord? Kijk, ik denk dat wij in een aantal praktijken hebben laten zien dat we vernieuwen op het punt van hoe wij een zorgvuldige afweging maken van die belangen, en die zijn soms heel conflictueus, dat zien wij ook. Vervolgens denk ik, en nogmaals, we kennen de voorbeelden, maar ik haal toch weer dat voorbeeld van de A16 even aan, omdat u dat hier zelf in huis op tafel heeft gelegd. U heeft daar in een eindafweging volgens mij besloten om dat niet te steunen. Dat klopt hè? Terwijl, ja, weet je, ik heb mijn stinkende best gedaan om te laten zien dat we daar in een zorgvuldige weging van belangen, waarbij bijvoorbeeld de rechtszekerheid als het gaat om de inbreng die mensen konden leveren op het punt van 'waar komen ze te staan?', dat we dat niet gingen vermengen met het verhaal van de lokale participatie. Dus we hebben vervolgens een heel zorgvuldige argumentatie opgebouwd, waarbij – en dat moet ik toch zeggen – bijvoorbeeld de natuur echt gespaard is gebleven. En in die eindafweging bent u aan zet om daar eigenlijk, nou ja, een waardering aan te geven, of dat voor u voldoende is. Nou, dat gaat bij die Omgevingswet echt niet veranderen. Wat wel zal veranderen, is, denk ik, dat de gemeenteraad, of de gemeenteraden, vaker dan in het verleden de plaats zal zijn waar die eindafweging van het algemeen belang een plek zal krijgen. Daar zullen we er ook voor moeten zorgen dat daar de provinciale belangen ook ten volle tot hun recht kunnen komen. Maar uiteindelijk heeft de overheid daar nog steeds een heel belangrijke rol, om in die eindafweging van belangen een keuze te maken. Dat u die dan, nou ja, in een aantal gevallen toch laat uitvallen in de zin van voor u onvoldoende, dat kan, maar dat doet geen afbreuk aan de inspanning die we verrichten voor een betere weging van belangen, verder dan planschade bijvoorbeeld, dan gaat het ook echt over andersoortige lusten, dat we die op zo'n terrein laten zien.

De **voorzitter**: Interruptie Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Ja, voorzitter. De gedeputeerde kijkt nu precies naar één project en ik denk dat wij, als Partij voor de Dieren, kijken naar het hele aspect, alle projecten, alle industrieterreinen,

alle windmolenparken en alle projecten die gefaciliteerd zouden moeten worden in zijn geheel, en dan kijk je naar dat ruimtegebruik en kun je gewoon klip en klaar zeggen: we kunnen niet elke keer weer opnieuw beginnen in die afweging. U zegt, er komt een projectontwikkelaar die zegt: nou, dat industrieterrein is echt nodig, en er komt een heel breed verhaal, oké, nou onder die voorwaarden krijgt u het. Maar over twee jaar komt er op een andere plek weer een andere projectontwikkelaar, die komt ook met een heel goed en legitiem en duurzaam verhaal, en dan zegt u: ja, dan kan het ook ...

De **voorzitter**: En uw vraag is?

De heer **Van der Wel** (PvdD): Het punt is: als je kijkt naar het hele integrale deel van Brabant, kun je gewoon niet eindeloos blijven doorgaan met elk initiatief te honoreren en moet je op een gegeven moment zeggen: 120.000 woningen, sorry, het past eigenlijk niet meer, want we hebben de doelstelling ...

De **voorzitter**: Het punt is helder.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Van landbouw, ook natuur, 120.000 woningen, ik zou niet weten waar ik ze neer moet zetten.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nou, wij gelukkig wel, mijnheer Van der Wel. Ik zou het u vervolgens gunnen om al die mensen die in Brabant een woning zoeken, soms heel lang op de wachtlijst staan, dan ook een antwoord te geven als u zegt: wij hebben voor u geen plaats. Dan heb je lef in het publieke domein, om die afweging te maken.

De **voorzitter**: Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Ja, voorzitter, ik ga meteen maar gewoon verder. Dat is precies waarom wij elkaar niet begrijpen. Mevrouw Surminski en ik vinden dat je soms gewoon aan de voorkant moet zeggen dat we er gewoon geen plek voor hebben. Dan is het voor iedereen duidelijk en ik hoef ook niks aan niemand uit te leggen. Maar u zegt: we vinden altijd wel een manier, of een reden, om weer een stukje van de taart aan de economie, aan bedrijvigheid, aan woningen, te geven en niet aan voedselvoorziening, boeren, dan wel natuur. Ja, dan houdt het inderdaad nooit op. Dan kunnen we een omgevingsvisie hebben van hier tot weet-ik-veel-waar, tot in de oneindigheid, maar de facto gaat er altijd natuur en landbouwgrond af.

De **voorzitter**: Uw punt is helder. De gedeputeerde reageert.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nou ja, weet je, ik ben blij dat de meerderheid van de Staten niet kiest voor dat standpunt dat we Brabant op slot zetten, want dat doet u, en nogmaals: dan moet u ook de consequenties nemen door de mensen die u dan die ruimte niet gunt ook de boodschap te vertellen. Twee, dat is aan de andere kant, u maakt een karikatuur alsof wij nooit nee zeggen. Nou, dat moet je in Brabant eens gaan vragen, of de provincie wel eens nee zegt. Hè? Toch?

De **voorzitter**: De gedeputeerde vervolgt zijn betoog.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nee, maar ook als het gaat om een economische afweging. Een heel mooi voorbeeld, recentelijk, en dat zag je op een aantal tafels terug: de komst van een groot distributiecentrum voor Ali Baba. Als het gaat over de afweging of je dat nou wel of niet in Brabant zou zoeten accommoderen, daar kom ik echt, echt, de meerderheid in opvattingen tegen, is: wij willen in Brabant andere keuzes maken ten aanzien van waar wij de ruimte voor werklocaties voor willen benutten. Dus er wordt wel degelijk afgewogen en nee gezegd, mijnheer Van der Wel.

Voorzitter. Ik wil nog één ding tot slot zeggen, en dat vind ik toch wel leuk om te melden. Ik wil u danken voor het debat. Als wij in Brabant onderweg zijn, dan worden wij al een tijdje vergezeld door een aantal studenten van de Erasmus Universiteit die studeren op multi level governance. Ze zitten ook nu op de tribune, dáár zitten ze, ik zie ze zitten. Ik hoop dat u een bijdrage aan hun studieresultaat heeft geleverd vanmiddag, ik vermoed haast van wel, maar dat zullen we nog terugzien.

Dank je wel voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde dan voor zijn beantwoording. Ik stel vast dat we dan hiermee aan het eind zijn van de beraadslagingen over dit onderwerp en gaan we naar de resterende voorstellen op de agenda.

61/18   Statenvoorstel   Achtste   wijzigingsverordening   Legesverordening   Noord-Brabant 2012

De **voorzitter**: Allereerst Statenvoorstel 61/18, de Achtste wijzigingsverordening van de Legesverordening provincie Noord-Brabant. Een aantal woordmeldingen. De heer Bahar van het CDA heeft zich gemeld. Die ziet daar nu van af. Dan heb ik op de lijst hier de heer Van Overveld staan van de fractie van 50PLUS. Ja? Oké, dan stel ik vast dat niemand van de leden hier het woord over wil voeren. Vreugdenhil? Nee, ook niet, oké. Dan stel ik vast dat we dit zonder beraadslagingen zo dadelijk ook op de stemming hebben.

82/18   Statenvoorstel 4e (Slot) begrotingswijziging 2018 en 1e begrotingswijziging 2019

De **voorzitter**: Dan zijn wij bij het volgende voorstel op de agenda. Dat betreft de slotwijziging begrotingswijziging 2018 en 1e begrotingswijziging 2019. Daar heeft een aantal uwer het woord over gevraagd, om te beginnen de CDA-fractie, de heer Bahar. Die ziet daarvan af. Oké. Dan de heer Everling van de SP-fractie. Ook niet. Mevrouw Van der Kammen, ik reken op u.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter, ik zal u niet teleurstellen.

Voorzitter. Het Brabantse geld gaat naar de verkeerde prioriteiten, het beleid rammelt aan alle kanten en GS richt zich enkel en alleen naar Brussel. Het is duidelijk: dit Brabantse college lijdt aan het syndroom van DeeZesZes. Kenmerken zijn onder meer een sterke neiging tot machtswellust, een continue wens anderen te onderwijzen en te beperken in hun vrijheid en de neiging om de wereld enkel te willen verklaren in theoretische rekenmodellen in plaats van zich baseren op waarneming en gezond verstand. Samen met een onverwoestbaar maakbaarheidsgeloof én de socialistische spilzucht resulteert voor de Brabanders desastreus beleid.

Voorzitter. Dit college heeft zichzelf vrijwillig opgesloten in een filterbubbel, een informatieluchtbel. De intellectuele isolatie van het college ...

De **voorzitter**: Interruptie mevrouw Van der Sloot.

Mevrouw **Van der Sloot** (CDA): Ja, voorzitter, omdat iedereen zo rustig bleef zitten, maar hier toch wel grote woorden werden gezegd over collega-partijen, wil ik u vragen om dit soort woorden en stemmingen die over partijen worden gemaakt, tegen te gaan.

De **voorzitter**: We hebben het even gemist blijkbaar, maar mevrouw Van der Kammen, gaat u door.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Dit college heeft zichzelf vrijwillig opgesloten in een filterbubbel, een informatieluchtbel. De intellectuele isolatie van het college, waar alleen de eenzijdige informatie van zelfverklaarde kennis-instituten als BrabantKennis en PON kan doorsijpelen, terwijl berichten uit de echte wereld genegeerd worden. De échte Brabantse wereld, daar steekt het college de kop diep voor in het zand. De échte Brabantse wereld van een boerensector die kapot gemaakt wordt door het college. De échte wereld van 'Brabant neemt zijn verantwoordelijkheid' met islamitische kazernes onder de noemer asielzoekerscentra tot gevolg, waar om de haverklap vechtpartijen met bijlen en hakmessen plaatsvinden.

De **voorzitter**: Interruptie mevrouw Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voorzitter, ik wil dat u ingrijpt, ik vind dit niet meer kunnen. Ik ben het zó zat, ik word er zó boos over, ik zie iedereen. Islamitische kazernes, waar hebben we het over? Wat is dit? Wat een bagger wordt er over ons uitgestort?

De **voorzitter**: Ik begrijp dat u daar bezwaren tegen heeft, er zullen wel meerdere mensen zijn die dat hebben. Ik heb de mogelijkheid niet ... ik kan mevrouw Van der Kammen oproepen, zoals ik zo vaak gedaan heb, om hier de mogelijkheden op twee punten: wij hebben een taalgebruik naar elkaar toe, dat de mogelijkheid geeft om het gesprek daarna voort te zetten, en we beperken ons tot het onderwerp dat hier op de agenda staat. Daar zocht mevrouw Van der Kammen ruim de grenzen op, eigenlijk een beetje eroverheen, dus ik wil haar inderdaad vragen om het onderwerp van de agenda, de slotwijziging, hier echt aan de orde te stellen en de verbindingen daarmee echt strak te blijven leggen. Ik denk dat wij daar ons allen, niet alleen mevrouw Van der Kammen nu, maar ons allemaal voor de lange termijn mee dienen, omdat we daarmee een richtsnoer hebben over wat we hier wel en niet kunnen. En over de toon en de voice en de woordkeuze, daar zullen we over in gesprek blijven met elkaar, hebben we al eens een keer gedaan. Ik kan niet meer, zoals vroeger, de sprekers vragen om woorden terug te nemen en het te veranderen in de notulen. Die mogelijkheid had de voorzitter vroeger, die is er niet meer. Dat wil niet zeggen dat ik niet ook aan u allen, en ook nu aan mevrouw Van der Kammen, een indringend verzoek doe om de toon zo te kiezen, en de woorden zo te kiezen, dat het respect voor elkaar, voor anderen, en de waardigheid van deze assemblee gediend is. Dat wil ik uiteraard graag ook aan mevrouw Van der Kammen zeggen. Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, voorzitter, met het allervolste respect voor onze kiezers vervolg ik mijn betoog.

De échte wereld van dagelijks in de file staan omdat dit college liever gelooft in appjes dan in asfalt. De échte wereld waarin de burgers arm worden gemaakt doordat zij om zogenaamd het klimaat te redden de meest stupide en peperdure maatregelen door de strot geduwd krijgen.

Voorzitter. Behalve grootschalig bankier spelen, is GS intussen ook al de energieleverancier aan het uithangen, zoals via EnergyWebXL, een een-tweetje met het Havenschap. Vier miljoen euro ...

De **voorzitter**: Interruptie de heer Meijer, begrijp ik.

De heer **Meijer** (D66): Ja, voorzitter. U intervenieerde zojuist dat we dicht bij de orde moesten blijven, en ik vroeg me af hoe deze zinnen passen in het voorstel dat nu voorligt. Ik constateer dat het echt losgezongen is en dat dit dus totaal niet relevant is, nog even los van dat dit soort oneliners überhaupt niet relevant is.

De **voorzitter**: Goed. Mevrouw Van der Kammen. Gaat u verder, rondt u af.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Volgens mij heb ik zeven minuten spreektijd, voorzitter.

De **voorzitter**: Ja, u heeft uw spreektijd, maar u hoort de collega's terecht een beroep doen. Kijk, ik kan niet vooraf horen wat mevrouw Van der Kammen gaat uitspreken, dat zou ook al te gek zijn. Ik kan nogmaals een dringend beroep doen om de verbinding met het hier op de agenda voorliggende echt te handhaven en ik doe dus een dringend beroep, nogmaals, op u om dat te doen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Ik zou de collega's willen verzoeken om eens over de inhoud hier te komen debatteren, in plaats van altijd maar iedere keer mekkeren naar de voorzitter of hij mij het woord wil ontnemen.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Zoals EnergyWebXL, een een-tweetje met het havenschap. Vier miljoen euro gaat er in 2019 naartoe. Toen de PVV afgelopen voorjaar vragen stelde over begroting en bijbehorend beleid van het Havenschap was de boodschap van GS dat we daar vooral geen vragen over mochten stellen. Vier miljoen euro voorzitter, maar de volksvertegenwoordiging moet zwijgen.

Voorzitter. Wat betreft het niet beschikbaar stellen van informatie en het proberen het debat de kop in te drukken, dat was niet het enige voorbeeld. Documenten over het kapotmaken van de landbouwsector: de PVV vroeg ze op, maar ze werden opeens geheim verklaard. Waarom de documenten dan geheim zouden zijn, en wie die geheimhouding zou hebben ingesteld, weet ik na een halfjaar stelselmatig doorvragen nog steeds niet, voorzitter. Documenten van klimaattafels, ook al zo'n geval. De documentatie die we na veel vijven en zessen kregen is hopeloos incompleet, waarbij juist de verslaglegging schittert door afwezigheid. En ook documenten over de gesprekken met de Europese Investeringsbank en de Arbeidsmigratietafel heeft de PVV niet mogen ontvangen. Vage redenen, trage reactie.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen ...

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter, dit zijn allemaal onderdelen die in de slotnota voorkomen.

De **voorzitter**: Daar was ik precies even naar terug aan het kijken. Ik had het niet voor niks ook al hier even op de iPad getoverd. U had het over een aantal dingen die inderdaad volstrekt duidelijk daar wel een relatie mee hadden, een aantal andere dingen niet of veel minder. Dus ik doe nogmaals een beroep op u om met name die onderwerpen aan te raken die in de slotwijziging nadrukkelijk ook aan de orde zijn als deel van die slotwijziging en correctie van de begroting, zoals de slotwijziging beoogt.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. De handel en wandel van dit college wordt dus met het grootste gemak geheim verklaard en weggehouden van de volksvertegenwoordiging. De zeggenschap van de volksvertegenwoordiging wordt stelselmatig ondermijnd. Dat is geen op zichzelf staand feit ...

De **voorzitter**: Mevrouw Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Ik vraag u echt, ja, u doet uw best en we zijn aan het kijken hoe we dit kunnen ...

De **voorzitter**: Mevrouw Brunklaus ...

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Ja, nee, maar dit staat dus niet in die slotwijziging. Die klimaattafels, die staan niet in de slotwijziging. Het heeft er gewoon helemaal niks mee te maken. Hier wordt een verkiezingsprogramma van de PVV uitgedragen.

De **voorzitter**: Ja, mevrouw Brunklaus heeft spreektijd gehad. Ik heb een paar onderwerpen gehoord die wel degelijk ook in de slotwijziging aan de orde zijn, andere minder of niet. Ik kan mevrouw Brunklaus niet, en wil dat ook niet, nu hier het woord ontnemen omdat ik a priori zou weten wat zij gaat zeggen, ik kan alleen maar een dringend beroep ...

Mevrouw **Brunklaus** (GL): U moet ons niet door elkaar halen, hè. Ik ben mevrouw Brunklaus en dát is mevrouw Van der Kammen. Nou wordt 'ie wel heel erg.

De **voorzitter**: Excuus. U snapt dat ik af en toe ook even ..., want we kunnen hier nu een heel debat over voeren, mevrouw Van der Kammen heeft nog een paar minuten spreektijd, alsdan zullen we helemaal kunnen beoordelen of elk van de onderwerpen raak in de roos van die slotwijziging was, een aantal was dat wel, een aantal niet of veel minder. Ik heb nu geen andere mogelijkheden, tenzij we met elkaar het reglement van orde gaan veranderen en dat staat nu niet op de agenda. Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, naar mijn idee heeft u, en u alleen, van ons die mogelijkheden. U bent degene die de orde bewaakt, u bent degene die uiteindelijk bepaalt wat binnen of buiten de orde is. Ik snap uw probleem en ik vind het ook heel vervelend om hier op deze manier te moeten staan, maar op het moment dat u merkt, en u doet een beroep op een spreker om zich aan de orde te houden, en vervolgens gaat hij weer over de orde, u doet het nog een keer en die gaat weer over de orde, dan bent ú onze voorzitter die moet zeggen: ik eindig hiermee uw spreektermijn.

De **voorzitter**: Dat is een heel zwaar middel voor een voorzitter, een heel zwaar middel op een spreektijd van een aantal minuten die nu, laat ik zeggen, meer dan de helft voorbij zijn. Ik kan zeer goed begrijpen dat u het beroep op mij doet, ik geef dat ook stevig door aan uw collega, en op dit moment aarzel ik om bij een aantal onderwerpen waar ik wel degelijk een relatie met de slotwijziging zag - hij staat hier niet voor niets, de griffier en ik letten op -, om a priori nu te veronderstellen dat de aantallen minuten die nog resten daaraan opgaan. Dus geeft u mij de ruimte om het werk zo te doen, dat ik namens u dat beroep op mevrouw Van der Kammen doe, maar het woord ontnemen hier in deze zaal aan één uwer bij een document dat bovendien heel veel onderwerpen bevat en waar ik niet a priori alles op dit moment spot on kan beoordelen, een aantal dingen wel, moet u mij ook even de ruimte geven. Ik snap, en uw tweede opmerking heeft er betrekking op, en dat is ook niet nieuw, over tone of voice, over de manier waarop we hier met elkaar spreken, en daar heb ik, denk ik, in niet mis te verstane woorden net gezegd

wat hier de huisregels op dat punt zijn, en waar ik een beroep op mevrouw Van der Kammen doe, en op u allen overigens, om u daaraan te houden. Ik stel voor dat we nu verder luisteren naar mevrouw Van der Kammen, want we kunnen er toch hier niet verder veel meer aan doen. Mijnheer Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ik zou u namens mijn fractie, en ik denk dat inmiddels drie andere fracties ongeveer eenzelfde signaal hebben gegeven, ook graag de ruimte willen geven om, als u nogmaals constateert dat het echt buiten de orde is, uw zwaarwegende recht om dan het woord te ontnemen, wel degelijk te gebruiken, zeker gelet op vier fracties die hier aangeven dat het echt storend is. Ik snap dat u zegt: "Ik kan niet weten wat er in de drieënhalve minuut die nu komt nog komt", maar ik hoop dat u ook begrijpt dat wij niet op onze handen gaan zitten om drieënhalve minuut naar oneliners en PVV-retoriek te luisteren.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter. Ik wil toch even opmerken dat ik de collega's hier oproep, de heer Heijmans, de heer Meijer, om niet op de stoel van de voorzitter te gaan zitten en de voorzitter het vertrouwen te geven hierin te handelen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen vervolgt haar betoog, met inachtneming van mijn dringende beroep.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Ik kom op het dwaze potverteren van het college. Tonnen extra uitgaven aan ambtelijke capaciteit, onder meer voor het deelnemen aan tafels, VisitBrabant krijgt een hoop extra omdat het verdienmodel blijkt tegen te vallen, Een half miljoen extra kosten voor advies en onderzoek voor de havenstrategie, 1,2 miljoen meer voor agrofood. De miljoenen vliegen je om de oren, op kosten van de belastingbetalers. Dit college zou zich op de kerntaken moeten richten en moeten streven naar minder beleid, minder bemoeienis en minder capaciteitsinzet in plaats van alsmaar meer, meer, meer van dat afschuwelijke socialistische gedram en gepamper.

Behalve dwaas is het beleid van het college ook hypocriet. Zoals gedeputeerde Pauli, die in het kader van zijn economisch beleid 'de weerbaarheid van MKB'ers' wil vergroten. Voorzitter, was het niet zijn partij die de dividendbelasting wilde afschaffen, ten faveure van vooral de grote ondernemers? Is het weer verkiezingstijd? En sinds wanneer vindt de VVD dat het aan de overheid is om weerbaarheid te vergroten? Dat is zo'n typische PvdA-pamperkreet.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen. U heeft ook naar de discussie net geluisterd en ik wil u echt vragen om daar waar uw opmerkingen het landelijke beleid betreffen, ze daar echt te maken waar ze horen en niet hier in deze zaal. Het gaat hier over deze slotwijziging, en soms is er een relatie - u heeft net het dilemma gehoord wat ik geschetst heb, dat het soms er dichtbij kan liggen -, maar u snijdt nu echt een paar onderwerpen aan die niet hier op de tafel horen. Dus ik wil u vragen verder te gaan met uw betoog, nogmaals met inachtneming van mijn dringende oproep het bij de slotwijziging te houden

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Het staat er toch echt in de slotnota: de weerbaarheid van MKB'ers vergroten. Daar kan ik niet minder van maken.

Voorzitter. Vorige week vrijdag hoorde ik de gedeputeerde ook al volop het toekomstige EU-cohesiebeleid propageren, hij had het over 'preparedness voor het volgende cohesiebeleid'. In normaal Brabants vertaald: wij als Brabant moeten alvast maar naar de pijpen van Brussel dansen. Het college maakt hier dus doelbewust beleid anticiperend op EU-beleid. In het verlengde daarvan wordt PS in de slotnota

gevraagd nog maar even goed te vinden dat de cofinancieringseis van 50% wordt losgelaten en dat er méér geld beschikbaar wordt gesteld voor EU-projecten, zodat daarmee meer EU-middelen worden aangeboord. Het argument luidt: 'Als deze EU-middelen niet worden besteed, zullen ze terugvloeien naar Europa of naar andere provincies gaan.' Voorzitter, is het college zich ervan bewust dat elke euro is opgebracht door hardwerkende mensen? Het lijkt er welhaast op van niet. Het is althans pijnlijk duidelijk hoe hier in de toren over belastinggeld wordt gedacht. Kleurige kartonnen speelblokkendoosjes voor ambtenaren over de EU-projecten en de duizelingwekkende bedragen erbij die hier overal op de tafels staan spreken over de Europese euro's. Voorzitter, het zijn geen euro's van de EU, het is belastinggeld van onze Brabanders.

Voorzitter. Waarom we ook niet méér, maar juist minder Brussel moeten willen, weet je als je de leermiddelen van basisscholen erop naslaat. Daarin staat bijvoorbeeld 'Brussel is de hoofdstad van België, maar ook van Nederland', en 'Als land kun je al je problemen niet oplossen, maar wel als de Europese Unie helpt'. Dát, voorzitter, leren kinderen in Brabant tegenwoordig, de indoctrinatie begint vroeg. Dat alles kan omdat ook dit college als een hondje achter de EU aan kwispelt, getuige de slotnota, en geen mogelijkheid onbenut laat om te verkondigen hoe zeer zij in de wolken zijn met het Brusselse beleid. Voorzitter, wanneer gaat het college eens opkomen voor de werkende Brabander in plaats van zichzelf en de Brusselse elite?

Voorzitter, het zal u duidelijk zijn dat de PVV geen goed woord over heeft voor de koers van het college.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen heeft hiermee haar betoog beëindigd. De fractie van D66.

Mevrouw **Dingemans** (D66): Ik zie af van mijn spreektijd, voorzitter.

De **voorzitter**: U ziet af van de spreektijd, begrijp ik. Dan de fractie van de Partij van de Arbeid, de heer Smeulders. Ja, dan kan ik toch niet anders dan maar gewoon doorgaan met de lijst. Dan stel ik voor mevrouw Roijackers ...

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Onze woordvoerder is ook buiten de zaal, dus ...

De **voorzitter**: Dan gaan we naar de heer Van Overveld, die er ook van afziet. Dan ben ik bij mevrouw Surminski van de Partij voor de Dieren. Ik begrijp dat uw collega Van der Wel het woord voert. Aan hem het woord.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter, dank u wel. Voorzitter. Deze begrotingswijziging bestaat vooral uit doorwerking van eerder genomen inhoudelijke besluiten. Deels zijn dat natuurlijk besluiten die de Partij voor de Dieren niet onderschreven heeft, maar helaas is er door deze Staten toch nog altijd een meerderheid te vinden voor halfbakken beleid in plaats van dat we de problemen die er zijn integraal aanpakken met oplossingen gericht op de bron. Maar goed, wie weet wat er over een aantal maanden allemaal mogelijk is. Maar nu wil ik het vooral hebben over het besispunt waarover we nu inhoudelijk wel gaan besluiten: het maken van een uitzondering op de regels, om desnoods POP3-subsidies geheel uit eigen zak te betalen.

Voorzitter. De Partij voor de Dieren is bepaald geen fan van POP3-subsidies. Wat ons betreft moeten gelden eerlijk besteed worden, over de hele landbouw, en moeten ondernemers zelf kosten dragen die horen bij hun werk, en dat doorberekenen aan hun klant, de consument. En dan gaat het wat ons betreft om alle kosten, ook de maatschappelijke kosten die nu niet worden doorberekend aan de consument, maar aan de samenleving, kosten in de vorm van schade aan natuur, verslechtering van water- en

bodenkwaliteit, industrialisering van het landschap, zojuist ook al eens besproken, gezondheidsrisico's voor mensen in het buitengebied en natuurlijk de prijs die de vele miljoenen dieren in de stallen betalen.

Voorzitter. POP3 wordt gepresenteerd als een subsidieregeling voor kwaliteitsverbetering, de kwaliteit van natuur, van water en bodem, maar dat is wat ons betreft een verkeerde weergave van de werkelijkheid. In feite gaat het om herstel van eerder aangerichte schade, het is symptoombestrijding. Ja, voorzitter, de natuurkwaliteit wordt er misschien wel wat beter van, maar we hadden van de intensieve landbouw het in eerste instantie niet zo ver moeten laten verslechteren. De Partij voor de Dieren is voor het aanpakken van de bron. Wat ons betreft worden al deze middelen voor een transitie naar een grondgebonden landbouw met gesloten kringlopen op kleine schaal gebruikt, en natuurlijk ook het verkleinen van het aantal landbouwdieren en bevordering van de plantaardige eiwitsubsidie.

Voorzitter. Zo lang er nog tientallen miljoenen euro's vanuit Europa in de Brabantse landbouw worden gestoken, laten we dan enkel investeren in de transitie naar een echt duurzame landbouw, een landbouw in harmonie met de omgeving, en vooralsnog zien we dat niet gebeuren met de POP3-gelden. Voorzitter, en met beslispunt 3 van dit voorstel willen GS het risico nemen om als provincie nog meer uit te moeten geven aan POP3-subsidies, tot 8 miljoen euro extra. De reden is dat GS hoe dan ook willen voorkomen dat andere provincies zouden kunnen profiteren van de subsidie, zoals we ook vanmiddag nog hebben gehoord van het Platform Internationalisering.

Voorzitter. Het is niet zo nodig om geld te besteden aan diegene die het hardste trekt, maar aan degene met het beste beleid. Voorzitter, hoe Hollands kunnen Brabanders zijn? Pakken wat je pakken kan. Misschien een goede slogan voor bepaalde partijen, maar niet voor de Partij voor de Dieren. Wij zijn niet trots op het uitgeven van zoveel mogelijk Europees belastinggeld, dat we het risico nemen dat we zelf een hogere uitgave krijgen. Voorzitter. Wij zijn van mening dat we niet meer overheidsgeld moeten steken in symptoombestrijding en dienen daarom een amendement in op het beslispunt over POP3, om dat onderdeel te schrappen.

Voor zover, voorzitter.

Amendement A5: 'Geen volledige provinciale bijdrage aan POP3'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 14 december 2018, behandelend het Statenvoorstel 82/18 4e (Slot) begrotingswijziging 2018 en 1e begrotingswijziging 2019;

besluiten, dat de volgende tekstpassage vervalt:

'3 Instemmen met het maken van een uitzondering op het (PS-)instellingsbesluit inzake reserve Europese Programma's: POP3, en besluiten dat het hierin opgenomen bedrag niet alleen beschikbaar is voor cofinanciering van de EU-bijdrage voor POP3-subsidies (zoals in uw instemmingsbesluit van september 2016 bepaald) maar ook voor een volledige bijdrage voor een projectsubsidie als dat nodig zou blijken te zijn.'

Toelichting

POP3-gelden worden in grote mate besteed aan herstel van natuurschade die is aangericht door intensieve veehouderij en landbouw. Om de negatieve effecten van de sector op natuur structureel te verminderen, zouden overheidsmiddelen massaal ingezet moeten worden op aanpak van de bron - transitie naar natuurinclusieve landbouw en verkleining van het aantal landbouwdieren - i.p.v. symptoombestrijding, het herstellen van de schade.

Macro van der Wel, Partij voor de Dieren"

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van der Wel en zie het amendement dan hier wel komen. Dan is de nu de fractie van ChristenUnie-SGP. U ziet af van de spreektijd. Ik stel voor dat de gedeputeerde dan even kennisneemt van het amendement. Oké. Het woord is aan de gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Voorzitter. Het college geeft uitvoering aan door Provinciale Staten vastgestelde kaders en beleid. Dat geldt natuurlijk zowel ten aanzien van de inhoud als ten aanzien van de producten in de planning-en-controlcyclus. Wij hebben met elkaar vrij zorgvuldig geformuleerd waar een slotwijziging voor dient. Een slotwijziging is erop gericht – en eigenlijk per definitie beleidsarm, omdat de beleidsdiscussie door u eerder is gevoerd, bij de begroting, bij de bestuursrapportage – om nog datgene te doen wat bijdraagt aan het voorkomen van het vaststellen van een begrotingsonrechtmatigheid door onze accountant. Dus dan ziet u in de voorstellen, en dat zijn bijvoorbeeld de voorstellen d, een klein papertje waarop wij ten aanzien van een aantal overschrijdingen die dreigen eigenlijk zeggen: op welke manier zouden wij dat in de begroting willen verwerken door bijvoorbeeld middelen die voor volgend jaar daar op hetzelfde doel gereserveerd zijn, om die naar voren te halen, om op die manier te voorkomen dat die overschrijding bijdraagt aan een begrotingsonrechtmatigheid? Ik had zoiets, toen ik dat A4'tje zag: jeetje, ook een keer leuk, overschrijdingen, dat kan ook. Twee: dan praat je over onderdeel c volgens mij, dat zijn de voorstellen die wij allemaal bij onze bestuursrapportage aan u hebben gemeld als risico's of consequenties, en die verwerken wij nu ook in de begroting. En wat een slotwijziging bijvoorbeeld niét is, en nogmaals, want dat is best ingewikkeld, dat snap ik heel goed: een begrotingswijziging is niét om begrotingsramingen nog bij te stellen in verband met een afwijking van de verwachte realisatie. Dus even heel scherp: de begrotingswijziging, de slotwijziging, is geen burap. Het gaat echt over heel specifieke voorstellen. Dat maakt dat de slotwijziging ook eigenlijk geen deel uitmaakt van een discussie over de koers van dit college, wat door een aantal van u wel in het debat naar voren wordt gebracht. Maar ik kan onmogelijk in het kader van de slotwijziging daar een heel inhoudelijk antwoord op gaan geven op het moment dat het alleen maar de consequentie nemen is van door u eerder vastgestelde discussies en beleid. Dat wil ik u toch nog maar even voorhouden, dat dat de slotwijziging is.

Op één punt vragen wij u inderdaad om een besluit te nemen, waarbij we eigenlijk zeggen: wij willen dat de kaders die u heeft gesteld voor de inzet van de POP-reserve, wij vragen aan u om die kaders flexibel te maken, zodat wij in staat zijn via een vorm van overprogrammering ervoor te zorgen dat de middelen die wij bij het POP-programma hebben voorzien om vanuit Brussel in te zetten op onze inhoudelijke voorkeuren, dat wij die middelen ook naar Brabant weten te krijgen. Dus het POP-programma is hier ook niet aan de orde, want de inhoud heeft u eerder vastgesteld en u heeft ook ons de opdracht gegeven om daar middelen voor vrij te maken en ervoor te zorgen dat we resultaat boeken. Nou, ik weet dat collega Spierings u op korte termijn een meer inhoudelijke Statenmededeling over de voortgang van POP doet toekomen. Dat geeft u alle aanleiding om over POP nog eens inhoudelijk te praten, maar hier gaat het over mijn verantwoordelijkheid om aan u te vragen om de kaders voor de reserve POP te flexibiliseren, zodat ik ervoor kan zorgen dat we de middelen die we vanuit Europa op ons programma hebben voorzien en geprogrammeerd, ook naar Brabant weten te halen.

De **voorzitter**: Interruptie Dingemans.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): En dat maakt, voorzitter ...

De **voorzitter**: Interruptie mevrouw Dingemans.

Mevrouw **Dingemans** (D66): Dank u wel, voorzitter. Een goed voornemen om die grens te flexibiliseren, die eis, maar dat zou dus ook kunnen betekenen dat we vanuit de provincie meer gaan bijdragen aan die projecten. Hoe gaat u ervoor zorgen dat die bij blijft dragen aan onze maatschappelijke doelstellingen en hoe voorkomt u dat de provinciale bijdrage zomaar richting de 100% zou kunnen opschuiven?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Het gaat niet over het ophogen van de cofinanciering per project. Het gaat in essentie over het genereren van een groter projectvolume, omdat we weten dat niet alle projecten altijd daadwerkelijk doorgaan, zodat we aan het eind niet constateren dat we te weinig projecten hebben waar we middelen aan kunnen besteden. Dat is de essentie van de kaders, dat geeft dus een risico, want stel nu dat alle projecten in die overprogrammering daadwerkelijk geld kosten, dan heeft u inderdaad, of *wij* hebben een opgave om die middelen dan elders te vinden. Het risico daarop is heel klein, gelet op de ervaring die we daarmee hebben. Dus het is een eerder beproefde, weloverwogen manier om in de eindafrekening u te kunnen vertellen dat we alle Europese middelen die we hadden voorzien, dat we die hebben ingezet voor de projecten die we inhoudelijk zien bijdragen aan de doelen. Wij gaan geen projecten financieren die inhoudelijk niet bijdragen aan de doelen. Het gaat om een groter volume, met het risico dat we misschien straks inderdaad meer projecten financieren dan dat we eigenlijk oorspronkelijk de ruimte hebben, maar dat risico is heel veel kleiner dan het risico dat we aan het eind van de rit geld overhouden, te weinig projectvolume hebben en daarmee misschien de doelen wel niet halen.

De **voorzitter**: Dat is duidelijk. Bahar.

De heer **Bahar** (CDA): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. De inhoud en het gedachtegoed kan ik zeker wel begrijpen. Waar ik zelf nog wel moeite mee heb, is het momentum, want ik had ook begrepen dat we in het voorjaar, of zelfs inderdaad januari/februari, ook een evaluatie van de POP3-inzet, middelen et cetera zouden doen. Waarom hebben we dan niet op dat moment gekoppeld, dus waarom moet dit besluit nu al genomen worden en kan het bijvoorbeeld niet twee maanden wachten?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nogmaals, het is een voorstel dat gaat over de financiële kaders ten aanzien van de reserve, dus het gaat over financiën. Dus ik vind het echt passend om dat te doen op het moment dat ik hier sta over de reserves en voorzieningen die we daarvoor hebben ingesteld. Waarom niet twee maanden wachten? Nou ja, hoe langer je wacht, hoe groter het risico dat zich gaat manifesteren, en nogmaals: het is een goed gebruik in Europese programma's om tijdig voor de afronding van het programma inderdaad met elkaar te gaan sturen op het feit dat er niet aan het eind Europees geld overblijft, en daarom is dit wat mij betreft een tijdig moment en is een later moment altijd weer in mijn optiek een groter risico op het daadwerkelijk optreden van, nou ja, de overschrijding van de Europese middelen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen, interruptie.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, voorzitter, daar hebben we hem weer: Europees geld. Voorzitter. Het is gewoon belastinggeld van de hardwerkende Brabander en het college is gewoon bereid om maar gewoon meer Brabants geld uit te gaan geven en risico te gaan nemen met Brabants geld, om maar hijgerig achter dat Brussel aan te gaan lopen. Wanneer stopt u daar nou eens mee?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, we gaan het toch weer over de inhoud hebben. U gaat die discussie maar voeren bij de Statenmededeling over POP. Ik wil er nu één ding van zeggen: gaat u maar

uitleggen aan jonge Brabantse boeren dat wij Europees geld, dat beschikbaar is voor hun ondersteuning, laten zitten. Dat mag u gaan uitleggen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter, ik kan de Brabantse boeren recht in de ogen kijken, want het is de PVV die de Brabantse boeren steunt, in tegenstelling tot dit college. Het is de PVV ...

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen ...

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Die die plannen van het college niet steunt, in tegenstelling tot allemaal die plannen. Al het geld gaat naar Brussel toe, om het vervolgens uit te delen aan vooral niet-Nederlandse boeren.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen, dat is inderdaad weer het algemene beleid, dat gaan we niet doen. De gedeputeerde vervolgt zijn betoog.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Voorzitter, ik ben klaar. Wij geven als college uitvoering aan door u vastgesteld beleid, daar hoort dat POP-programma bij en ik heb aangegeven waarom nu dat voorstel voorligt. Het amendement wil ik dus ook ontraden.

De **voorzitter**: Ja, ik dacht al: de heer Van der Wel komt misschien vragen naar een oordeel over het amendement. Dat is nu intussen gegeven. U wilt nu een interruptie daarover plegen, begrijp ik. Ga uw gang.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Ook het oordeel over het amendement heel graag, voorzitter. Ik heb uw antwoord op de vraag van mevrouw Dingemans beluisterd. Ik snap eigenlijk helemaal niet wat u bedoelt. U zegt dat de eigen bijdrage van de provincie omhooggaat, maar dat het gemiddelde bedrag dat de provincie besteedt aan de projecten niet omhooggaat. Dat is een rare gedachtegang. Wij leggen toch geld bij, zodat er toch meer geld per project van de provincie komt, en dan gaat onze bijdrage toch omhoog?

De **voorzitter**: Ik kijk even naar de gedeputeerde of die vraag hier nu te beantwoorden is, of op een later moment.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ik ben allemaal bang dat ik het niet uitgelegd krijg, mijnheer Van der Wel, terwijl het gaat over prijs en volume. Wat ik in de richting van mevrouw Dingemans gezegd heb, is dat per project de cofinanciering niet omhooggaat met dit voorstel. Het gaat om het verruimen van de mogelijkheid om inderdaad meer projecten te gaan ontwikkelen, en misschien ook wel te gaan beoordelen en honoreren, waarbij je dus het risico loopt op een overschrijding, maar dat risico is aanzienlijk kleiner dan dat, als wij nu geen extra projecten, zeg maar, uitvragen, wij straks kunnen constateren, omdat een aantal projecten de streep niet haalt, dat wij met geld blijven zitten dat wij hadden kunnen inzetten voor de inhoudelijke doelen waarvoor het POP-programma bedoeld is.

De **voorzitter**: Tot slot Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Een reactie op het amendement dan hè?

De **voorzitter**: Dat is gegeven. Het oordeel over het amendement is 'ontraden'. Dat heeft de gedeputeerde daarvoor al gedaan, althans dat meen ik beluisterd te hebben. Daarmee komen we aan het einde van deze eerste termijn. Ik kijk even in de richting van de Staten of er behoefte is aan een tweede termijn. Dat is bij één van de fracties het geval. Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Ik vind het toch wel een teleurstellende reactie van het college. Ik bedoel, er is hier in dit voorstel gewoon sprake van beleidsdoorkruising, met die uitzondering op het reservebeleid voor Europese subsidies. We hebben het hier gewoon over het mandaat van PS voor financiële wijzigingen. Dit is een integraal P&C-document, maar het college doet hier niets anders in zijn bijdrage dan het bagatelliseren: ach, het is maar een slotwijzigingetje. Het college wil helemaal geen inhoudelijke argumenten horen. Het college heeft kennelijk liever geen onwelgevallige meningen en er wordt gewoon op een hele slinkse manier een Statenmededeling over die reserveringen van die Europese subsidies, daar wordt gewoon ergens in oktober een beetje bij de Statenmededelingen, die wordt nu niet eens meer bij de stukken gevoegd. Je verzint het niet.

En, voorzitter, ik heb nog een vraag aan het college. Ik heb in mijn eerste termijn een aantal voorbeelden genoemd van documenten, ook genoemd hier in deze slotnota, die wij niet hebben ontvangen en ik zou graag van het college horen waarom wij die documenten niet hebben ontvangen en wanneer we ze wel mogen ontvangen.

De **voorzitter**: Oké. Andere fracties in deze ronde zie ik niet meer. Ik wil even kijken of de gedeputeerde de vraag kan beantwoorden, en als dat niet mondeling kan, omdat we misschien niet precies weten over welke documenten het gaat, dat wellicht schriftelijk wordt gedaan.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Dat weten we wel, voorzitter.

De **voorzitter**: Dat weet u wel, oké. Ga uw gang.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): En dat weet u ook, want we hebben gewoon de technische vragen en de beantwoording daarvan met u gedeeld. In een enkel geval heb ik een voorbeeld waarbij mevrouw Van der Kammen vraagt om documenten die niet bestaan, ja, die kan ik echt niet verschaffen. En de documenten die het wel betreft, en nogmaals: dit gaat bijvoorbeeld over de verkenning arbeidsmigratie: u heeft alles wat er is, u heeft echt alles wat er is.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen, ter opheldering.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Nou, ik kreeg toch een mail van de ambtelijke organisatie afgelopen week naar aanleiding van mijn verzoek om documenten van de Europese Investeringsbank te mogen ontvangen, en de reactie was van: nou, we gaan u volgend jaar wel vertellen wat de uitkomst is. Ja, voorzitter, dat was de vraag niet. Ik wil documenten ontvangen.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): U denkt dat u recht heeft op alles wat hier geproduceerd wordt. Dan moet u dáár gaan zitten, ja? En daar zit u niet, dus het college heeft daar een eigen verantwoordelijkheid in. U krijgt zeer gedetailleerd antwoord, onze mensen putten zich daar voortdurend

uit, en met dat antwoord zult u het echt even moeten doen, mevrouw Van der Kammen. Ik kan het niet mooier voor u maken. Zo is het antwoord.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Als ik om documenten vraag in mijn rol als volksvertegenwoordiger, dan verwacht ik die ófwel gewoon te mogen ontvangen, ófwel ik verwacht een antwoord te mogen ontvangen waarin wordt duidelijk gemaakt welke documenten er zijn en waarom ze niet openbaar zouden zijn.

De **voorzitter**: Oké. De gedeputeerde tot slot.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): En dat antwoord krijgt u ook. Nogmaals: ik weet hoe onze organisatie zich uitput om alle antwoorden voor u te vinden en te geven. Ja?

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ik wacht al een halfjaar in spanning.

De **voorzitter**: Nee, nee, u heeft het woord niet meer.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ik vind het geen pas geven om bij herhaling een vraag te stellen waar u een duidelijk antwoord op heeft gehad, mevrouw Van der Kammen.

De **voorzitter**: Oké. Hiermee beëindig ik dit debat. Nee, nee, u heeft twee keer geïnterrupteerd, het zit er niet meer in.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Persoonlijke aanvallen, voorzitter.

De **voorzitter**: Nou, die heb ik niet gehoord, met alle respect. Er is gezegd dat u de informatie krijgt en dat is, denk ik, voldoende uitgediscussieerd. Ik sluit de beraadslagingen op dit onderwerp. Laten we de sfeer een beetje zo houden dat we ook nog een beetje verder kunnen met elkaar in de volgende ronde van het gesprek. Ik heb al meerdere malen een oproep gedaan, meer kan ik niet, en ik meen die oproep buitengewoon serieus.

90/18   Statenvoorstel   Actualisatie   gemeenschappelijke   regeling   Zuidelijke Rekenkamer

De **voorzitter**: Dan ben ik nu bij Statenvoorstel 90/18. Dat betreft een actualisatie gemeenschappelijke regeling Zuidelijke Rekenkamer. Als ik goed ben geïnformeerd, maar dat wil ik bij u checken, heeft niemand meer daar het woord op gevraagd. Dan stel ik vast dat we het zo voor de stemming kunnen doen. Dan is de beraadslaging daarover niet aan de orde.

42/18   Statenvoorstel Verantwoording fractiebudgetten 2017

De **voorzitter**: Dan ben ik bij het laatste voorstel op de agenda. Dat is het Statenvoorstel Verantwoording fractiebudgetten 2017. Ik stel vast, maar ik wil dat toetsen, dat ook hier geen woordmelding van een van de fracties is ingediend. Dan stel ik voor dat we dat zo voor de stemming hanteren en dan kan het geacht worden door uw Staten te zijn behandeld.

Stemming

De **voorzitter**: Dan ben ik aan het einde van de vergadering en gaan we naar de stemmingen. Dat betekent dat we even de griffie vragen of we klaar zijn voor de stemmingen. De bel daartoe kan worden geluid voor degenen die in de wandelgangen zijn, of de rookholten, of andere plekken waar u zich kunt ophouden buiten deze zaal. We gaan één minuut even wachten voordat we de stemming beginnen en dan wil ik u vragen geconcentreerd ...

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter, wij willen graag heel kort een schorsing voor overleg.

De **voorzitter**: We kunnen even schorsen. Twee minuutjes?

De heer **Van Hattem** (PVV): Is goed.

De **voorzitter**: Twee minuten schorsing.

Schorsing (17.41-17.44 uur).

De **voorzitter**: Dames en heren. Mag ik u vragen uw plaatsen in te nemen? Voor de zekerheid zal ik nog één keer de bel luiden en wij gaan ons klaarmaken voor de stemming. Mag ik u vragen uw plaatsen echt in te nemen, zodat we ook even kunnen zien wie er in de zaal is voor de stemmingen die nu gaan volgen?

89/18   Ontwerpbesluit Lijst Ingekomen Stukken periode 1 november 2018 tot en met 21 november 2018

De **voorzitter**: Wij stemmen als eerste over ontwerpbesluit 89/18, dat betreft de lijst van ingekomen stukken over de periode 1 november 2018 tot en met 21 november 2018. Wenst iemand daarover stemming? Nee, dan is dat bij acclamatie aangenomen.

Dan hebben we stemmingen over besprekstukken waarvan de bespreking heeft plaatsgevonden in onze vergadering van 7 december jl.

68/18   Ontwerpbesluit Visie 'Gedeelde mobiliteit is maatwerk' en uitwerking hiervan in een adaptieve aanpak

De **voorzitter**: Het betreft allereerst het onderwerp 68/18, de visie 'Gedeelde mobiliteit is maatwerk'. Allereerst het bij dat voorstel ingediende amendement dat u kent onder stuknummer 4. De fractie van de VVD.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

Mevrouw **Arts** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Smeets** (GL): Voor met stemverklaring. We zijn het eens met de strekking van de motie, maar we zijn het niet eens met de eerste zin over dat er al een goed basisnetwerk zou zijn.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Dan is dit amendement – want het was geen motie, mijnheer Smeets – aangenomen. Dan zijn we bij de stemming over het ontwerpbesluit zelve, 68/18. De fractie van de VVD.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

Mevrouw **Arts** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Smeets** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Unaniem door uw Staten aangenomen. De motie 7 die bij dit besluit hoort breng ik dan in stemming. De fractie van de VVD.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

Mevrouw **Arts** (SP): Tegen, voorzitter, met stemverklaring. Wij ondersteunen van harte de tweede bullet van het dictum, maar de teneur dat het toekomstig OV van gedeelde mobiliteit steeds zwaarder moet gaan leunen op de inzet van vrijwilligers in plaats van beroepskrachten, steunen wij niet.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Smeets** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Deze motie is aangenomen. Dan zijn we bij de motie onder stuknummer 10. De fractie van de VVD.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

Mevrouw **Arts** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Smeets** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Deze motie is aangenomen. Het hing erom. Motie 11A. De fractie van de VVD.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

Mevrouw **Arts** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Smeets** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Unaniem aangenomen, motie 11A. Dan zijn we nu bij motie 12. De fractie van de VVD.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

Mevrouw **Arts** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Smeets** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan zijn we bij motie 13A. De fractie van de VVD.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

Mevrouw **Arts** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Smeets** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: De motie is aangenomen.

63/18   Ontwerpbesluit Smart data: eerste stap richting een vooraanstaande data-economie

De **voorzitter**: Dan zijn we bij het ontwerpbesluit, bij u bekend onder stuknummer 63/18, de Smart data. De fractie van de VVD.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Bahar** (CDA): Voor met stemverklaring. Wij hadden graag gezien dat in het voorstel niet alleen een eerste stap, maar een concretisering was, waardoor de controlerende en kaderstellende taak van PS beter geduid zouden kunnen worden.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van der Staak** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Voor met stemverklaring. Wij gaan GS houden aan de beloofde excellente terugkoppeling van de voortgang.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Tegen met stemverklaring. In het voorstel zitten zeker goede elementen, maar voor ons is de uitwerking onvoldoende van de door ons wel gesteunde Agenda Digitalisering. Voor GroenLinks zijn de actielijnen nog te weinig toegespitst op sociaal-maatschappelijke doelen en versterking van burgerschap, is het nog te weinig concreet en is er nog te weinig borging van risico's, zoals datamonopolisatie.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Dit voorstel is aangenomen.

74/18   Ontwerpbesluit Wijziging Waterverordening waterschap Rivierenland

De **voorzitter**: Dan zijn we bij het ontwerpbesluit, bij u bekend onder 74/18, de wijziging van de Waterverordening van het waterschap Rivierenland. De fractie van de VVD.

De heer **Panhuizen** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Bahar** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **De Jonge** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Knoet-Michels** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Unaniem aangenomen.

81/18   Ontwerpbesluit Afwijzen verzoek tot wijziging Luchthavenbesluit Luchthaven Seppe

De **voorzitter**: Dan zijn we bij het ontwerpbesluit afwijzen verzoek tot wijziging Luchthavenbesluit, 81/18. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

Mevrouw **Arts** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Smeets** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: Dit voorstel is aangenomen. Hier was ook nog een motie, motie stuknummer 14. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

Mevrouw **Arts** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Maas** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Smeets** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Motie 14 is verworpen.

Dan zijn wij nu toe, beste collega's, aan de stemmingen over de onderwerpen van vandaag.

86/18 Statenvoorstel Energieagenda 2019-2030

De **voorzitter**: Er is meteen even wat bijzonders, in die zin dat amendement 1 en 2 en 3 en 4 natuurlijk vóór het ontwerpbesluit over het energiedocument zullen plaatsvinden, maar dat amendement 2 eerst in stemming wordt gebracht, omdat het verstrekkender is dan amendement nummer 1. Dus wij gaan nu eerst stemmen over amendement met stuknummer 2. Ik breng dus amendement 2, voor alle helderheid, in stemming. De fractie van de VVD.

De heer **Portheine** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor met stemverklaring. Let it burn.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: Dit amendement nummer 2 is verworpen. Dan hebben wij nu amendement onder stuknummer 1 bij u bekend. De fractie van de VVD.

De heer **Portheine** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Dit amendement is aangenomen, amendement 1. Amendement 3 is ingetrokken, als ik goed geïnformeerd ben. Dan hebben we amendement 4, de Energieagendamiddelen thorium. De fractie van de VVD.

De heer **Portheine** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: Amendement 4 is verworpen. Dan ben ik nu bij de stemming over het ontwerpbesluit Energieagenda zelve. De fractie van de VVD.

De heer **Portheine** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Het ontwerpbesluit is aangenomen. Dan ben ik nu bij de daarbij ingediende moties. Motie nummer 1. De fractie van de VVD.

De heer **Portheine** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Voor met stemverklaring. We zijn in principe tegen kernenergie, maar een onderzoek kan geen kwaad in dezen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Voor met stemverklaring. Wij zijn ook tegen kernenergie, maar wij zijn wel voor het onderzoeken van de verschillende mogelijkheden met verschillende duurzame bronnen, zodat we inhoudelijk goede afwegingen kunnen maken.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Deze motie is aangenomen. Dan nu de motie onder stuknummer 2. Fractie van de VVD.

De heer **Portheine** (VVD): Tegen met stemverklaring. Met motie 1 hebben we reeds een verderstreckende motie aangenomen en daarmee is M2 overbodig.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Tegen met stemverklaring. Deze motie komt te vroeg in relatie tot hetgeen waar we net onder motie 1 voor hebben gestemd.

De **voorzitter**: Motie 2 is verworpen. Motie 3. De fractie van de VVD.

De heer **Portheine** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan zijn we bij motie onder stuknummer 4. De fractie van de VVD.

De heer **Portheine** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen met stemverklaring. Bullet 1 en 3 zouden we goed vinden, bullet 2 vinden we aan de gemeente en we willen zonneweides zeker niet uitsluiten. Het is voor ons en/en.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: De motie is aangenomen. Dan zijn we bij de motie onder stuknummer 5. De fractie van de VVD.

De heer **Portheine** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Deze motie is aangenomen. Motie 6 is ingetrokken, als ik goed geïnformeerd ben. Dan zijn we bij motie 6A. De fractie van de VVD.

De heer **Portheine** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Aangenomen. Dan zijn we nu bij de motie onder stuknummer 7. De fractie van de VVD.

De heer **Portheine** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: De motie is aangenomen. Dan motie onder stuknummer 8. De fractie van de VVD.

De heer **Portheine** (VVD): Tegen met stemverklaring. Ieder voorstel zou vanuit de inhoud klimaatadaptief moeten zijn, daarvoor is geen aparte paragraaf nodig.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan de motie onder stuknummer 9, de eerder aangehouden motie. De fractie van de VVD.

De heer **Porthoine** (VVD): Tegen met stemverklaring. De Energieagenda heeft voldoende initiatieven rond energieopslag en daarom is deze voor ons overbodig.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Van Meel** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen met stemverklaring. Een klein beetje superoverbodig.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen.

80/18 Statenvoorstel Brabantse Omgevingsvisie

De **voorzitter**: Dan ben ik bij het ontwerpbesluit 80/18, de Brabantse Omgevingsvisie. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **Van Brakel** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Dit voorstel is aangenomen. Dan was daar een motie bij, dat is de motie die u kent onder stuknummer 10, de motie over gezondheid. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **Van Brakel** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen met stemverklaring. Een verhaal uit de koker van Telos en de BMF draagt niks bij aan gezondheid.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Dit is aangenomen, deze motie.

61/18 Statenvoorstel Achtste wijzigingsverordening Legesverordening Noord-Brabant 2012

De **voorzitter**: Dan zijn we nu bij het ontwerpbesluit inzake de Legesverordening. De fractie van de VVD. 61/18 voor alle zekerheid.

De heer **Koevoets** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Bahar** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor met een stemverklaring, voorzitter. We zijn voor het voorstel, uitgezonderd de onderdelen 5.1.7, 5.1.8 en 6.1.1.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Dit voorstel is aangenomen.

82/18   Statenvoorstel 4e (Slot) begrotingswijziging 2018 en 1e begrotingswijziging 2019

De **voorzitter**: Dan hebben wij nu een ontwerpbesluit over de slotwijziging, maar er is een amendement op ingediend, dus dat amendement gaat eerst. Dat is bij u bekend onder stuknummer 5. Dus eerst amendement 5 nu. De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Bahar** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor met stemverklaring. Liever het hele voorstel en al het EU-beleid van tafel, maar dit is een aardig begin.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: Het amendement is verworpen. Dan breng ik het voorstel zelve in stemming. De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Bahar** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Dit voorstel is aangenomen.

90/18   Statenvoorstel   Actualisatie   gemeenschappelijke   regeling   Zuidelijke Rekenkamer

De **voorzitter**: Dan het ontwerpbesluit inzake de actualisatie gemeenschappelijke regeling Zuidelijke Rekenkamer. De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Bahar** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Het voorstel is aangenomen.

42/18   Statenvoorstel Verantwoording fractiebudgetten 2017

De **voorzitter**: Tot slot het ontwerpbesluit over de fractieverantwoording over 2017, bij u bekend onder voorstel 42/18. De fractie van de VVD.

De heer **Koevoets** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Bahar** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Van Overveld** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Ockers** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Het voorstel is aangenomen.

Sluiting

De **voorzitter**: Beste collegae. Dit was de laatste stemming, voor zover wij nu kunnen zien, van uw Staten in dit kalenderjaar. Ik kan dus constateren dat wij hiermee aan het einde zijn van deze vergadering. De eerstvolgende Statendag zal zijn op 18 januari 2019. Ik verzoek u uw sprekerspasjes in te leveren bij de bodetafel en u weet dat wij zo dadelijk worden verwacht voor een aperitief en ons kerstdiner in de Bois-le-duc-zaal, en het aperitief daarvóór.

Ik wil de vergadering niet sluiten dan nadat ik nogmaals, ook voor het komende jaar, een heel dringende oproep aan u allen wil doen om de gesprekken in deze zaal op een zodanige manier – en dat geldt voor ieder van u – te voeren dat wij ook daarna het debat, het democratische debat in dit huis, verder kunnen voeren, in de goede geest die bij een democratisch debat hoort, zodat we daarna verder kunnen spreken.

En verder, laatste opmerking: Voor een aantal van de hier vandaag besloten documenten en besluiten geldt dat er veel energie in is gaan zitten, heel hard aan gewerkt is, met heel veel mensen, in huis, buitenshuis, en ik denk dat daar een heel groot woord van dank voor past, want er is vandaag echt op een aantal punten weer heel veel werk afgerond. Hoe we er ook over denken, er zijn besluiten genomen hier en dat geeft een oprecht gevoel van dank aan al die mensen die daar betrokken bij zijn geweest. Het leek mij eigenlijk wel relevant om aan het einde, voordat we de hamer laten vallen, dat tegen u te zeggen.

Applaus

De voorzitter sluit om 18.06 uur de vergadering.